

2575

491.99-5

7-23

4 July

1896

2010

491.99-5

7-23

ԼԹԱՅՔ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵՋՈՒԻ

ԼՐԱՅՈՒՅԻՉ ԴԱՄԱՐՆԹԱՅՔ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԿԱՐԴԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(11.000 եռարկ օրինակ)

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՅ

ՍՄԱՏ ԴԱՌԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԵՆ ՎԱՒԵՐԱՅՈՒԱԾ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

1896

425

4-7Ա

11540-41

491.99-5

7-23

31240 42

2001

14369-58

425
54-74

Տարրական ֆերական լուսանկարները, որոնք պատկերում են մարդկանց, որոնք ծնվել են 1925 թվականին, պետք է ներկայացվեն մինչև 1925 թվականի հունվարի 1-ը, որպեսզի հասնեն հրահանգներով: Աշակերտը որ կ'աւարտէ Առաջին եւ Հարկաւոր ընթացքը այս Ընդարձակին վրայ կըրկ-նութիւն մը կ'ընէ նախորդ շրջանի դասերուն, եւ նոր նոր հրահանգներուն շնորհիւ, աւելի ճիշդ, յստակ եւ հիմնական կերպով կ'ըմբռնէ եւ կը գործադրէ դասագրքիս տեսական մասը:

ԴԱՍԱԻԱՆԴՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կը խնդրենք որ Պատ. Ուսուցիչը հոգ տանի գործա-դրելու դասաւանդման եղանակը զոր ստորեւ կը գծենք, եւ ի հարկին աւելի ընդլայնելով բացատրէ զայն աշակերտնե-րո՛ւն ալ:

ԴԱՍԱՏՈՒՆ՝ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

Կ'ուզեմք քանի մը խօսքով ձեզի հասկցնել թէ ի՛նչպէս պիտի կարդանք աս գիրքը որ ձեզի պիտի սորվեցնէ Հայե-րէն լեզուն ուղիղ խօսիչ, կարդալ եւ գրել: Ասոր մէջ կան այլ եւ այլ տեսակ նիւթեր, սորվելիք առարկայներ:

1. Կանոններ. Դասի ատեն, ես ձեզի պիտի կարդամ կանոնները, որք գրքին ձախ էջը դրուած են, եւ դուք՝ աշ-քի առջեւ ունենալով ձեր գիրքը՝ մտիկ պիտի ընէք: Կանոն-ները պիտի բացատրեմ օրինակներ գրելով սեւ տախտակին վրայ: Յետոյ զձեզ պիտի հարցափորձեմ, գեանալու համար թէ լաւ մը հասկցած՝ ըմբռնած էք նոյն կանոնները. ձեզի՛ ալ պիտի գտնել տամ օրինակներ, եւ եթէ ճիշդ են, պիտի գրել տամ Բերականութեան Կանոններու տետրակին մէջ, այդ տետրակին մէջ մի էջը պիտի կրէ դասագրքին էջերուն թիւը, անոր մէջ պիտի գրէք նախ կանոնը, եւ տալիս ալ նոյն կանոնին վերաբերեալ ծանօթութիւններ, դիտողութիւն-

գիրը զոր կարդացինք: (Դասատուն կրնայ հատուածներուն վրայ հարցումներ ընել եւ անոնց պատասխանը պահանջել բերանացի եւ գրաւոր կերպով, ինչպէս էլ ԽԳ. հրահանգ Բ.):

5. Լեզուի եւ ոնի վարժութիւն. — Տեսնեմ կրնա՞ք սա կտորը կրկնել առանց գրքին վրայ նայելու: Ըսէ՛, Խաչիկ, պատմէ՛ աս գրուածը. միայն միտքը հասկցուր, հոգ չէ թէ ուրիշ բառերով քու գիտցած բառերովդ ըլլայ: Դո՛ւն ըսէ հիմա, Թորո՛ս. շատ դիւրին բան է, ի՛նչ որ հասկցար, նոյնը ինծի ալ գրուցէ՛, մի՛ վարանիր: Դուն ալ պատմէ, Դաւիթ, ըսէ՛, ըսէ՛, հեփեսք գրուցել չե՞ս գիտեր, ճիշդ այնպէս ըրէ: Այսպէսով ձեր միտքը ուրիշին յայտնելու՝ խօսելու կը վարժուիք. խօսիլն ալ, մանաւանդ լաւ խօսիլը՝ կարեւոր բան է:

6. Ընդօրինակութիւն եւ ուղղագրութիւն. — Այս հատուածը զոր կարդացիք, բացատրեցիք եւ պատմեցիք, հիմա ալ ուղղութեամբ պիտի օրինակէք. մտքերնիդ պահեցէ՛ք թէ բառերը ի՛նչ գրով կը գրուին, չսխալի՛ք. ասոր ուղղագրութիւն կ'ըսեն. դ գրին տեղ ք չգնէք. ք ի տեղ փ, ի ի տեղ դ, ե ի տեղ ե, գ ի տեղ ֆ, հ ի տեղ յ, ռ ի տեղ ր, շ ի տեղ վ, օ ի տեղ ո, չ ի տեղ ջ, չգնէք. ինչպէս որ գրուած է, նոյնութեամբ օրինակեցէք:

7. Զրուցագրութիւն. — Վազն նոյն հատուածին վրայ ուրիշ վարժութիւն մը պիտի ընենք. ե՛ս պիտի կարդամ. դուք ալ, առանց գրքին վրայ նայելու. նոյն հատորը պիտի գրէք պարտականութեան տետրակին մէջ, ասոր կ'ըսեն զրուցագրել: Վերջը՝ գրածնիդ իրարու հետ պիտի փոխանակէք սրբապրերու համար: Գիրքը պիտի բանաք, ձեր ընկերոջ գրածը գրքին մէջ գրուածին հետ պիտի բաղդատէք. սխալ գրուած բառերն ու գիրերը պիտի ուղղողդէք. գլխաւորներուն, կէտերուն եւայլն ուղղութիւն ընելով: Սխալ գրուած բառին տակը խաչանիշ մը դրէք, եւ նոյն տողին լուսանցքին վրայ ալ ուղղածիդ գիծ մը քաշեցէք, որպէս զի սխալները համբել դիւրին ըլլայ: Նայեցէ՛ք որ սխալ չփախցնէք, ամէնքն ալ ուղ-

ղէք, նշանակէք եւ համրէք: Անսխալ ուղղագրութեան համար 10 նիշ պիտի տամ որ ըսել է ֆաջալա: Երբ բառի մը ուղղագրութեան վրայ տարակոյս ունիք, ե՛ս պիտի բացատրեմ. պատճառը, կանոնը, պիտի յիշեցնեմ ձեզի որպէս զի գիտակցաբար՝ հասկնալով ուղղէք սխալները եւ ճիշդ ուղղագրութիւնը միտք պահէք:

8. Արտասանութիւն. — Շատ հաճոյք պիտի զգաք, երբ դասագրքին մէջի հատուածներէն զոր երէկ կարդացինք եւ բացատրեցինք. ձեզի ցոյց տամ զոց սորվելու համար: Ես կը վարժեցնեմ զոց ընելու, եւ պէտք եղած կերպով արտասանելու: Հատուածը կրնաք կարդալ, բառերուն նշանակու-թիւնը գիտէք, նիւթին իմաստը հասկցած էք: Կարդացէք նորէն առաջին երկու տողը, քոցեցէք գիրքը եւ ջանացէք նոյն տողերը կրկնելու բարձրաձայն եւ նիւթին համեմատ ձայնով ու շեշտերով: Յետոյ երկու տող ալ նոյն կերպով կը սորվիք եւ առաջինին հետ կը կրկնէք, առանց գիրքին նայելու, այս կերպով կամաց կամաց կը սորվիք ամբողջ հատուածը միտք պահել եւ զոց գրուցել յաջորդ օրուան դասին: Ուրիշ գրքերէ ալ աղուոր կտորներ, զուարճալի առակներ զոց պիտի ընել տամ, եւ տարեգլխուն կը նայիք որ շատ մը հատուած զոց ըրեր էք. հանդէսներու եւ գումարումներու մէջ կրնաք այս կտորները գրուցել ձեր ծնողքին եւ բարեկամներուն առջեւ:

9. Գործնական վարժ. — Հատուածներուն տակ ուրիշ հրահանգներ ալ գրուած են, իբր կրկնութիւն նախորդ հրահանգներու եւ կանոններու: Նոյն վարժութիւններն պիտի սորվիք, աւելի գործնական կերպով. լեզուին օրէնքները եւ բառերու գործածութեան կերպն ու պատճառը: Միւս հրահանգներուն պէս, այս վարժութիւններն ալ դասարանի մէջ կատարելէ ետքը պիտի գրէք պարտականութեան տետրակին մէջ:

10. Վերլուծութիւն. — Ձեր սորվածը աւելի լաւ տպաւորելու համար ձեր մոտքին մէջ, վերլուծութիւններ պիտի ընէք,

այսինքն բերանացի եւ գրաւոր պիտի ըսէք թէ այս ինչ բառը
ո՞ր մասն քանիէն է, ո՞ր տեսակէն եւ ո՞ր ձեւէն է, ի՞նչ
փոփոխութիւններ կրած է, ի՞նչ պաշտօն կը վարէ: Շատ
լաւ վարժութիւն մ'է վերլուծութիւնը, անմիջապէս կը յի-
շէք քերականական որ եւ է կանոն:

11. Հարցումներ. — Կանոններու կրկնութիւնը կրնաք ընել
անոնց վրայ դրուած հարցումներով, մէն մի հարցում կը կրէ
կանոնին թիւը. անոնց պատասխանը գրէ՛ն մէջ է, բայց մտա-
ցի աշակերտ մը պէտք չունի գրքին նայելու, քանի որ ար-
դէն տրված է: Հարցումին պատասխանը յիշելով՝ կրնաք իս-
կոյն օրինակներ տալ, որով անգրագարձած կ'ըլլաք նախորդ
դասին, պարզապէս տեսակ մը կրկնութիւն՝ կանոնները ձեռ-
յիշողութեան մէջ տպաւորելու համար:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս յիշեցինք աշակերտը պէտք է ունենայ, հետեւ-
եալ չորս տետրակները:

1. Կանոններու
2. Հրահանգներու
3. Ընդօրինակութեան, Ուղղագրութեան եւ Զրուցա-
գրութեան:
4. Արտասանելի հատուածներու համար:

Գրավարժութեան դասը մասնաւոր խնամով կ'աւանդուի
ի հարկէ: Պէտք է շատ հոգ տանիլ որ աշակերտը վարժուի
մաքուր պահելու իր տետրակն ըր. ասով կը վարժուի նաեւ
հոգածու եւ նախանձախնդիր ըլլալ դպրոցական թէ տնական
ամէն առարկայի մաքրութեան: Դասատուն ստիպուած չէ
հրահանգները գրքիս ընթացքին համեմատ կատարել տալու.
ի հարկին կրնայ այս կամայն հրահանգը զանց ընել կամ վե-
րապահել առաջիկային, յարմարագոյն առթիւ կատարել տա-
լու համար:

Ս. ԴԱԻԹԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՌ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
(14.000 եւրոյ օրինակ)

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՅ
ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ ՎԱԻԵՐԱՑՈՒԱՅ

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
1896

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

1. Մեր խօսած կամ գրած լեզուն կը կազմուի բառերէ։

2. Բառերով կը բացատրենք մեր գաղափարներն ու զգացումները։

3. Բառերը կը կազմուին վանկերէ և վանկերը՝

4. Վանկ կը կոչուին մէկ կամ մէկ քանի տառեր որ մէկ անգամէն կը հնչուին։

5. Տառ կամ գիր կը կոչուին այբուբենի 38 նշանները կամ ձեւերը։

6. Երկու տեսակ գիր կայ. Զայնաւոր և Բաղաձայն։

7. Զայնաւոր են. ա, ը, ի, ո, լ, օ որ կրնան արտաբերուիլ առանձին։

8. Բաղաձայն են. բ, գ, դ, զ, ք, ժ, շ, խ, ծ, կ, հ, ճ, ղ, ճ, վ, յ, ն, շ, չ, պ, ջ, ու, ս, վ, Տ, ր, ց, փ, ֆ, ժ։ Ասոնք ձայնաւորներուն հետ միասին կըրնան հնչուիլ։

ԶԻՄԱՆԿ 1. — Դասասուն հասուած մը ցոյց կուտայ ընթերցանութեան գիրքին եւ առակերտները նոյն հասուածին բառերն ուղղահայեաց սխալակի մէջ կ'օրինակեն, վանկերը զատելով։

Հայ մանուկը պէտք է սիրէ Հայ-եկեղեցին և մասնակցի եկեղեցիին սուրբ խորհուրդներուն։

Հայ մանուկը միշտ պէտք է յիշէ Աստուծոյ պատուէրները, պատուելով իր ծնողքը, վարժապետները, յարգելով եկեղեցւոյ պաշտօնեաները, պէտք է գործադրէ Յիսուսի վերջին խրատը. Սիրեցե՛ք զմիմեանս։

Հայ մանուկը պէտք է աշխատասէր ըլլայ և բարի վարք ունենայ։

Հրահանգ Ա. — Գրեցե՛ք վերի հասուածը, վանկերը զատելով եւ բառերուն մէջ ուղղաձիգ գիծ մը քաշելով։

Հրահանգ Բ. — Սա վանկերուն սկիզբը մէյմէկ բաղաձայն դիւ եւ երկերկու բառ կազմէ, այսպէս. Ազ — հազ, մազ։

1. —. աթ —. աի —. աղ —. ամ —. ան —. ատ։
2. —. եծ —. եռ —. իւ —. էր —. իծ —. իր։
3. —. ոհ —. ոչ —. ոմ —. ով —. ոտ —. որ —. ոց։
4. —. ութ —. ուկ —. ուն —. ուշ —. ուռ —. ուտ։
5. —. այլ —. այտ —. այր —. յլ —. յն —. յս։
6. —. իւթ —. իւղ —. իւն —. իւտ։
7. —. արդ —. արթ —. արկ —. անձ։

Հրահանգ Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք։

1. Ի՞նչ բաներէ կը կազմուի լեզուն։
2. Բառերով ի՞նչ կը բացատրենք։
3. Վանկերով ի՞նչ կը կազմուի, իսկ տառերով։
4. Ի՞նչ է վանկը։
5. Ի՞նչ է գիրը։
6. Քանի՞ տեսակ գիր կայ։
7. Որո՞նք են ձայնաւոր։
8. Որո՞նք են բաղաձայն։

9. Երբ քանի մը բառեր ամբողջ իմաստ տան, կը կազմեն խօսք:

10. Հայերէն լեզուի բառերը տասը տեսակ են.

Անուն կամ Գոյական, Յօդ, Ածական, Դերանուն, Բայ, Դերբայ, Մակբայ, Նախադրութիւն, Շարկայ, Չայնարկութիւն:

11. Այս տասը տեսակ բառերը կը կոչուին Մասնի քանի (խօսքին մասերը):

12. Քերականութիւնը կը սորվեցնէ որոշել խօսքին մասերը, ճանչնալ անոնց յատկութիւնը, փոփոխումները, իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնները, եւայլն:

ԿԷՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

13. Կէսադրութիւնն է զատել խօսքի մ'անդամները կամ մասերը՝ այլ և այլ նշաններով որոնց պէտք է ուշ դնել գրութեան մէջ:

14. Այս նշաններն են. Ստոր կէս (,), Միջակէս (.), Բոյր (^), Վերջակէս (:), Շեշտ ('), Պարոյկ (»), Երկար (˘), Կախում (...), Գիծ (—), Չակերտ («»), Փակագիծ (()), Ապարարց ('), Ենթամնայ (-):

Ծանօթ. — Դասատուն ընթերցանութեան միջոցին օրինակներով կը բացատրէ սոյն նշաններու գործածութիւնը:

ՀՐԱՀԱՆԳ Զ. — Դեկտ սաւր հաս միավանկ բառ, քսան՝ երկավանկ բառ, քսան՝ եռավանկ, եւայլն: Ապա անոնց վանկերը զատեցիք ուղղաձիգ դիմով:

ԿԱՂՆ ՈՒ ԿՈՅՐԸ

Երկու մարդ, օր մը, իրարու հանդիպեցան առուակի մը եզերքը, և կ'ուղէին դիմացի կողմն անցնիլ: Մէկը կաղ էր և չէր կրնար տեղէն շարժիլ, միւսն ալ թէեւ ոտք սնէր, բայց չէր կրնար քալել, աչքերը կոյր էին:

Մտածեցին և գտան ճարը. ի՞նչ որ զատ զատ չէին կրնար ընել՝ միասին ըրին:

Կոյրը շարժեց կաղը և քալել սկսաւ. կաղն ալ, իր ընկերին կռնակին վրայէն կը ցուցնէր ճամբան: Այսպէս սով երկուքն ալ անվտանգ հասան գետին միւս եզրը որ էր իրենց նպատակակէտ:

Հրահանգ Ա. — Ձ us զ us սիւնակներու մէջ գրեցիք վերի հաստածին բառերը, միավանկ, երկավանկ, եռավանկ, եւայլն:

Հրահանգ Բ. — Գրեցիք սաւր անուն երկի մարդու եւ սաւր անուն կնիկ մարդու:

Հրահանգ Գ. — Կեցերուն տեղ ձայնաւոր գրերը դնելով բառեր շինեցիք:

Ա = ձ. գ — հ. զ — բ. լ — վ. խ — բ. հ — մ. ճ —

ճ. շ — կ. պ — ծ. ո — դ. ս — կ. ր — հ. ց:

Ե = բ. մ — լ. ո — գ. տ — ծ. փ — հ. ր — կ. ր:

Է = տ. գ — ս. ր — տ. ր — մ. կ — մ. գ — կ. տ:

Ի = բ. ծ — ք. թ — ծ. ծ — լ. ճ — կ. ր — ն. գ —

Ո = գ. մ — բ. ր — ք. ս — ծ. մ — մ. մ — շ. շ —

թ. ք — շ. ր — թ. ո — խ. զ — հ. տ — հ. ր:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

9. Ի՞նչ է խօսքը: 10. Բառերը քանի՞ տեսակ են: 11.

Ի՞նչ կը կոչուին տասը տեսակ բառերը: 12. Ի՞նչ կը սորվեցնէ Քերականութիւնը: 13. Ի՞նչ է կէտադրութիւն: 14.

Որո՞նք են կէտադրութեան նշանները:

ՊԼՈՒԽ Ա.

ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ

15. Մարդ, անասուն և առարկայ ցուցնող բառերը
կը կոչուին Անուն կամ Գոյական:

Ինչպէս. Պօղոս, ձի, գիրք:

Գիտելիք. — Կան անուններ որոնք մտքով միայն կը հաս-
կըցունին: Ինչպէս. Սեր, խելք, ջանք, ցառ, եւայլն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 3. — Որոշեցեք մարդ (անձ) անասուն (կեն-
դանի) եւ առարկայ (իր) ցուցնող բառերն եւ զաս զաս սիւ-
նակներու մէջ գրեցեք:

Ընկող, խղունջ, մշակ, աղամանդ, Աղամ, բարձ, ա-
կանջ, դատաւոր, Կայէն, հովանոց, կաքաւ, մարգագետին,
արեւ, Գրիգոր, եղ, սեւամորթ, ճպուռ, տախտակ, կեռաս,
Պղնձեցի, գիրք, էշ, ստամոքս, ընկեր, դաշտ, տաշտ, Բե-
նիամին, կնքահայր, չաքար, կէտ, մօեղ, ծեր, նաւ, ուղտ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 4. — Որոշեցեք տեսանելի կամ նիւթական բա-
ներ, եւ անտեսանելի կամ մտաւոր բաներ ցուցնող անունները:

Գրիչ, թռչուն, հոգի, խաչ, պատկեր, հրեշտակ, արօր,
Աստուած, սեղան, ապրուստ, աքաղաղ, եռանդ, մարդ,
բաժակ, սէր, աշխոյժ, ալիւր, կաքաւ, կաղամբ, չպատիւ,
միտք, դրամ, աշխատանք, կացին:

ՀՐԱՀԱՆԳ 5. — Դեկ հինգ անձի՝ հինգ կենդանիի եւ
հինգ առարկայի անուն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 6. — Դեկ տարբեր հաս տեսանելի (նիւթական,
բանձրացեալ) եւ տարբեր անտեսանելի (մտաւոր, վերացեալ) ա-
ռարկայի անուններ:

ԶԻ

Զի կայ կենդանի մը որ այնչափ ծառայութիւն մա-
տուցանէ մարդու՝ որչափ ձին. Ընդհանրապէս հլու և
խելացի է ձին. մինչեւ իսկ պատերազմի առնն կ'ոգե-
ւորի զինուորի մը պէս. Զին կ'ուտէ վարսակ, խար և խոտ:
Իր կեանքին տեւողութիւնն է քսան տարիի չափ: Մէկ
ձին եօթը կամ ութը մարդու ոյժ ունի: Իր աշխուժու-
թիւնը և արագ ընթացութիւնը գերաշնչ է ուրիշ կեն-
դանիներու վրայ: Իր տիրոջ հաւատարիմ է: Մատակ ձին
կը կոչուի զամբիկ, իսկ փոքրիկ ձի մը կը կոչուի մտրուկ:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք վերի հասումն, ստորագծե-
լով գոյականները:

Հրահանգ Բ. — Վերի հասումին գոյականները չորս սիւ-
նակներու մէջ զաս զաս գրեցեք. 1. Անձ, 2. կենդանի, 3. իր
նշանակող անուններն եւ 4. միայն մտքով հասկցուող (վերաց-
եալ) անուններ:

Հրահանգ Գ. — Կեցեալն տեղը դրեք տղին սկիզբը գրե-
ցուող երկբարբառը, այսպէս. կուզ, թուզ, եւայլն:

ՈՒ= Կ. շ — Թ. շ — ց. լ — մ խ — լ. ծ — շ. ն —
Թ. շ — ն. շ — փ. շ — ն. ա — ս. տ — մ. ր:

ԻԻ= ձ. Թ — ձ. շ — ձ. շ — ձ. ն — ս. ն — խ. ս —
հ. ս — հ. շ — ք. շ,

ՈՅ= մ. ք — Թ. լ — բ. ն — Թ. ն — լ. ս — բ. ս —
կ. ր — ք. ր — կ. ս — Թ. ր — բ. ր — ք. ն:

ԱՅ= մ. Թ — ք. լ — ք. լ — խ. ծ — կ. ծ — պ. տ —
փ. տ — ծ. ր — ս. լ — հ. կ — հ. ր — մ. ր:

ԵԻ= ք. — Թ. — հ. — խ. — ձ. ս. —:

Հրահանգ Դ. — Պատասխանեցեք բերանացի եւ գրաւոր:

15. Ի՞նչ է անուն կամ գոյական: Օրինակներ տուր:
Ի՞նչ է վերացեալ անունը: Օրինակ: Ի՞նչ է վերացեալին հա-
կառակը: Օրինակ:

ՀԱՍԱՐԱՆԻ ԱՆՈՒՆ, ՅԱՏՈՒՆ ԱՆՈՒՆ

16. Անունն երկու տեսակ է. Հասարակ և Յատուկ:

17. Հասարակ անունը կրնայ յարմարիլ տեսակի մը ամէն անհատին, ինչպէս. Մարդ, ձի, ֆառ:

18. Յատուկ անունը տեսակի մը մէկ անհատին կրնայ ըսուիլ, ինչպէս. Աղամ, Եւա, Եղիստ:

Գիտելիք Ա. — Մարդերու, քաղաքներու, գիւղերու, գետերու, երկիրներու, ծովերու անուններն յատուկ անուն են:

Գիտելիք Բ. — Յատուկ անունները գլխաւորով կը սկսին:

ՀՐԱՀԱՆԳ Զ. — Յատուկ եւ հասարակ անունները զատ զատ սխեմայներու մէջ գրեցեմ:

Եկեղեցի, ձի, Մարիամ, գետ, տուն, Յակոբ, տղայ, վառեակ, Տրապիզոն, Ժամկոչ, եղբայր, պարտէզ, Երուսաղէմ, քուռակ, ցորեն, Ժամացոյց, հովանոց, Էմիւսին, ծառ, Թռչուն, սենեակ, օդ, անտառ, Յիսուս, Բեթղէհէմ, Օշական, Եփրատ, վագր, մարմարին, սոխ, գարի, Յարեթ, արեթ, Անակ, սանդուխ, Սանդուխտ, Մարմարա, Պրուսա:

ՀՐԱՀԱՆԳ Ը. — Առակերսք բոլ գրե երեք յատուկ անունն որ ցուցնեմ.

Մարդ, կին. քաղաք, գիւղ, գետ, լեռ, ազգ, Թագաւոր, մարգարէ, սուրբ:

ՀՐԱՀԱՆԳ Թ. — Առակերսք բոլ գրե երեք յատուկ անունն. Դաւառի, Թաղի, փողոցի, վանքի, եկեղեցականի, վաճառականի, վարժապետի, տօնի:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ

Շատ հին Ժամանակները մեր այս Հայերէն տառերը չկային. Հայերը՝ Հայերէն կը խօսէին ու կը գրէին, բայց ուրիշ ազգերու գիրերով: Մեսրոպ անուն վարդապետը գտաւ Հայերէն տառերը: Աս Մեսրոպը Վարդան անուն մարդու մը զաւակն էր: Տարօն գաւառին Հացեկաց գիւղը ծնած էր, իր մանկութեան օրերն այս գիւղն անցուց, և որովհետեւ ուսմունքի շատ փափաք ունէր, գիշեր ցերեկ կ'աշխատէր որ իր մայրենի լեզուն լաւ սորվի:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեմ վերի հասուածն եւ Յատուկ անուններուն տակ մէկ գիծ, Հասարակ անուններուն տակ երկու գիծ քաշեցեմ:

Հրահանգ Բ. — Կետերուն տեղ յատուկ անուններ դրեմ:

Իմ անունս... է, մականունս է..., հօրս անունն է... իսկ մեծ հօրս անունը...: — Մենք կը բնակինք... քաղաքի... Թաղին... փողոցը: — Մեր Թաղին եկեղեցին կը կոչուի..., աւագերէցն է..., — Մեր Թեմին առաջնորդն է..., որ կը նստի... քաղաքը: — Մեր զպրոցին անունն է..., եւ դասատուներն են..., — Մեր քաղաքին մօտ են... լեռն ու... գետը:

Հրահանգ Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ:

16. Քանի՞ տեսակ է անունը: 17. Ո՞րն է հասարակ անունը: Օրինակ: Ո՞րն է յատուկ անունը: Օրինակ, Ո՞ր անուններ յատուկ կ'ըսուին: Ի՞նչ գրով կը սկսին յատուկ անունները:

19. Թիւը երկուք է. Եզակի և Յոֆնակի:

20. Անունն Եզակի է երբ մէկ անձ, մէկ անասուն, մէկ իր միայն կը ցուցնէ:

Ինչպէս՝ Հայր, գիրք, արոռ:

21. Անունն Յոֆնակի է երբ շատ անձ, շատ անասուն, շատ իր կը ցուցնէ:

Ինչպէս՝ Հայրեր, գիրքեր, արոռներ:

22. Եզակի անունն Յոբնակի ընելու համար պէտք է ծայրը եր կամ ներ աւելցնենք:

ԵՐ աւելցնելու է, եթէ անունը միավանկ է:

ՆԵՐ » » » » բազմավանկ է:

Գիտ. Ա. — Քանի մը միավանկ բառեր կան որոնք ի բնէն ունենալով իրենց ծայրը, սովորութիւն եղած է յօճնակիի մէջ այս ն գիրը դնել: Ասոնք են. եզ-եզներ, յեռ-յեռներ, բեռ-բեռներ, հարս-հարսներ, մաս-մասներ, Եւայն:

Գիտ. Բ. — Յ ով վերջացող բազմավանկ անուններուն յ տառը կը ջնջուի յօճնակիի մէջ. ինչպէս՝ Բահանայ-Բահանաներ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 10. — Հետեւեալ անուններն յոֆնակի րեք է:

Հաց, կերակուր, դպրոց, Թագաւոր, զինուոր, բանակ, հիւանդ, բժիշկ, դեղ, սպասաւոր, ծառայ, աղախին, ներ, քոյր, աներ, հօրաքոյր, մատնոց, ասեղ, կար, գերեզման, մահ, տրտմութիւն, ուրախութիւն, ցաւ, ախտ, հասակ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 11. — Եզակիներն յոֆնակի րեք է, յոֆնակիներն եզակի:

Մայրեր, տղաներ, մարդեր, պարտէզ, այգի, ձիեր, եզներ, գոմէշ, էջեր, ցուլեր, տետրակ, գիրքեր, մանուկ, նետ, դուրբիւն, ափս, եղբայրներ, քոյր, քաղաք, լեռներ, ծաղիկ, պտակ, զինուոր, փողեր, աներ, զմեռիներ, ներ, ընկեր, խօսքեր, բառ, գիծ, լեարդ, աստղ, անգղ, գամիւռ, որայ:

Եզն ալ, ձիուն պէս, ընտանի կենդանիներուն մէջ ամենէն օգտակարն է: Տասն և հինգ տարեկան կ'ապրի, շատ ուժեղ և հեղաբարոյ է: Այլ և այլ ծառայութիւններ կ'ընէ. արօր և սայլ կը քաշէ, և երբ ծերանայ ու անկարող ըլլայ ծառայութիւն մատուցանելու, լաւ անուշանելով կը գիւրջնեն, որպէս զի մորթեն ու միսն ուտեն: Եղջիւրներն ու մորթն ալ զանազան պէտքերու կը գործածեն: Եզը կ'ուտէ ամէն տեսակ խոտեր ու տէրեւներ: Որոճայալ յատկութիւն ալ ունի, այսինքն իր անունը ստամոքսէն բերանը կը բերէ նորէն ծամել և կլլելու համար:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցիք վերի հասուածն եւ ստորագծեցիք գոյականները:

Հրահանգ Բ. — Երկու սիւնակի մէջ զատ զատ գրեցիք եզակի անուններն ու յոֆնակի անուններն:

Հրահանգ Գ. — Սա բառերուն սկիզբը դրեք պատշաճ մասնիկը:

1. Իկ = Հայր, մայր, եղբայր, խաչ, մասն, Թաթ, փոր:

2. Ակ = Գետ, լեզու, ծով նաւ, դաս, ձոր, ծիծեռն:

3. Ուկ = Աչ, գառն, ձագ, հորթ, հարսն, քոյր, էշ:

4. Նւկ = Վարդ, խնձոր, սալոր, տանձ, կեռաս, մոր:

5. Ի = Դեղձ, ծիրան, բալ, հաց, սերկելիլ, կաղին:

6. ՈՐԴ = Սայլ, նաւ, անց, որս, ծառանգ, գին, այգի:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

19. Քանի՞ է Թիւը: 20. Անուն մը երբ եզակի է, օրինակ, 21. Անունը երբ յօճնակի է. օրինակ: 22. Անուն մը ինչպէ՞ս յօճնակի կ'ըլլայ: Օրինակ: Քանի մը միավանկ բառերու յօճնակին ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, ինչո՞ւ: Յ գրով վերջացող բազմավանկ անուններն ինչպէ՞ս յօճնակի կ'ըլլան: Օրինակ:

23. Եղակի թէ յոքնակի անուններուն ծայրը կերպ կերպ կը փոխուի. այս է Հոյր/ը.

Գար, քարի, քարե, քարերու, Եւայլն:

24. Հոլովը վեց է. Ուղղական և Հայցական, Սեռական և Տրական, Բացառական, Գործիական:

25. Անուն մը հոլովելու ընդհանուր ձեւն է.

	Սգակի	Յոգնակի
Ուղղական և Հայցական	Հաց	Հաց եր
Սեռական և Տրական	Հաց ի	Հաց երու
Բացառական	Հաց ե	Հաց երե
Գործիական	Հաց ոյ	Հաց երոյ

Դիտ. — Ուղղականի մէջ ա ու վերջաւորող բառեր՝ Եղակի հոլովման ատեն յ կ'առնեն, ներդաշնակութեան համար: Եւա, Եւայի, Եւայե, Եւայլն:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ 12. — Հոլովեցեք սա միայնակ անուններ: Խաչ, քար, փայտ, կաթ, վարդ, ծառ: Եզ, բեռ, լեռ, հարս, մատ:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ 13. — Հոլովեցեք սա բազմական անուններ: Ականջ, երես, սեղան, աթոռ, դպրոց, վարժապետ, տղայ:

Հոլովեցեք նաեւ. Կլիմա, Սինա, Եւա, Ովսաննա, Գողգոթա, Մեսիա, Եհովա, Սպարտա, Պրուսա, Ատանա, Գոնեա, Կուտինա, Կալաթա, Կալկաթա, Պանտրմա, Մարթա:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ 14. — Հոլովը նոյն պահելով եզակի ըրեք:

Հացեր, խաչերու, փայտերէ, քարերով, կովերու, տուներէ, ձիեր, վարդերու, ծովերու, ծառերու, քիթերով, բերաններ, ախանջներէ, երեսներու, սեղաններով, աթոռներու, դպրոցներ, թաշկինակներու, պատառներով, կերակուրներէ:

Աւագ չաբաթ երեկոյ, Օրնիկ եկեղեցիէն տուն եկաւ հօրը հետ: Ընթրիքը պատրաստ էր. սեղանին վրայ չարուած էին ուտիքի կերակուրներ՝ հաւկիթ, մածուն, պանիր և իւղով տապկած սպանախ: Օրնիկ՝ մեծ ախորժակ ունէր ուտելու, վասն զի ամբողջ եօթը չաբաթ պահք բռնած էր: Ճաշի նստան ամէնքը, միայն Օրնիկ ոտքի վրայ կեցած՝ ըսաւ Տերունական աղօթքը, յետոյ նստաւ և ընտրեց: Ընթրիքէն վերջը հրաման առաւ և գնաց պառկեցաւ: Սրտին մէջ հրճուանք կը դգար մտածելով որ միւս օրը Զատիկ է, նոր հագուստներ պիտի հագնի և կանուխ եկեղեցի պիտի երթայ ֆարուքեան գիրքը կարդալու:

Հրահանգ Ա. — Վերի հասուածը գրեցեք եւ գոյականներն ստորագրեցեք:

Հրահանգ Բ. — Ըսեք, ի՞նչ քիւ եւ հոլով են նոյն գոյականներ:

Հրահանգ Գ. — Սա բառերուն սկիզբը դրեք պատշաճ մասնիկը:

7. ԱՍՏԱՆ = ծառ, անդ, Ռուս, Զին, Պարսիկ, ծաղիկ:
8. ԱՊԱՆ = պահ, դռն, ուղտ, ձի, ախոռ, թաթ:
9. ՅԻ = Անգղիա, Զմիւռնիա, Ասիա, Երուսաղէմ:
10. ԱՅԻ = Նարեկ, Բիւզանդ, խել, գիւղ, քաղաք, Խորէն:
11. ԵՅԻ = Պօլիս, դաշտ, Աշտարակ, թաղ, ձոր, Մուշ:
12. ՈՅ = Շար, մատն, ձեռն, փող, ակն, դպիր, վարժ:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

23. Ի՞նչ է հոլովը: Օրինակ, 24. Բանի՞ է հոլովը: 25. Ո՞րն է անուն մը հոլովելու ընդհանուր ձեւը: Ո՞ր հոլովներ իրարու կը նմանին: Ի՞նչպէ՞ս կ'ըլլան ա ու վ վերջացող անուններ: Օրինակ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁՈՐԱ ՁԵՒԵՐ

26. Հորովման չորս ձեւեր ալ կան, որոնք եղակիի մէջ ուրիշ կերպ կ'ըլլան, բայց յօքնակիի մէջ ընդհանուր ձեւին կը հետեւին:

	— Ա —	— Բ —	— Գ —	— Դ —
Ո. եւ Հ.	Մարդ	Հոգի	Մեծութիւն	Օծում
Ս. եւ Տ.	Մարդու	Հոգւոյ	Մեծութեան	Օծման
Բացառ.	Մարդե	Հոգիե	Մեծութենե	Օծումե
Գործիակ.	Մարդով	Հոգիով	Մեծութեամբ	Օծումով

Գիտելիք Ա. — Չորրորդ ձեւին պէս, Սեռականի եւ Տրականի մէջ ան կ'ըլլան շատ մը բառեր, թէեւ ուն չեն վերջաւորիր. կնիկ, աղջիկ, մանուկ, անուն, տուն, շուն, ձուկ:

Գիտելիք Բ. — Նոյնպէս Սեռականի եւ Տրականի մէջ ունան կ'ըլլան ժամանակ ցուցնող բառեր, ինչպէս. ժամ, օր, տարի:

Ասոնց բացառականը կրնայ ուղղակի վերջաւորիլ, ինչպէս. գիշերուղնե, առտուղնե, եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 15. — Մարդ բառին պէս հոլովեցեք. 2ի, կով, ծով, նաւ, Հայ, շահ, դար, մահ, թի, արեւ, ժամ, չարաթ (չարքու), տղայ (տղու), ճամբայ (ճամբու):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 16. — Հոգի բառին պէս հոլովեցեք. Տարի, գինի, որդի, ոսկի, ձիթենի, կղզի, կաղնի, դրացի, եկեղեցի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 17. — Մեծութիւն բառին պէս հոլովեցեք. նեղութիւն, տաքութիւն, քաջութիւն, ողորմութիւն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 18. — Օծում բառին պէս հոլովեցեք. խոստում, թաղում, բացում, խթում, հորովում, յաւելում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 19. — Նոյն կերպով հոլովեցեք. Կնիկ, աղջիկ, մանուկ, անուն, տուն, շուն, մուկ, ծունկ, դուռ, լեռ:

Բ. Գիտելիքին պէս. ժամ, օր, չարաթ, ամիս, տարի, ամառ, ձմեռ, ցերեկ, գիշեր, ատեն, ժամանակ, կէսօր:

ՊԵՏԲ Է ԱՇԽԱՏԻԼ

Ամէն մարդ կ'աշխատի որ ապրուստ ձարէ:

Կենդանիներն ալ կ'աշխատին որ կեր գտնեն, եւ ալ կ'աշխատիմ որ դասս լաւ սորվիմ:

Հայր մը կ'աշխատի իր ընտանիքին համար. իր աշխատութեամբ կը պահէ կիներն ու զաւակները: Պըզտիկներն ալ երբ մեծնան, կարգը անոնց է աշխատելու, ստակ վաստկելու և ծնողքը պահելու:

Ամէն մարդ իրեն համար կ'ընտրէ աշխատութեան ճիւղ մը. մէկը մոլորով կ'աշխատի, գիւտ մը կ'ընէ, և անով ուրիշներուն օգտակար կ'ըլլայ: Գործաւորն ալ իր ձեռքին աշխատութեամբ կը զբաղի:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք այս հասուածն եւ գոյականներուն տակը զիմ քառեցեք, յետոյ ըսեք թէ ի՞նչ հոլով են եւ ո՞ր ձեւին վրայ կ'երբան:

Հրահանգ Բ. — Սա բառերուն սկիզբը դրեք պատշաճ մասնիկը:

13. ԱՆՈՑ = որբ, աղքատ, հիւանդ, հիւր, խոհ, զօր:

14. ԱՐԱՆ = կրակ, դաս, վարժ, բնակ, երգ, տաղ, խօս:

15. ՅՈՒ = քահանայ, վարդապետ, հարսն, փեսայ:

16. ՈՒՀԻ = ընկեր, գերծակ, Տիգրան, աշակերտ, վարդ:

17. ԱՆՊՅՇ = քուրմ, սէր, Խոսրով, Հայկ, վարդ:

18. ԴՈՒՆԸ = Շահան, Զարման, Խոսրով, Սան:

Հրահանգ Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

26. Հորովման ուրիշ ձեւեր ալ կան: Որո՞նք են: Ո՞ր բառեր Դ. ձեւին պէս կը հոլովուին: Ի՞նչ գիտե՞ք ժամանակ ցուցնող բառերուն վրայ:

ԱՆԿԱՆՈՆ ՀՈՒՈՎՈՒՄՆԵՐ

27. Քանի մը բառեր նախորդ ձեւերէն կը տարբերին. ասոնք կը կոչուին Անկանոն հոյւմումներ:

Ուղակ. եւ Սեռ.	Սէր	Հայր	Տէր
Սեռա. եւ Տրա.	Սիրոյ	Հօր	Տիրոջ
Բացառական.	Սէրէ	Հօրմէ	Տիրոյմէ
Գործիական.	Սիրով	Հօրով	Տիրովմով

Ծանօթ. Ա. — Աստուած բառը կը հոլովուի սեռ բառին պէս, միայն Բացառականը կ'ըլլայ Աստուծմէ:

Ծանօթ. Բ. — Նոյն ձեւին կը հետեւին նաեւ իա վերջաւորող յատուկ անուններ, ինչպէս. Գաղատիա, Արաբիա, Ամասիա, Սեբասիա, Եւդոկիա, Փոխգիա, Գաղղիա:

Կարեւոր գիտելիք. — Հոլովման այս զանազան ձեւերը կրնան ընդհանուր ձեւին պէս ալ գործածուիլ, ինչպէս. Արեւին, գինիի, խոստումի, անունի, ցեղեկի, սեռի, հայրի, եւայլն: (Ջանալու է այս օրինակ ձեւն ընդհանրացնել):

28. Կան բառեր սրոնց ձայնաւոր գիրերը կը փոխուին կամ կը կորսուին եզակի հոլովներուն մէջ, ինչպէս.

Տէր — տիրոջ:	Սէր — սիրոյ:	Գիծ — գծի:
Գիր — գրի:	Բերան — բերնի:	Մանուկ — մանկան:

ՀՐԱՀԱՆԳ 20. — Հոլովեցեք հետեւեալ բառերը:

1. Աստուած, մարմին, ըյս, յոյս, հուր, խորհուրդ:
2. Ասիա, Արաբիա, Մալթիա, Գերմանիա, Իտալիա:
3. Մայր, կնքամայր, կնքահայր, սանամայր, եղբայր, հօրեղբայր, մօրեղբայր, ծծմայր, վանահայր:
4. Կին, տիկին, քոյր, մօրաքոյր, հօրաքոյր, ընկեր, դասընկեր, տալ, աներ, ներ, տագր, կեսուր:

Հրահանգ Ա. — Սա բառերը արական սեռի անուններ են, գտե՛ք անոնց իգականը:

1. Որձ, ձի, ոչխար, ծերունի, պապ, աներ, պարոն, տատ, փեսայ, մանչ, եղբայր, այր, հայր, ուստր, պարոն, երէց, քեռի, տագր, սանահայր, կնքահայր:
2. Խնամակալ, իշխան, տէր վարդ, սուրբ, աշակերտ, գեղջուկ, ուսուցիչ, դրացի, երիտասարդ:
3. Սահակ, քուրմ, վարդ, Խոսրով:
4. Շահան, Զարման, Խոսրով, Սան:

Հրահանգ Բ. — Գտե՛ք սա բառերուն հոմանիւսները:

Ուղի, ճամբորդ, սար, նուէր, ագի, իղձ, որմ, ցնծութիւն, ազգ, մագիլ, ժանիք, խաւար, արքայ, պալատ, խաչնարած, մորթ, տիղմ, ուտ, կզակ, ատաճի, հեր, հուր, կեղտ, ասր, վէճ, ընծայ, արփի, ոտնաման, գլխարկ, եղանակ, վիշտ, թուր, կտրոց, գրամ, համոր:

Հրահանգ Գ. — Գտե՛ք սա բառերուն հակառակները:

Աղքատութիւն, տգեղութիւն, կորուստ, ըյս, բարեկամ, թանկութիւն, ծնունդ, շատութիւն, ծառայ, մեծութիւն, ատելութիւն, սկիզբ, ջերմութիւն, առողջութիւն, գեղացի, արեւելք, հարաւ, երջանկութիւն, դիւրութիւն, չարութիւն, խեղացութիւն:

Հրահանգ Դ. — Հետեւեալ երկու գոյականներն իրարու կցեցե՛ք, պայպէս. Մեղրի մոմ-մեղրամոմ:

Խաչի փայտ, առաջի կոյտ, նամակի տուն, գործի տուն, որթի տուն, ծովու հէն, սեղանի տուն, զօրքի պէտ, հողի գունտ, նա ի տորմ, վանքի հայր, դպիրի տուն, խունկի աման, հողի բլուր, ճակատի գիր, աղերսի գիր, դպիրի պետ, գետի բերան, լեռան շղթայ, խղի գին, մոմի գին:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

27. Որո՞նք են անկանոն հոլովումները: Ինչպէ՞ս կ'ըլլան իա վերջաւորող բառեր: Օրինա՞կ: Ի՞նչ գիտելիք կայ հոլովման այլ եւ այլ ձեւերուն վրայ: Օրինա՞կ: 28. Հոլովման մէջ ձայնաւոր գրերը ի՞նչ կրնան ըլլալ: Օրինակ:

29. Վեց հորովները զանազանելու համար սա հարցումներն ընելու է:

Ուղղականի համար	ո՞վ	կամ	ի՞նչ բան
Սեռականի »	որո՞ւն	»	ի՞նչ բանին
Տրականի »	որո՞ւ	»	ի՞նչ բանի
Հայցականի »	զո՞վ	»	ի՞նչ բանը
Բացառականի »	որմե՞	»	ի՞նչ բանե
Գործիականի »	որո՞վ	»	ի՞նչ բանով

ՅԱՏԿԱՅՈՒՅԻՉ ՅԱՏԿԱՅՈՒՅԻՉ

30. Յասկացուցիչ կը կոչուի այն սեռական հորով անունն որ կը ցուցնէ թէ բան մը որո՞ւն է:

Օրինակ. — Դրքի կողք, ծառի ճիւղ:

Յատկացուցիչ ունեցող բառը կը կոչուի Յասկացեալ:

Դրքի եւ ծառի բառերն յատկացուցիչ են, իսկ կողք եւ ճիւղ բառերը՝ յատկացեալ են:

ՀԱՐԱՀԱՆԳ 21. — Հարցումներով անուններուն հոլովը գտնէ:

Հայրս կը կարդայ: — Զուրը հեղուկ է: — Կաղնին ծառ է: — Քահանան ունի շուրջառ: — Հացին միջուկը կակուղ է: — Բարեկամիս նամակ գրեցի: — Ծառին քար նետեցի: — Ո՞վ ծեծեց եղբայրս: — Պտուղը քաղեցինք: — Պարգեւ առի վարժապետէս: — Գինին կը շինուի խաղողէ: — Զորեպանով շրկեցինք բեռները: — Մածունը կը շինուի կաթով: — Աստուած դրախտէն վրնտեց Ադամն ու Եւան՝ ինչու որ արգիւնուած պտուղէն կերած էին:

ՀԱՐԱՀԱՆԳ 22. — Հետեւեալ բառերն իրարու կապեցե՞լ այնպէս որ առաջինը յասկացուցիչ ըլլայ, երկրորդը յասկացեալ:

Դրիչ ծայր, խնձոր կուտ, սալոր կեղեւ, դուռ բանալի, կառու պօչ, նամակ հասցէ, առիւծ բաշ, փողոց սալարկ, դպրոց տեսուչ, աղքատ հագուստ, ժամացոյց չղթայ, քաղաք բնակիչ, թուր պատեան, քահանայ շուրջառ, աչք լոյս:

Մ Ե Լ Ա Ն

Մեջանը շատ պիտանի է. անով գիր կը գրենք: Կայ սեւ մեջան որ փայլուն հեղուկ մ'է. կայ նաեւ կարմիր, կապոյտ, մանիշակագոյն մեջան:

Դպրոցի տղաք հիմա շատ դիւրութեամբ կը գրանեն մեջանը որ շիշերով կը ծախուի. կրնան նաեւ կարիպաշի կոչուած փայլուն — կապոյտ փոշի գնել մանրավաճառէն և ջուրի մէջ հալեցնելով մեջան շինել:

Հին ատեններ մեջանը ածուխով կը շինէին, ինչպէս կ'ընեն մինչեւ հիմա ալ Հնդկաստանի մեջանը:

Սեւ մեջան շինելու համար պէտք է գիտոր, երկաթի ծծմբատ կամ կանաչ արջասպ և խեժ կոչուած նիւթերը:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցե՛ք հասուածք. ստորագծեցե՛ք անունները. յետոյ պահանջ հարցումներով գտնէ անոց հոլովը:

Հրահանգ Բ. — Շեղացի բառեր սեռական քե՛ք, յետոյ նոյն բառերով մէյմէկ խօսք շինեցե՛ք. այսպէս:

Վարժապետին տղան իմ դասընկերս է:

Ծառ տերեւ, այգի դուռ, մարմին անդամներ, լեռ ստորոտ, հայր խրատ, մտաւոր որդի, Աստուած պատուէր, աղաւնի փետուր, գրուի մաշկ, եկեղեցի հասոյթ:

Հրահանգ Գ. — Սա բառերը վերլուծեցե՛ք օրինակին պէս:

Վարդի իւղ, եղան լուծ, գետի բերան, Մարիամի, կառքերով, լեռներէ, ձայնի, այբով, Թռչուններու:

Օրինակ. — Վարդի՝ հաս. անուն եղ. սեռական յատկացուցիչ իւղ բառին. — իւղ հաս անուն եղ. ուղղական յատկացեալ՝ վարդի բառին:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

29. Վեց հորովներն ի՞նչպէս կը զանազանուին: Օրինակ:

30. Ի՞նչ է յատկացուցիչը: Օրինակ: Ի՞նչ է յատկացեալը:

Գ Լ ՈՒ Թ Բ.

307

31. Յօդ կը կոչուի ն կամ՝ ը գիրը որ կը գրուի գոյականին ծայրը, երբ որոշեալ մտքով գործածուած է:

Օրինակ. — Խնձորի ծառ ըսելով կը հասկնանք ո՛ր եւ է խնձորի ծառ մը, բայց երբ կ'ըսենք. խնձորին ծառը, այն ատեն սրոշ խնձորի ծառը կը հասկնանք:

Դիտելիք. — Ձայնաւորով վերջացող անուններ միշտ ն յօդը կ'աւնեն: Չըսուիր՝ կասուք՝ այլ կասուն:

Իսկ անձայն յ ով վերջացող բառեր, երբ յօդ աւնեն, սովորաբար այս յ տառը կը կորսնցնեն, ինչպէս, սասանայ-սասանան, տղայ-տղան:

Դիտ. — Գոյականին ծայրը կը գրուին նաեւ ս. դ. ն. կամ ը գիրերը որոնք դիմորոշ յօդ կը կոչուին:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ 23. — Անուններուն ծայր յօդ դիր եւ լսե՛րք ի՞նչ կ'ըլլայ խօսքին իմաստը:

Մարդէ չի վախնար: — Թողթ տուր ինծի: — Ձայն լսեցի: — Միհրան պարտիզականի տղայ է: — Եղբայրդ գիրք կարդա՛ց: — Կերա՞ր հաց: — Ես հաց կ'ուզեմ, դուն ջուր կուտաս: — Դպրոցի աշակերտ: — Ձինուորի թուր: — Ձուրք: — աման: — Պատուհանի փեղի: — Գրքի կողք:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ 24. — Սա անուններէն որո՞նք յօդ ունին:

Ձին, Եկեղեցին, զմեկին, անկիւն, անկողին, մեղրն, հացը, լուսին, կանոն, սալորն, ոլուն, աստղը, աղբատն, սայլապան, ամառն, աման, ալիւր, քթան, տղայ, բան, բժիշկ, ձուկն ու մուկը, փիղը, հովիւն, մատեան, գիրք, կորիւն, մերան, թանաքն, դուռ, պատեան, թանաք, կօշիկն:

Հ Ր Ա Շ Ա Ն Գ 25. — Յօդով հոլովեցե՛ք սա անունները:

Կատու, ձի, լեզու, չուկայ, հաւ, դեւ, Հայ, տղայ:

Հուսին, կտաւ, կողի, կուրծք, ծիծ:

Դ Ա Ս Ա Ր Ա Ն Ի Մ Է Ձ

Երբ առաջին անգամ դպրոց եկայ, սիրտս սաստիկ կը զարնէր: Մանաւանդ երբ տեսայ սրահին մէջ շատ աշակերտներ, պատերուն վրայ կախուած պատկերներ և աշխարհացոյցներ, և դասատուն՝ բարձր տեղ մը նստած. այնչափ շփոթեցայ որ կարծեցի թէ չորս կողմս ամէն բան կը դառնայ:

Բայց նայեցայ որ աշակերտներուն մէջ ինձմէ փոքր մանուկներ ալ կային, որոնք ուշադիր էին իրենց դասին և կ'աշխատէին: Այն ատեն, սիրտ առի և մտքովս ըսի. — Է՛հ, ե՛ս ալ կրնամ աշխատիլ:

Երբ դասը լմնացաւ, վարժապետը քովս եկաւ և ժպտելով ըսաւ. « Տղա՛ս, դուն ալ անոնց պէս ըրէ, աշխատէ՛, բան սորվէ, որ ծնողքիդ ուրախութիւն և պատիւ բերես: »

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցե՛ք այս հասուածն, ստորագծեցե՛ք գոյականներն եւ ցոյց տուէ՛ք յօդերը:

Հրահանգ Բ. — Նոյն հասուածին հոլովուած բառերուն եզակի ուղղականը գրեցե՛ք:

Հրահանգ Գ. Վերլուծեցե՛ք հետեւեալ անունները:

Խաղողին ողկոյզը, պայուսակս, լուսին, կօշիկիդ ներբանը, լուսինին մահիկը, կացին, հացին, կայմով, ամառուընէ, կանոնէն, քթան, որայ, քահանային փիղնը:

Օրինակ. — Խաղողին՝ հասարակ անուն եզակի սեռականն ն յօդով որոշեալ, յատկացուցիչ է ողկոյզը բառին: Ողկոյզը՝ հասարակ անուն եզակի ուղղական, ը յօդով. — յատկացեալ՝ խաղողին գոյականին:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

31. Ի՞նչ է յօդը: Օրինակ: Ի՞նչ գիտե՞լիք կայ յօդի վրայ:

Գ Լ Ո Ւ Թ Գ.

Ա Ծ Ա Կ Ա Ն

32. Ածական կը կոչուի այն բառն որ կը ցուցնէ Գոյականին որպիսութիւնը, կամ կ'որոշէ՝ կը սահմանաւորէ անոր իմաստը:

Օրինակ. — Մեծ գիրք, երկու տղայ:

33. Հինգ տեսակ ածական կայ. Հասարակ, Յոցական, Սացական, Թռական, Անորոշ:

1. ՀԱՍԱՐԱԿ ԱԾԱԿԱՆ

34. Հասարակ ածականը գոյականին որպիսութիւնը կը ցուցնէ:

Օրինակ. — Խեղօք տղայ, ճերմակ թուղթ:

Գիտելիք. — Ածականը գոյականէն առաջ կը դրուի եւ չի հոլովուի: Բայց երբ մինակ (առանց գոյականի) է, կրնայ հոլովուիլ եւ յօդ առնել:

ՀՐԱՀԱՆԳ 26. — Որոշեցեք հասարակ ածականներն ու Գոյականներն:

Համետ աղջիկ, բարի Աստուած, չար սատանայ, կատաղի առիւծ, դժուար դաս, դիւրին գործ, անվախ մարդ, քաջ եւ կտրիճ երիտասարդ, մատղաշ հասակ, ազնիւ տղայ, սեւ մազ, ցած ձայն, անուշ հոտ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 27. — Սա գոյականներուն հասարակ ածականներ կցե՛ք:

Տղայ, գլուխ, գլխարկ, Թաշկինակ, գիւղ, աղուէս, մարդ, դաս, կօշիկ, դանակ, տուն, գազաթ, բնութիւն, աշակերտ, բժիշկ, մայր, վարդ, լուսին:

ՀՐԱՀԱՆԳ 28. — Հետեւեալ հասարակ ածականներուն գոյականներ կցե՛ք:

Մանր, գեղեցիկ, կակուղ, կանաչ, մաքուր, Թաց, չոր, սուր, ուղիղ, խոր, սեւ, ծոյլ, անհամ, անլի, աղէկ, կարմիր, խարտեաշ, սիրելի, հաստ:

Հրահանգ Ա. — Էջ Ժ.ի հասուածը (ՄԵԼԱՆ) նորէն գրեցեք եւ հասարակ ածականներուն տակը փառեցեք:

Հրահանգ Բ. — Օրինակին նման խօսքեր շինեցեք:

Գարծր, հեղուկ, կազային, ծանր, թեթեւ, քափանցիկ, անուշ, շեղի, քրու, կծու, դեղին, կանաչ, կապոյտ, սեւ, ճերմակ, կարմիր:

Օրինակ. — Քարը կարծր է:

Հրահանգ Գ. — Վերլուծեցեք հետեւեալ բառերը:

Գարմիր վարդին տերեւը, դեղին ազդեցութենէն, լէզի խնձորս, դեղին կտաւ, կատաղի առիւծին բաշը, աշխատ ճիւղէ, կակուղիկ բարձիւք երեսը, խելօք տղուն:

Օրինակ. — Գարմիր՝ հասարակ ածական, կը ցուցնէ վարդին որպիսութիւնը: Վարդին՝ հասարակ անուն եզակի սեռական և յօդով, յատկացուցիչ ճերեւը բառին: ճերեւը՝ հասարակ անուն եզ. ուղղ. ը յօդով, յատկացեալն է վարդին ին:

Հրահանգ Դ. — Օրինակին պէս խօսքեր շինեցեք յոյճակի:

Մուրճ, մկրտս, գրոց, ֆերիչ, քահ, վրձին, քրիչ, խաւազան, ծեղիչ, թիակ, խաւսոց, կացին, գրիչ, ցնցուղ:

Դարբին, հողագործ, հանքագործ, նաւավար, քանդակագործ, նկարիչ, դերձակ, փայտահար, սայլապան, այգորդ, գրագէտ, հիւսն, որմնադիր, կոպղարար (չիլիկիւր), պարտիզան:

Օրինակ. — Դարբինները կը գործածեն մուրճեր:

Հրահանգ Ե. — Բերանոցի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

32. Ո՞ր բառեր ածական կը կոչուին: Օրինակ: 33. Քանի՞ տեսակ ածական կայ: 34. Ի՞նչ կը ցուցնէ Հասարակ ածականը: Օրինակ: Ածականը գոյականէն առաջ թէ վերջը կը դրուի: Օրինակ: Ածականը ե՞րբ կը հոլովուի: Օրինակ:

35. Հասարակ ածականներէն գոյական կը շինուի ուրիշ մասնիկով, ինչպէս՝ Մեծ-մեծութիւն:

Գիտելիք. — Անձ, կենդանի եւ առարկայ ցուցնող (նիւթական, Տեսանելի, քանձրացեալ) անուններէն շատը մտաւոր, անՏեսանելի կամ վերացեալ անուն կ'ըլլայ ուրիշ մասնիկով:

Ինչպէս. Հայր-նայրութիւն, տղայ-տղայութիւն:

36. Շատ անգամ գոյականներուն ծայրը մասնիկներ կցելով՝ ածական կը կազմուի: Այս մասնիկներն են. ական, աւոր, աշիւ, եսն, եղի, աշի, ոս, ուս, եղեմ, եայ, եղ, ող, ած, իյ, եւայլն:

ՀԱՐԱՀԱՆԳ 29. — Հետեւեալ ածականներն ու գոյականները վերացեալ անուան փոխէ ուրիշ մասնիկը աւելցնելով:

Հայ, քաջ, իշխան, հին, եղբայր, սիրելի, թանձր, ազնիւ, մանուկ, աղուոր, կառավար, տկար, տէր, ատելի, ծեր, թագաւոր, տխուր, ծոյլ, դատաւոր, անաւակ, մայր, հայր, բարի, ցած, ժամկոչ:

ՀԱՐԱՀԱՆԳ 30. — Ածականը գոյականը րեւ' եւ փոխադարձաբար:

Սիրելի եղբայր, ճշմարիտ Աստուած, մարդկային յանցանք, խաղաղէր մանուկ, միտին գիշեր, անմեղ տղայ, վրէժ-խորհրդ կրակ, ծեր հայր, բարեսիրտ մարդ, ամբարիշտ հեթանոս, շնորհալի եղբայր, կապոյտ երկինք, դիւական չառութիւն, գեղեցիկ հրաշք, տաճկական հիւրասիրութիւն:

ՀԱՐԱՀԱՆԳ 31. — Որականական ածականները գոյականի փոխեցեմ մասնիկները ջնջելով:

Գպրոցական, հայրական, ծովային, կանոնաւոր, փափաքելի, շնորհալի, փայլուն, ուժեղ, քոսոտ, քարուտ, արծաթեղէն, ներող, ընկերական, հարաւային, փառաւոր, մատնիչ, ողորմած, գէորգեան, արծաթեայ:

ՓՈՔՐԻԿ ՎԵՐԳԻՆԵՆ

Վերգինէ փոքրիկ աղջիկ մ'է, վառվռուն ու սրամիտ: Վեց տարեկան է եւ արդէն սկսած է կարդալ, գրել եւ կար կարել: Կարգացածը կը հասկնայ եւ իր գրածն ալ կը կարդացուի: Մարդը ու գեղեցիկ գիր մ'ունի: Ուշադրութիւն կ'ընէ որ գիրերէն մէկը մեծ միւսը փոքր, մէկը ծուռ միւսը շիտակ. շատ լայն կամ շատ նեղ չըլլան, այլ հաւասար չափով, ուղղութեամբ ու հեռաւորութեամբ կը գրէ, եւ պէտք եղած տեղերը կը դնէ կէտադրութեան նշանները:

Կարգացած ատենն ալ հոգ կը տանի շեշտերուն եւ ձայնին ելեւէջներուն:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեմ վերի հասուածն եւ ցոյց տուեմ հասարակ ածականներն:

Հրահանգ Բ. — Եղիս Հասուածին մէջ գտնուող ածականներն ու առարկայ ցուցնող (քանձրացեալ) անուններն ուրիշ մասնիկով վերացեալ անուան փոխեցեմ:

Հրահանգ Գ. Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցեմ:

Առարկայ. — Օղակ, գնտակ, հուկիթ, պնակ, աղ'ղ, տապեղուլունք, ասեղ, դանակ, ձող, ոսկի:

Ձեւ. — Կլոր, բոլորչի, գոլ, երկայն, ձուածեւ, սուր, քառակուսի, բոլորակ, կիսաբոլորակ, կլորակ:

Օրինակ. — Օղակը կլոր է:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ:

35. Հասարակ ածականը ինչպէ՞ս գոյական կ'ըլլայ: Օրինակ: Անձ, կենդանի եւ իր ցուցնող (թանձրացեալ) անունները ուրիշ մասնիկն աւելնելով ի՞նչ կ'ըլլան: **36.** Գոյականներուն ծայրը ո՞ր մասնիկները կցուելով ածական կը կազմուի, տուէ՛ք մէյմէկ օրինակ:

2. ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

37. Յուցական ածական են այս (աս), այդ (ատ), այն (ան), սա, դա (տա), նա, սոյն, դոյն, նոյն բառերը որոնք իբր թէ մատով կը յուցենեն առարկան:

Գիտելիք. — Այս, սա, սոյն կը ցուցնեն մօտ բան մը, այդ, դա, դոյն՝ քիչ մը հեռաւոր բան մը, այն, նա, նոյն՝ աւելի հեռուն եղող բան մը:

Գիտելիք. — Յուցական ածականները չեն հղովում իր եւ սովորաբար յուցական ածական ունեցող գոյականներն յօդ կ'առնեն: Ինչպէս. Այս տունն, այդ պարտեզը, եւայլն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 32. — Հոլովեցեք. Այս մարդը, այդ ծառը, այն հողը, սա եկեղեցին, տա թուղթը, նա փայտը, սոյն նամակը:

ՀՐԱՀԱՆԳ 33. — Որոշեցեք յուցական ածականները:

Ո՞վ ստեղծեց այս աշխարհս: — Միթէ սա գի՞րքն է ձեր փնտռածը: — Ո՞ւսկից կը բղխի այս վճիռ ջուրը: — Սա տղան աւելի խելօք եւ մտաքի կ'երեւի: — Այս մարդն, այդ ընկեր, այն անտառները, սոյն հոյակապ դղեակին տիրոջն են: — Նոյն օրը լսեցի քու դեղեցիկ ձայնդ: — Սա ուսեալ կնոջ եղբայրն ո՞վ է: — Տա ի՞նչուր զա՛րկ: — Նա մարդն հմուտ ճարտարապետ մ'է: — Ա՛ն այս թուղթերն եւ ինծի տուր այդ կազամարը:

ՀՐԱՀԱՆԳ 34. — Կետեւուն տեղ հասարակ ածական մը եւ գիծերուն տեղ Յատկացեալ մը դրեք, այսպէս. Այս անուշ փնձորին կուտը:

Այս... խնձորին: Այդ... պարտեզին: Այն... աղբիւրին: Նա... թռչունին: Նոյն... դասարանին: Տա... գառնուկին: Տա... պատկերին: Սոյն... ժամացոյցին: Սա... մարդուն: Ան... գիշերներուն:

Հրահանգ Ա. — Հետեւեալ բառերուն սկիզբը դրեք ան, սա, տ, չ, դ ճախադաս մասնիկները, որոնք բառին իմաստը ժխտականի կը փոխեն:

1. Ամթ, առակ, բան, խօս, գործ, գին:
2. Երախտիք, շնորհ, ուշ, օրէն:
3. Գէտ, գեղ, կար, մարդ:
4. Գոյ, տես քահանայ:
5. Գոհ, բաղդ, կամակ:

Հրահանգ Բ. — Դրեք սա բառերուն հոմանիշը:

Զուարթ, տխուր, նուրբ, ջերմ, փոքր, յուրի, հիւանդոտ, կեղտոտ, ճարտար, սաստիկ, թերի, մութ, յատակ, անհուն, թշուառ, անսուղ, ցած, սպիտակ, քաղցր, հեզ, անողորմ, կենդանի, երկչոտ, հանդարտ, բոլորակ, շողջուռ, չքեղ, ջինջ, լոկ, սին, որոշ:

Հրահանգ Գ. — Բառերուն սկիզբը դրեք պատշաճ մասնիկը:

1. ԱԿԱՆ = Հայր, մայր, եղբայր, որդի, ծնող, տղայ:
2. ԱՅԻՆ = Ընկեր, դաշտ, ծով, ցամաք, օդ, հանք, հարաւ:
3. ԱԻՈՐ = Ահ, զօր, կամ, նշան, հաշակ, շահ, մեծ:
4. ԱԻՆՏ = Խոտ, խաշն, դալար, բուրումն, հոտ, չահ:
5. ԳԻՆ⁽¹⁾ = Ցաւ, դառն, տրտում, ողբ, ուժ, հիւանդ:
6. ԳՈՅՆ⁽²⁾ = Քաղցր, առատ, մեծ, փոքր, կրտսեր, լաւ:
7. ԵԱՅ = Աղամանդ, բեհեզ, փղոսկր, բիւրեղ, արծաթ:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

37. Ո՞ր բառեր յուցական ածական են: Ի՞նչ գիտելիք կայ անոնց վրայ: Յուցական ածականները կը հղովում:

(¹) Դին մասնիկը հոս չի նշանակեր արժեք:

(²) Դոյն » » » երանգ:

3. ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

38. Ստացական ամականները կը ցուցնեն թէ բան մը որով ստացուածքն է:

39. Ստացական ամական են.

Ա. Դէմք՝ իմ, մեր. Բ. Դէմք՝ բոլ, մեր Գ. Դէմք՝ իւր կամ իր, իրենց, անոր, անոնց:

Գիտելիք. — Ստացական ամականները չեն հոգւաւիր եւ երբեմն ստացական ամականին տեղ առաւելին ծայրը ա, դ, և կամ ը դիմադրող յօդերը կը դրուին:

ՀՐԱՀԱՆԳ 35. — Հղովեցեք. իմ գրիչս, բոլ ձեռքդ, իր աչքը, անոր մայրը, մեր հասակը, մեր փողոցը, իրենց հայրենիքը, անոնց գիտութիւնները:

ՀՐԱՀԱՆԳ 36. — Ստացականներն յոգնակի քեք:

Իմ նոր բնակարանս: — Բոլ անխառն վարքդ: — Իմ անկեղծ փափաքս: — Անոր մեծ սեղանը: — Իր գեղեցիկ հրացանը: — Բոլ կապ չորջագեատը: — Իմ ընդարձակ կալուածներս: — Անոր խոհանոցը: — Այս ծառն ու իր համեղ պտուղը: — Բոլ սեւ մագերի: — Իմ սիրելի ծնողքս: — Իր չխնայ ձին ու իմ հովիտը ջորիներս:

ՀՐԱՀԱՆԳ 37. — Գիտե՞րու՞նք սեղ դիր ստացական ամական մը:

Մովսէս կ'ըսէր — Ժողովուրդին, եթէ պատուէր — ծընողքը, — կեանքն երկարատեւ կ'ըլլայ: Երջանիկ է այն աշակերտը որ ջանքով — աշխատութեամբ եւ — բարի վարքով սիրելի եղած է — ուսուցիչներուն: Բարի հայր մը կը սիրէ — զաւակներն: Բայց չսիրեր — թերութիւնները, Սիրեցէք — զաւակներն, բայց մի՛ սիրէք — թերութիւններն: Կը սիրեմ — բայց չեմ սիրեր — բնաւորութիւնդ: Ամէնքս ալ յարգանք եւ սէր կը պարտինք — ծնողքին: Սարդը կ'ապրի — ստատյով, ինչպէս որսորդն — որսով:

ՀԱԻ

Արագագին էգն է հաւը, զոր յատ լաւ կը ճանչնաք իր ամած հատիկներուն շնորհիւ: Մէկ տարուան մէջ մինչեւ երկու հազար հատիկ իրենայ ածել: Բայց այս թիւը հետզհետէ կը նուաշի: Հաւը կրնայ տանը հինգ տարի չափ ապրիլ: Մասնաւորապէս կը սիրէ ուտել միջատներ, որդեր և հաշարայտեր: Տարօրինակ և զարմանալի է հաւուն սէլն ու խնամքը իր ճագին համար որ վառեակ կը կոչուի: Թխսելով կը հանէ ձագերը զտանք այնքան խնամով կը պահպանէ:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք այս հասուածն, եւ ցուցական ամականներուն և սակ մեկ գիծ, Ստացական ամականներուն և սակ երկու գիծ, քաշեցեք:

Հրահանգ Բ. — Նոյն հասուածին մեջ ո՞ր գոյականներ յօդ ունին՝ ստորագծեցեք:

Հրահանգ Գ. — Օրինակին համեմատ վերլուծեցեք սա բառերը:

Այս տունին տէրօջը, մեր ձիին թամբով, գրպանիս բերանը, վարժապետիդ, դասընկերներուն, նոյն տարւոյն հունձքերով տա խելճ մարդը, իր գործին, անոնց զաւակներուն:

Օրինակ — Այս՝ ցուցական ամական, կ'ըրոյժ տունին բառը: Տունին՝ հասարակ տնուն եղակի սեւական, յատկացուցիչ՝ սիրողը ին, և յօդ: Տիրողը հասարակ տնուն եղակի սեական յատկացեալ տունին բառին, ը դիմադրող յօդ:

Հրահանգ Դ. — Վերանայի եւ գրաւար պատասխանեցեք:

38. Ի՞նչ կը ցուցնեն ստացական ամականները: 39. Որո՞նք են ստացական ամականները: Ի՞նչ կը կոչուին ա, դ, և դիրերը:

4. ԹՈՒՆԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

40. Թուականները կը ցուցնեն թիւ և կարգ:

41. Թուական ածականները երկու տեսակ են:

1. Բացարձակ՝ որ առարկային քանի հատ ըլլալը կը ցուցնէ: Մէկ, երկու կամ երկուք, երեք, չորս, հինգ, վեց, եօթն, ութ, ինն, տասն, տասնը մէկ, տասն երկու, եւայլն:

2. Դասական՝ որ դաս, կարգ, աստիճան կը ցուցնէ եւ կը շինուի բացարձակին վրայ ռորդ կամ երորդ աւելցնելով: Առաջին (եւ ոչ միերորդ), երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, եւն:

Գիտ. Ա. — Բացարձակներուն վրայ ական մասնիկը դնելով կ'ունենանք բաշխական թուականներ: Ինչպէս. երեքական, տասնական, եւայլն: Նոյնպէս նոց մասնիկով կը կազմուին արժէք եւ չափ ցուցնող թուականներ. երկուֆնոց, չորսնոց, եւայլն:

Գիտ. Բ. — Թուական ածականները եթէ առանց գոյականի են կը հորովուին հորովման ընդհանուր ձեւին համեմատ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 38. — Գրեցեք բացարձակ թուականները մինչեւ հարիւր:

ՀՐԱՀԱՆԳ 39. — Գիծերուն տեղ հարկ եղած բացարձակները դիւր:

Աստուած աշխարհս — օրուան մէջ ստեղծեց: Երկու անգամ ութ — կ'ընէ: Ամսուան մէջ — օր կայ: — տարին դար մ'է: Գրիստոսի առաքեալները — էին: Այբուբենը — գիր կը պարունակէ: Տարին — եղանակի բաժնուած է: Մէն մի եղանակ — ամիսէ կը բաղկանայ: Շաբթուան մէջ — օր կայ գործի եւ — օր հանգստեան: Դպրոցներու արձակուրդները սովորաբար — չաբաթ կը տեւեն: Մէկ Օսմանեան ոսկին — դահեկան կ'արժէ: Մէկ դահեկանը — փող եւ մէկ փողը — ստակ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 40. — Հոլովեցեք. բացարձակ թուական ածականները մէկէն մինչեւ տասն:

Ձ Ե Ռ Ք Ը

Ամէն մէկ ձեռքիս վրայ ունիմ հինգ մատ, առաջին մատս, որ ամենէն աւելի հաստ է, կը կոչուի բոյր կամ բորբանք, երկրորդը՝ քիւր բան մը ցցուցած ատենս կ'երկնցնեմ, կը կոչուի ցուցամաս, երրորդը՝ ամենէն մեծը՝ որ ճիշդ մէջտեղն է, կ'ըսուի միջնամաս, չորրորդը որուն վրայ կ'անցընեն մատանին, կը կոչուի մասնեմաս, իսկ հինգերորդը՝ ամենէն փոքրը՝ կը կոչուի ճկոյթ:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք վերի հասուածն եւ ցոյց տուեք թուական ածականները:

Հրահանգ Բ. — Գրով գրեցեք սա թուանշանները:

5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 28, 30, 141, 250, 362, 478, 1080, 2097, 1894:

Հրահանգ Գ. — Բացարձակ, դասական, բաշխական եւ արժեք աւ չափ ցուցնող թուական ածականները չորս սիւնակի մէջ գրեցեք դեմ առ դեմ:

Բացարձակ	Դասական	Բաշխական	Արժեք ցուցնող
Մէկ	Առաջին	Մէյմէկ	Մէկնոց
Երկու	Երկրորդ	Երկերկու	Երկուքնոց
Երեք	Երրորդ	Երեքական	Երեքնոց

(Շարունակեցեք պլպլես)

Հրահանգ Դ. — Բերանագի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

40. Ի՞նչ կը ցուցնեն թուական ածականները: 41. Քանի՞ տեսակ թուական ածական կայ: Ի՞նչ կը ցուցնեն բացարձակները եւ որո՞նք են: Ի՞նչ կը ցուցնեն դասականները եւ ի՞նչպէս կը շինուին: Օրինակ: Բաշխական թուական ածականներն ի՞նչպէս կը շինուին: Օրինա՞կ: Արժէք եւ չափ ցուցնող թուականներն ինչպէ՞ս կը կազմուին: Օրինա՞կ: Թուականները ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս կը հորովուին: Օրինա՞կ:

42. Անորոշ ածական են այն բառեր որ գոյականին կուտան անորոշ եւ ընդհանուր խմտաւ մը.

43. Անորոշ ածական են. մը կամ մի. մեկ մի. քանի մը. մի քանի. միեւնոյն, մոյն. ամէն. բոլոր, ուրիշ. միւս, ինչ ինչ, այս ինչ. այն ինչ, անձնիր, իւրաքանչիւր, ի՞նչ. ո՞ր, քանի՞, ո՞րչափ, ո՞րքան, ի՞նչոյիսի, այսչափ, այսքան ոչ մի:

Գիտելիք Ա. — Անորոշ ածականներն ալ (բացի մի եւ մը են) իրենց գոյականէն առաջ կը դրուին եւ չեն հոգւաւոր:

Օրինակ. — Քանի մը տարիքն, միեւնոյն տան մեջ:

Գիտելիք Բ. — Մը եւ մի անորոշներուն ը եւ ի տառերը կը ճատուելով տեղը սպաթարց կը դրուի եթէ յաջորդ բառը ճայնաւորով կը սկսի: Ի՞նչպէս՝ Մարդ մ'եկաւ, խնձոր մ'առի:

ՀՐԱՂԱՆԳ 11. — Անորոշ ածականներ ստորագծեցիք:

Գրիչ մը, մէն մի ճիւղ, քանի մը հոգի, մի եւ նոյն օրը, նոյն միջոց ն, ամէն մարդ, բոլոր տարին, ուրիշ տեղ, միւս եղբայրը, ի՞նչ գործ, ինչ ինչ խնդիրներ, այս ինչ գիրքը, այժմ ինչ բանը, քանի մը զինուորներ, անձնիր քաղաքացի, իւրաքանչիւր աշակերտ, ի՞նչ խօսք, ո՞ր փղոց, ո՞րչափ ծաղիկ: Ի՞նչ գիրք է ատ: Այն ինչ տեղը մեզի սպասէ:

ՀՐԱՂԱՆԳ 12. Ի՞նչ տեղի են հետեւեալ ածականներ:

Մեծ, մէկ, մը, իմ, մի, այս, առաջին, տաք, բարակ, սա, այդ, նոյն, քաւ, հինգ, հին, չորրորդ, երեքուն, երեսուսուն, այն, անձնիր, հարիւր, լաւ, այն, տա, յիսուն, երրորդ, նեղ, երկչոտ, լըր, ճեւղակ, չորսնոց, տառնական, քանի, ո՞ր, տառներարդ, այն ինչ, պատուական, անորոշ, բիւր, հինգական, սուղ, մեր, գիւղական, հարիւրնոց:

Պէտք է մեր հոգին ամէն բանի ընդունակ ըլլայ. Աստուծոյ պարգեւած հոր մէջ այն, պէտք է որ աշխարհէն ու անուշանէն պայն ամենէն թանկագին նիւթերով: Պէտք է բանանք մեր խելքին ու սիրտին դռները՝ ամէն տեսակ դիտութիւններու եւ զգայաւ մտնելու: Անխելութիւն է զարգացման ո՞ր եւ է առարկայ զանց ընել. ի՞նչ ու այսօր անպէտ կ'երեւայ. օր մը թերեւս շատ պիտանի ըլլայ: Մեր միտքն ու հոգին կրնան պարփակել ուսումներուն թէ արուեստներուն ամէն ճիւղերն ալ՝ բան է որ պտք եղած չափով ու սճով ուսույթին նոյն ճիւղերը:

Հահանգ Ա. — Օրինակեցիք հասուածն, եւ անորոշ ածականներն ստորագծեցիք:

Հահանգ Բ. — Նոյն հասուածին մէջ ուրիշ տեղի ածականներ ալ կ'սկս. որո՞նք են, ցոյց տուիք:

Հահանգ Գ. — Օրինակին համեմատ վերլուծեցիք սա բառերը:

Տան երևու տարուան տղայ մը, հինգնոց ոսկիին արծեքը, սրբորդ դասարանի աշակերտներուն, այս ինչ մարդուն, ր բանէն, մի եւ նոյն սենեակին բանալիներով, ամէն թաղի ուները, տառնական ոսկիի պարգեւը:

Օրակ. — Տասներկու՝ դասական թուական ածական, կ'որոշէ տարուան բառը: Տարուան՝ հասարակ անուն եղակի սեռակո. Տղայ հասարակ անուն եղակի ուղղական. Մը աշխարհ տական, կը վերաբերի տղայ բառին:

Հահանգ Դ. — Բերանայի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

42 Ի՞նչ կ'ընեն անորոշ ածականները եւ 43. Որո՞նք են. Օրինակ՝ Ի՞նչ գիտէք մը եւ մի բառերուն վրայ. Օրինակ:

Գ Լ Ո Ւ Թ Գ.

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

44. Դերանունը բառ մէ որ կը դրուի արդէն յիշուած բառի մը տեղ, զայն չկրկնելու համար. Ինչպէս՝

Աստուած արդար է. Ան կը պատժէ յանցաւորները:

45. Հինգ տեսակ դերանուն կայ. Էական կամ Անձնական, Յուցական, Ստացական, Անորոշ և Բարաբերական:

1. ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ.

46. Անձնական դերանունը կը ցուցնէ անձերը կամ զէմքերը որ երեք են.

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Ես	Մենք
Բ. »	Դուն	Դուք
Գ. »	Ան	Անոնք
	Ինք	Իրենք

Դիտելիք — Անձնական դերանուն են նաեւ. իրարու, մեկմեկու. ասոնք փոխադարձ դերանուն ալ կը կոչուին:

ՇՐԱՀԱՆԳ 43. — Որոշեցիք անձնական դերանուններն եւ ըսէք քեզ ո՞ր բառերուն տեղ դրուած են:

Յակոբ չատ կը սիրէր Յովսէփը, ան հազցուց անոր գեղեցիկ կապայ: — Կողմ ու չունը կը վիճէին իրարու հետ: — Տղաք, պէտք է դուք օգնէք իրարու: — Զին, կողմ եւ եզը ըսին. ինչո՞ւ մենք ծառայենք մարդուն, ան թո՛ղ ուրիշ ծառայ գտնէ: — Յուսիկ եւ Շաւարշ լաւ աշակերտներ են. անոնք դպրոց կ'երթան եւ իրարու կ'օգնեն: — Յիսուս ալիսարհ եկաւ. ան չարչարուեցաւ մարդուն փրկութեան համար:

Հրահանգ Ա. — Բառերուն սկիզբը դրեք պատշաճ մասնիկը:

8. ԵԱՆ = Արեւել, Բաբելոն, Ներսէս, Դաւիթ, Մեսրոպ:
9. ԱԼԻ = Շնորհ, ցաւ, ողբ, պանծ, ցանկ, զարման:
10. ԵԼԻ = Գող, պարսաւ, յարգ, պատիւ, սէր, փափաք:
11. ԵՂ = Ահ, զօր, համ, հիւթ, մազ, ուժ, հանճար:
12. ԵՂԷՆ = Արծաթ, բոց, բանջար, հող, քար, մաղ:
13. ԵՐԷՆ. կամ ԱՐԷՆ = Հայ, Յոյն, Գերման, Թուրք:
14. ՈՐԴ = Նախ, ձախ, յաճախ, առաջին, յաջ, միջին:

Հրահանգ Բ. — Սա բառերն իրարու կցեցիք, ածականը գոյականին առաջ դնելով, այսպէս. Զայնը-բարձր՝ բարձրաձայն:

Տունը-մեծ, վիզը-երկայն, քիթը-խոշոր, ճակատը-լայն, սիրտը-փափուկ, միտքը-թանձր, միտքը-ուղիղ, սիրտը-աղնիւ, ձայնը-քաղցր, միտքը-մեծ, լեզուն-քաղցր, սիրտը-չար, զէմքը-գեղեցիկ, մարմինը-թանձր, միտքը-թեթեւ, փետուրը-նոր, բազուկը-երկայն, քայլը-թեթեւ, սիրտը-վատ:

Հրահանգ Գ. — Սա բառերուն կցեցիք պատշաճ մասնիկը:

15. Իկ = Փոքր, սիրուն, աղուոր, անուշ, կակուղ, քնքուշ:
16. Ակ = Կլոր, բլրոր, անուշ, յաջող, կապոյտ, դաշն:
17. ՈԻկ = Սեւ, խաթ, ճերմակ, տաք, պաղ, կարմիր:
18. Իջ = Աւեր, կործան, երգ, պահպան, փարատ, կափար:
19. ՈՂ = Շահ, բեր, խօս, կատար, շուրջ, ծեծ, աքծան:
20. Ած = Ծիլ, ցաւ, ողորմ, խորշոմ, կոտոր, կատար, ման:
21. ՈԻՆ = Սող, զեռ, խօս, չարժ, փայլ, հաս, հաստատ:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

44. Ի՞նչ է Դերանունը: Օրինակ: 45. Քանի՞ տեսակ դերանուն կայ: 46. Ի՞նչ կը ցուցնէ Անձնական դերանունը: Դէմքը քանի՞ է: Որո՞նք են փոխադարձ դերանունները:

47. Անճաղաները կը հաղթուն այսպէս .

Ա. Դեմք		Բ. Դեմք	
Նշանակի	Յոմանակի	Նշանակի	Յոմանակի
Ո. Ես	Մենք	Դուք	Դուք
Ս. Իմ	Մեր	Քու	Ձեր
Տ. Ինձի	Մեզի	Քեզի	Ձեզի
Հ. Իս, զիս	Մեզ, զմեզ	Քեզ, զքեզ	Ձեզ, զձեզ
Բ. Ինձմէ	Մեզմէ	Քեզմէ	Ձեզմէ
Գ. Ինձմով	Մեզմով	Քեզմով	Ձեզմով

Գ. Դեմք		Դ. Դեմք	
Նշանակի	Յոմանակի	Նշանակի	Յոմանակի
Ո. Ան	Անոնք	Ինք	Իրենք
Ս. Անոր	Անոնց	Իրեն	Իրենց
Տ. Անոր	Անոնց	Իրեն	Իրենց
Հ. Ան	զԱնոնք	զԻնք	զԻրենք
Բ. Անկէ	Անոնցմէ	Իրմէ	Իրենցմէ
Գ. Անով	Անոնցմով	Իրմով	Իրենցմով

Գիտելիք. — Փոխադարձ գերանուններն ուղղական չունին :

Անու եւ տղան	Իրարու	Մէկմէկու
Հայցական	Իրար	Մէկզմէկ
Բացառական	Իրարմէ	Մէկմէկէ
Գործիական	Իրարմով	Մէկմէկով

ՀՐԱՀԱՆԳ 48. — Որոշեցեք սա դերանուններուն քիւն ու հոգովը : Յետոյ եզակիներն՝ յոմանակի ըրեք եւ յոմանակիներն եզակի :

Ես, քեզմով, իրենցմէ, ինք, անկէ, մեզմով, իմ, դուն, իրենք, ձեզի, զս, իրենց, անոնց, ան, քեզմէ, մեզ, իրեն, իս, ձեզմէ, անով, իրենցմով, անոր, անոնք, իրմէ, ինձմէ :

Հ Ո Վ Ի Ի Ը

Իր ոչխարներուն քովիկը, տաքի վրայ կայնած է հովիւն՝ ուշագիւր եւ հոգածու : Աչքն անոնց վրայ է, անոնց կը հետեւի, անոնց կ'առաջնորդէ դէպ ի խտաւէտ տեղեր : Եթէ ոչխարները յրախ, իրարմէ հեռանան, ինքը կը վազէ անոնց ետեւէն եւ կը հաւաքէ : Եթէ հեռուէն նշմարէ թէ զայլ կուգայ, իսկոյն շունը կ'արձակէ անոր վրայ եւ կը փախցնէ : Իր սիրուն ոչխարներուն վրայ կը դուրսդուրայ : Վանոնք կը մուտքանէ, կը խնամէ եւ կը պաշտպանէ : Օրն երկու անգամ իր սրինդին ձայնով կ'առաջնորդէ Վանոնք աղբիւրը կամ առուին եզերքը՝ ջրերու համար : Ինքն է որ կը խուզէ անոնց բուրդը եւ մեղի կը ծախէ :

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք այս հասուածն եւ ստորագծեցեք եական դերանունները, որոշելով, դեմք, քիւն, հոգով :

Հրահանգ Բ. — Հոլովեցեք. Ոչխար, ոսք, հովիւ, տեղ, գայլ, սրինգ, ձայն, աղբիւր, առու, եզերք, բուրդ :

Հրահանգ Գ. — Օրինակին համեմատ վերլուծեցեք սա եական դերանունները :

Իրմով, զքեզ, մեզի, անոնցմով, իրենք, անոր, դուք :

Օրինակ — Իրմով էական դերանունն երրորդ դեմք եւ զակի գործիականն. ուղղականն է ինք :

Հրահանգ Դ. — Բերանուցի եւ գրաւոր պատասխանեցեք :

47. Ինչպէ՞ս կը հաղթուն անճաղան դերանունները : Իսկ փոխադարձ դերանունները :

2. ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

48. Յուցական դերանուններն իբր թէ մատնանիշ կ'ընեն, կը ցուցնեն անձերն ու իրերը որոնց տեղ կը բռնեն:

49. Յուցական դերանուն են. Այս, սա, սոյն. Այդ, դա, դոյն. Այն, նա. նոյն: Ասոնք առանց գոյականի կը գործածուին:

Կը գործածուին նաեւ ասիկա, ասիկա, անիկա՝ միայն եզակի ուղղական և հայցական:

50. Սոյն, դոյն, նոյն հոլովման ընդհանուր ձեւին կը հետեւին և միայն եզակի կը գործածուին:

Այս, սա, եւայլն կը հոլովուին սապէս.

	Եզակի	Յոմակի
Ուղղական եւ Հայց.	Այս, սա	Ասոնք
Սեռական եւ Տրակ.	Ասոր	Ասոնց
Բացառական	Ասկէ	Ասոնցմէ
Գործիական	Ասով	Ասոնցմով

ՀՐԱՀԱՆԳ 45. — Հոլովեցեք ցուցական դերանունները:

ՀՐԱՀԱՆԳ 46. — Եզակի ցուցականներն յոմակի բրեք եւ փոխադարձաբար:

Ասոնցմէ, ան, այն. դա, ասով, անոնք: — Ասկէ ալ հըրամեցէք: — Ասոր ի՞նչ անուն կուտան: — Անոնցմէ ի՞նչ ո՞ւ չափիր: — Սա աղուոր չէ՞: — Անոնց զրկէ: — Ատկէ աւելի մեծ յանցանք չըլար: — Ասոր որչա՞փ յագնեցայ: — Անոնցմէ՞ աւիր թէ ասկէ: — Քեզի՞ կուտամ աս, եթէ խօսիս: — Ասով գո՞հ չե՞ս: — Անոնցմէ բեր: — Ասոր ալ տո՞ւր, անոնց ալ: — Իմ փնտռածս այդ չէ: — Ան ո՞վ, աս ո՞վ: — Ասիկա՞ ընտրեցիր թէ անիկա:

Հրահանգ Ա. — Դրեցեք հինգ խօսք որ ցուցական դերանուն պարունակեն:

Հրահանգ Բ. — Դերանունները պատշաճ հոլովին փոխէ:

Մեր ծնողքը մենք համար կ'աշխատի, պէտք է որ անոնք հնազանդ ըլլանք մենք: — Վարժապետս ես շատ կը սիրէ եւ ես բարենիշ կուտայ, երբ դասս գիտնամ: — Ես դուն չեմ վախնար: — Հայրս սրղողեցաւ դուն դէմ: — Դուն գրիչ մը կ'ուզեմ: — Քիչ մը թուղթ ալ տուր ես: — Դուք հիւանդ կը կարծէի: — Սերովքէ ես աւելի մեծ է: — Առ սա ծրարը եւ տար անոնք: — Ես շատ կ'ախորժիմ դեղձէն եւ կ'ուտեմ ան. կարծեմ դուն ալ կը սիրես դեղձն ու կ'ախորժիս ան: — Այդ տղեկը ես չի ճանչնար:

Հրահանգ Գ. — Օրինակին պէս վերլուծեցեք ցուցական դերանունները: Դրեցեք այսպէս. Ասկէ՝ ցուցական դերանուն եզակի բացառական, ուղղական եւ աս:

Ասկէ, տա, նոյնին, ասոնցմէ, ասով, անոնց, անով:

Հրահանգ Դ. — Դրեցեք սա բառերուն սեռականը, բացառականը եւ գործիականը, եզակի եւ յոմակի:

Սէր, դաստիարակ, շահ, գլուխ, տղայ, ճամբայ, Ասիացի, գին, գինի, սուր, հիւանդութիւն, երգում, ձիւն, ստամոքս, սիւն, տաճար, ծնունդ, խթում, թոժիւն, կիւն, ձի, ցին, աներ:

Հրահանգ Ե. — Նոյն բառերուն ամական մը կցեցեք:

Հրահանգ Զ. — Նոյն հրահանգի բառերուն բով դրեք ուրիշ բառ մը: Ինչպէս. Սիրոյ նշանը, դաստիարակին խրատը, եւայլն: Յետոյ անոնցմով մէյմկ խօսք կազմեցեք, այսպէս. Շահուն կեսը ձեզի կը թողու. Դիտուն մագերը ձերմկեցան:

Հրահանգ Է. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

48. Ի՞նչ է ցուցական դերանունին պաշտօնը: 49. Որո՞նք են ցուցական դերանունները: 50. Ի՞նչպէս կը հոլովուին:

3. ՍՏԱԳԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆԵՐ

51. Ստացական դերանունները կը ցուցնեն թէ որո՞ւ կը վերաբերի (ստացուածքն է) այն բանը որուն վրայ կը խօսուի⁽¹⁾ :

52. Ստացական դերանունները կը շինուին Ստացական ածականներէն՝ *ս*, *դ*, *ն* (կամ *ը*) դիմարդշ յօդերով այսպէս .

		Եզակի	
Ա.	Դեմք իմա կամ իմինս	Մերը	կամ Մերինը
Բ.	» Քուկդ » Քուկինդ	Ձերը	» Ձերինը
Գ.	» Իրք » Իրենք	Իրենցը	» Իրենցինը
	Անորը » Անորինը	Անոնցը	» Անոնցինը

Յոգնակի. իմիններս, մերինները, քուկիններդ, ձերինները, իրենները, եւ այլն :

53. Ստացականները կը հարաւորին այսպէս .

Եզակի. իմինս, իմինիս, իմինէս, իմինովս :

Յոգ. իմիններս, իմիններուս, իմիններէս, իմիններովս :

ՀՐԱՀԱՆԳ 47. — Հոլովեցեմ ստացական դերանուններ :

ՀՐԱՀԱՆԳ 48. — Ստացական դերանուններ գտեմ եւ նոյն խօսքերն յոգնակի րեմ ե բառին տեղ եմ դնելով եւ գոյականներն ալ յսկանիի վերածելով :

Այս պարտէզն իմա է : — Այդ տունը քուկդ է : — Այս նաւակը մերն է : — Այդ արտն անորն է : — Այս գլխարկը քուկինդ է : — Ո՞ր ծրարն է անո՞ցինը : — Այս պարտէզն է ձերինը : — Հոն չէ քուկինդ : — Հոս է ձերինը : — Ահա անոնցինը : — Անորինը տեսար թէ իմինս : — Այս սպասաւորը ձերինն է : — Այս գրիչն իմա է թէ քուկդ : — Այս զանգուղիս ո՞ր եկեղեցւոյն է. ասորինը թէ անորինը : — Ո՞ր խառնութէն ասիր այս կտաւը, ասոնցինէն թէ անոնցինէն :

(1) Ստացական դերանունը կը դրոշմ Ստացական անուան ունեւոր գոյականի մը տեղ : Օրինակ. իմ գիրքս — իմինս :

Հրահանգ Ա. — Ստացական դերանուն պարունակող հինգ խօսք գրեցեմ :

Հրահանգ Բ. Ենդակիր բառերուն տեղ յարմար դերանուն մը դրեմ, այսպէս. Միրենք մեր ծնողքը եւ ջանամք օգտակար ըլլալ անոնց :

Միրենք մեր ծնողքն եւ ջանա՞ք օգտակար ըլլալ մեր ծնողքին : — Վարժապետս եկաւ եւ դասս կարդաց : Վարժապետս, Խմորը կը թրեն եւ խմորով ալի ր էը շինեն : — Կաթը կը կթեն կովէն եւ կաթէն մածուն կը մակըղեն : — Մարթա եւ Նեկտար դաս չեն գիտեր. Մարթա եւ Նեկտար պիտի պատժուին : — Գրիգոր իր մայրը գրիկեց, Աննիկ ալ իր մայրը գրիկեց : — Մօրեղբորս տունը աւելի մօտ է, քան մեր տունը : — Եթէ թշնամիդ անօթի է, հաց տուր թշնամիդ : — Պետիկ շատախօս տղայ մ'է, Պետիկ չի կրնար զսպել իր լեզուն : — Ահա երկու գիրք, աս գիրքը աւելի սուղ է, քան թէ ան գիրքը :

Հրահանգ Գ. — Օրինակին պէս վերածեցեմ Ստացական դերանուններ : Օրինակ. իմիններուս՝ ստացական դերանուն. Ա. Դեմք, յոգնակի սեռական կամ տական :

Իմիններուս, իրենցը, քուկիններդ, մերինը, ձերը, իմինիս, քուկինիդ, իրեններուն, անորինով, իմինիս, անորինը :

Հրահանգ Դ. — Աս գոյակ մկներուն կցե յարմար ածական մը :

Միւրանին, աշուկերուն, օղը, մարդը, երկրագործը, տղաքներ, գատաւորը, բարեկամ :

Հրահանգ Ե. — Բերան սցի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ :

51. Ի՞նչ կը ցուցնեն ստացական դերանունները : 52. Ի՞նչպէս կը շինուին : 53. Ի՞նչպէս կը հարաւորին :

4. ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

54. Անորոշ դերանուններն ընդհանուր և անորոշ գաղափար մը կու տան այն անձերուն և իրերուն որոնց տեղ կը դրուին:

55. Անորոշ ածականներն են նաեւ անորոշ դերանունն, միայն թէ գոյականի հետ չեն գործածուիր և կրնան հոլովուիլ:

Գիտելիք — Անորոշ դերանուններէն մէկ քանին հոլովման ալ եւ ալ ձեւեր ունին: Ասոնք են ⁽¹⁾ միւն, մեկը, ամեն, ո՞վ, ո՞ր, ի՞նչ, ոչինչ, ոչ ոք, եւայլն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 49. — Հոլովեցիք սա անորոշ դերանուններն՝ հոլովման քնդհանուր ձեւին համեմատ:

Իւրաքանչիւր, միւս, ուրիշ, մէկ քանի, նոյն, բոլոր, չատեր, ոչինչ, այսինչ, անձնիւր, քանին, որչափ, այսչափ, այսքան, այնպիսի:

ՀՐԱՀԱՆԳ 50. — Առական ստորագծէ անորոշ դերանուններ:

Ինչ որ կ'ուզես որ ուրիշը քեզի ընէ, նոյնն ըրէ ուրիշին: — Շատեր կը պնդեն թէ Դանիալները գտած են Ամերիկան Քրիստափոր Գոլումպոսէն առաջ: — Ոչինչ այնքան քաղցր է որքան բարեգործութիւնը: — Ոչ մէկը պիտի գայ: — Այս մարդերէն իւրաքանչիւրն իր կարծիքն ըսաւ: — Ո՞վ որ կ'ուզէ, հետս թող գայ: — Ոչ ոք մարդարէ է իր գաւառին մէջ: — Մենք ամէնքս հաւասար ենք Աստուծոյ առջեւ: — Մէկ քանին ինծի տուր: — Բոլորն ալ ուրիշներուն տուաւ:

(1) Դասատուն ասոնց հոլովումը կը գրէ տախտակին վրայ եւ աշակերտները կ'օրինակեն:

Հրահանգ Ա. — Խօսքերն ամբողջացուցիք սա բառերով: Բառեր. — 1. Դուռ, դուռ, քուր: 2. Հոս, հոս:

1... Գոց պահէ, դրացիդ գող չբռնես: 2. Զինուորին մէջքէն... մը կախուած էր: 3... անհրաժեշտ գործիք մ'է հիւանին, կահագործին եւ ատաղձագործին համար: 4. Վարդն անուշ... կը բուրէ: 5. Հովիւն իր... կ'առաջնորդէ արօտաշատ տեղեր:

Հրահանգ Բ. — Գիտէք սա վերջաւորութիւնն ունեցող երեւական բառ:

Ած, ուսած, ուսած, անք, ունք, ուրիւն, ուս, իւն, ուն, ոյր, ուրդ, ուք:

Ահաւասիկ մէյմէկ օրինակ. — Կասարած, դիպումք, գրումք, մեղադրանք, ցոյմումք, քննութիւն, քափումք, հրկն-չիւն, խօսումք, ծածկոյք, յագուրդ, մտնումք:

Հրահանգ Գ. — Վերլուծեցիք սա անորոշ դերանունները:

Մէկուն, ամենէն, որո՞ւ, ինչէ՞, մէկէն, բոլորին, անձ-նիւրէն, այսչափով, իւրաքանչիւրը, միւսներուն:

Օրինակ. — Մեկուն՝ անորոշ դերանունն եղակի սեռական, և դիմորոշ յօդ:

Հրահանգ Դ. — Յետադաս մասնիկները կցեցիք սա բառերուն:

22. ՈՒՏ. = Ապառաժ, աւաղ, քար, թաւ, ոսկր:
23. ՈՏ. = Արիւն, եռանդ, ժանգ, ծակ, խոց, քոս:
24. ԿՈՏ. = Վախ, դանդաղ, նուաղ, դեղեւ:
25. ՈՒՐՒ. = Արձակ, պարապ, յագ, աճ, նուաղ:
26. ԱՏ. = Պոչ, լեզու, ձեռն, ճիւղ, քուն, հուր:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

54. Ի՞նչ կ'ընեն անորոշ դերանունները: Օրինակ: 55. Որո՞նք են անորոշ դերանունները: Դրեցէք ամբողջապէս եւ հոլովեցէք:

5. ՅԱՐԱՔԵՐԱԿԱՆ ԳԵՐԱՆՈՒՆ

56. Յարաքերական գերանունը կը կոչուի որ բառը և կանխառ յիշուած անուան կամ գերանուան մը հետ յարաքերութիւն կը ցուցնէ :

57. Այն բառն՝ որուն կը վերաբերի յարաքերական գերանունը՝ կը կոչուի յարաքերեալ :

Օրինակ — Թռչունն որ կ'երգէ : Նամակը զոր բերաւ :

Այս խօսքերուն մէջ որ, զոր են յարաքերական գերանուն. եւ յարաքերեալ են՝ թռչունն, նամակը :

58. Որ գերանունը կը հոլովուի այսպէս .

եզակի . Որ, որուն, զոր, որմէ, որով :

Յոգնակի . Որոնք (որք), որոց, որոնք (զորս), որոնցմէ, որոնցմով :

ՀՐԱՀԱՆԳ 51. — Որոշեցեք յարաքերականներն ու յարաքերեալները :

Հաւը զոր վաճառեցինք : — Հիւրերը որք ներս մտան : — Գրիչները զորս կտորեցիր : — Մանգաղը որով կը հնձեն : — Ագգատները որոնց հաց տուիք : — Ո՞վ է որ կը խօսի : — Այն մարդը որուն տղան կը ճանչնաս : — Ընկերս որուն ընծայեցի դիրք մը : — Հարցումը զոր բրիք : — Ծառը որմէ քաղեցինք սալոր : — Նաւերն որոնցմով ճամբորդեցինք : — Այծերն որոնցմէ կաթ կթեցինք :

ՀՐԱՀԱՆԳ 52. — Զանազանեցեք անորոշ ածականներն եւ անորոշ դերանուններն :

Ոչինչ այնքան քաղցր է, որչափ բարեգործութիւնը : — Գրիչ մը տուր : — Անձնիւր մարդ իր շահը կը մտածէ : — Մի քանի ծառ տնկեցի : — Մի քանին ինծի տուր, միւսներն ալ դուն առ : — Այս մարդերէն մին հայրս է, միւսն հօրեղբայրս : — Եղբայրներէս մին երաժշտութիւն կ'ուսանի : — Բոլոր գիշերն հակեցինք : — Բոլորն ալ ձեզի տամ : — Որ տղան է սիրելի եւ ո՞րն է ատելի : — Ծառ մը կտրեց : — Ծառերէն մին կտրեց : — Ուրիշ տղաք ալ կուգան : — Ուրիշը կը ճանչնա՞ք :

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք երկու սիւնակներու մէջ գտնուող խօսքեր եւ ուշադրութիւն րեք թէ դերանունը ի՞նչ պէս կը դրուի գոյականին տեղը :

1. Աստուած Մովսէսին տուաւ տասն պատուէրներ եւ Մովսէս ալ Իսրայէլացիներուն տարաւ ճասն պատուէրներ :

2. Ահա երկու պատկեր, ո՞րն է գեղեցիկ, այս պատկէ՞րը թէ՛ այն պատկերը :

3. Իմ դասս ըմբօսու, բռնապետ դեռ կէս է :

4. Ծաղիկները — մենք քաղեցինք ծաղիկները — շատ անուշ կը բուրեն :

5. Մարդ մը թող գայ սա բեռը վերցնէ :

1. Աստուած Մովսէսին տուաւ տասն պատուէրներ եւ ալ Իսրայէլացիներուն տարաւ զանոնք :

2. Ահա երկու պատկեր, ո՞րն է գեղեցիկ, ա՞յս թէ՛ այն :

3. Իմ դասս ըմբօսու, բռնիկնդ դեռ կէս է :

4. Ծաղիկները, զորս մենք քաղեցինք, շատ անուշ կը բուրեն :

5. Մէկը թող գայ սա բեռը վերցնէ :

Հրահանգ Բ. — Ըսեք թէ երկուորդ սիւնակին շեղագիր բառեր ի՞նչ տեսակ դերանուն են :

Հրահանգ Գ. — Այս օրինակներուն համեմատ, իւրաքանչիւրէն մէյմէկ խօսք շինելով՝ դեմ առ դեմ գրեցեք :

Հրահանգ Դ. — Վերլուծեցեք սա յարաքերականները :

Որով, որոնց, որմէ, որու, զոր, որոնք, որ, որոնցմէ :

Հրահանգ Ե. — Բերանագի եւ գրառք պատասխանեցեք :

56. Ի՞նչ կը ցուցնէ յարաքերական գերանունը եւ ընտէ : 57. Ի՞նչ է յարաքերեալ : Օրինա՞կ : 58. Ի՞նչպէս կը հոլովուի որ բառը :

ՊԼՈՒԹ Ե.

Բ Ա Յ

59. Բայ կը կոչուի այն բառն որ գործողութիւն կամ վիճակ կը ցուցնէ, այսինքն՝ ընել կամ ըրիլ։
Օրինակ — Հայրս կը գրէ։ Արեւը պայծառ է։

ՏԷՐ ԲԱՅԻ ԿԱՄ ԵՆԹԱԿԱՆ

60. Բայի մը տէրը կամ ենթական է այն բառն որ կը ցուցնէ գործողութիւնը կատարող անձը կամ իրը։

Ինչպէս. Արշակ կը խաղայ. Հացը կ'ուտուի։

Արշակ բառը կը խաղայ բային տէրն է. այսինքն՝ Արշակ է որ խաղալու գործը կը կատարէ։ Հացը բառը՝ կ'ուտուի բային ենթական է։

61. Բայի մը ենթական ճանչնալու համար քովը գնելու է ո՞վ կամ ի՞նչ հարցումը։

Ինչպէս. Կը խաղայ. Ո՞վ—Արշակ։ Կ'ուտուի. Ի՞նչ—Հացը։

Գիտելիք — Շատ անգամ տէր բային յայտնի չի դրուիր, բայց զօրութեամբ կամ լռելեայն կ'իմացուի, օրինակ. Երեք ժամ անընդհատ փախցի (տէր բայի, ես, զօրութեամբ կ'իմացուի)։

ՀՐԱՀԱՆԳ 53. — Որոշեցեք բայն ու ենթական։

Օձը կը սողայ։ — Զուկը կը լողայ։ — Տղան կը խաղայ։
Մոյլը կը կաղայ։ — Առագսատները կ'ուռին։ — Գլուխս կը ցաւի։ — Տերեւները կը դեղնին եւ կը թափին։ — Մարդիկ կը խորհին եւ կը խօսին։ — Դուն ո՞վ եմ։ — Ո՞վ են այս պատուները։ — Ես կ'աշխատիմ. դուք ալ աշխատեցէ՛ք։ — Աստուած ողորմած է. Ան կը ներէ զղջացողներուն։ — Հաւերը կ'ածեն հաւկիթ եւ մենք կ'ուտենք։ — Հաւկիթն ունի ճերմըկուց եւ դեղնուց։ — Դեղնուցն է օգտակար մեր անունդին համար։

Ա Յ Ծ

Ոչխարին նման խոտակեր կենդանի մ'է այժն ալ. արուն նոխազ կը կոչուի, մինչեւ 15 տարի կրնայ ապրիլ։ Աշխոյժ եւ քմահաճ բնաւորութիւն մ' ունի եւ կը սիրէ հօտէն զատուիլ, ժայռերու վրայ մագլցելու կամ բլուրներուն վրայ ճնշելու համար։ Խոտ կ'ուտէ, մացառներէն կը կրծէ իր ճաշակին յարմար ծիւեր, ծղօտներ եւ տերեւներ։ Այծէն կը ստանանք իր կաթը որ ոչխարին ու կովին կաթէն աւելի օգտակար է, մանաւանդ տղոց եւ հիւանդներու համար. ասկէ զատ իր մազը շատ պիտանի է մեզի՝ կերպաններ շինելու համար։ Նշանաւոր է Գաղատիոյ (Էնկիւրիո) այծը որուն բուրդը կամ մազը կը կոչուի պրուն։

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք վերի հասուածն եւ որոշեցեք բայերն ու տէր բայիներ։

Հրահանգ Բ. — Նոյն հասուածին մէջ ո՞ր բառերը գոյական են, որո՞նք են ածական եւ որո՞նք դերանուն։

Հրահանգ Գ. — Գտեք սա բառերուն հակառակը։

Աղի, խակ, առողջ, հասուն, գեղեցիկ, բարձր, փափուկ, դիւրին, աջ, գէր, գերի, կանուխ, ափան, ամբողջ, կուշտ, լայն, մեծ, երկայն, իրաւ, մօտ, ծանր, պաղ, հին, կակուղ, մաքուր, թաց, ծոյլ, ծուռ, բարակ, սեւ, մութ, տրտում, պղտոր, բարի, սուտ, կարծր, հարուստ, մանր, հպարտ, բաց։

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք։

59. Ո՞ր բառեր բայ կը կոչուին. Օրինակ։ 60. Ո՞ր բառեր բայի տէր կամ ենթակայ կը կոչուին. Օրինակ։ 61. Ինչպէս կը ճանչնաս բային տէրը։

ԲԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ ԿԱՍՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉԸ

62. Խնդիր կամ Լրացուցիչ կը կոչուի այն բանն որ բային իմաստը կ'ամբողջացնէ:

63. Երկու տեսակ խնդիր կայ. սեռի խնդիր և բնութեան խնդիր:

1. ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

64. Սեռի խնդիրը կը ցուցնէ անձ կամ իր մը՝ որուն վրայ կը կատարուի բային ցցուցած գործողութիւնը:

65. Բայի մը սեռի խնդիրը գտնելու համար քովը սա հարցումները դնելու է. զո՞ւյ (անձերու համար) և ի՞նչ բանը (իրերու համար):

Օրինակ — Կը պաշտեմ Աստուած: Դուն փաղեցիր վարդը:

ՀՐԱՀԱՆԳ 54. — Դեհ բայերն, ենթականերն եւ սեռի խնդիրները:

Երկրագործը կը մշակէ երկիրը: — Աստուած պիտի դատէ մեր գործերը: — Նաւազը վարեց նաւը: — Լաւ գրքերը կը զարգարեն միտքն եւ կը մշակեն սիրտը: — Վագրը երբեմն իր ձագերն իսկ կը պատառէ: — Յովսէփ ազատեց Եգիպտոսը սովէ: — Կիրքերդ կը կուրացնեն գրեզ: — Արեւը կը լուսաւորէ աշխարհ: — Եղբայրս շատ կը սիրէ զիս: — Տղաք իրենց դասերը կը սերտեն: — Կայէն զարկաւ սպաննեց իր եղբայրը՝ Աբէլ: — Աստուած օրհնեց Աբրահամը:

ՀՐԱՀԱՆԳ 55. — Դիմերուն տեղ սեռի խնդիր դրեհ:

Աստուած դրախտէն վնտեց —: Մովսէս Եգիպտոսէն հանեց —: Անձրեւը կը զովացնէ —: Ակռան կը մանրէ —: Կատուն կը լրտեսէ —: Աստուած անիծեց —: Զին կը ճանչնայ —: Շունը կը պահպանէ —: Հովիւը կ'արածէ —: Յունդա համբուրելով մատնեց —: Ս. Մեսրոպ գտաւ —:

Հրահանգ Ա. — Յիսուս սեռի խնդիրը դի՛ր կետրուն տեղ:

ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ. — Նաւերը, փողոցները, հունձերը, մարգագետինը, ամպեր, երկիրը, լեռները, դաշտերը, կերակուրները:

Գետը կ'ուռոգէ...: — Առուակը կ'արգասաւորէ...: — Հովը կը վանէ...: — Արեւը կը տաքցնէ...: — Կարկուտը կ'աւրչտիէ...: — Զիւնը կը պատէ...: — Կազը կը լուսաւորէ...: — Շողին կը քալեցնէ...: — Կրակը կ'եփէ...:

Հրահանգ Բ. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցեհ:

ՏԵՐ ԲԱՅԻ. — Արեւ, լուսին — ձի, եզ — կով, այծ — հայր, մայր — գետ, առու — սոխակ, խայտիտ:

ԲԱՅ. — Երգել, սիրել, ուռոգել, լուսաւորել, տալ, քաշել:

ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ. — Արօր, երգեր, զաւակներ, երկիր, մարգագետին, կաթ:

Օրինակ. — Արեւն ու շուսինը կը շուսաւորեն երկիրը:

Հրահանգ Գ. — Վերլուծեցեհ օրինակին պէս:

Արտեմ կը կարդայ իր համարը: — Ես կը կարդամ դասերս: — Թոշունը որ թռաւ իր բոյնէն: — Միւսները ճամբէ: Միւս տղան քու եղբայրդ է, իմինս մեծ է:

Օրինակ. — Կը կարդայ՝ բայ է, ինչու որ գործողութիւն կը նշանակէ: Ո՞վ կը կարդայ: — Արտեմ: Արեւն՝ յատուկ անուն եզակի ուղղական. տէր բայի կը կարդայ բային. իր՝ ստացական անձական, կը վերաբերի համարը բառին. համարը հասարակ անուն եզակի հայցական, ը դիմորդ յօդով:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեհ:

62. Ի՞նչ է խնդիր կամ լրացուցիչ: 63. Քանի՞ տեսակ խնդիր կայ: 64. Ի՞նչ է սեռի խնդիրը: Օրինակ, 65. Ի՞նչ պէս կը գտնուի սեռի խնդիրը: Օրինակ:

2. ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

66. Բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ՝ տրական, բացառական և գործիական հոլով Անուն կամ Դերանուն մը, առանձին՝ կամ մէջ, Տակ, Վրայ, Բով, առ, Եւայն. բառերուն հետ:

67. Բնութեան խնդիրը կը ճանչցուի սա հարցումներով.

Անձերու համար

Իրերու համար

Տրակ. Որո՞ւ, որո՞նց. Ի՞նչ բանի, ի՞նչ բաներու.

Բաց. Ո՞րմէ, որո՞նցմէ. Ի՞նչ բանէ, ի՞նչ բաներէ.

Գործ. Որո՞վ, որոնցմով. Ի՞նչ բանով, ի՞նչ բաներով:

Նաեւ սա հարցումներով. Ե՞րբ, ո՞ւր, ո՞ւսկից, ինչո՞ւ, ինչե՞ն, ի՞նչպէս, Եւայն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 56. — Դսեմ բնութեան խնդիրը պատշաճ հարցումով:

Հնազանդիւնք մեր խղճի ձայնին. — Դիմադրէ՛ չար միտումներուդ: — Չարերը կը միաբանին իրենց մոլութիւններով: — Կեղծաւորը կը խօսի իր գաղափարին հակառակ: — Կ'ողբամ այն անձին վրայ որ կը հնազանդի իր կիրքին: — Ամեն բան չի վերջանար մահով: — Մայր մը դիւրաւ կը ներէ իր զաւկին: — Ժիր գործաւորը կարօտ չըլլար շապիկի: — Անձրեւը կը տեղայ երկինքէն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 57. — Շեղագիր բառերը սեռի՞ քե բնութեան խնդիր են:

Մասը կը ճանչցուի իր պտուղէն: — Բարիք ըրէ մեծաւորներուդ: — Ագահը իր պահիւր կը գոհէ իր շահերուն: — Աստուած կու տայ սնունդ փառքիկ քոչուններուն: — Նախընտրենք գիտութիւնը ևարսութենէն: — Աղջիկը չուան կը մանէր իր սեղանակին մէջ: — Պէտք է ներել ուրիշին քերութիւններուն: — Բարեգործութիւնը կը բերէ իր վարձքը: — Լիզուրկոս Սպարսայի տուաւ շատ իմաստուն օրհնակներ: — Յիսուս զատեց որումը ցորենէն:

ԱՊՈՒՇ ԶԱՂԱՑՊԱՆԸ

Ի՞նչ կ'ըսես, երբ տեսնես որ շաղացական մը որ իր ջաքացքին քարը պարապ կը թողու, ցորեն չի լեցներ, և քարը կը դառնայ, կը դառնայ շարունակ, բայց առանց օգուտ տալու: — «Ապո՛ւշ շաղացական, պիտի ըսես. աւելի աղէկ է որ քարը կոտրտես, քան թէ զուր տեղը մտիկ ընես անոր ձայնը»:

Դո՛ւն ալ, ծո՛յլ բարեկամս, ճիշդ ու ճիշդ այս շաղացականին կը նմանիս. մտքիդ բան մը չես տար աղալու:

Հրահանգ Ա. — Դսեմ վերի հասումին մէջ բայերը, սեռ բայիները, սեռի խնդիրները, բնութեան խնդիրը:

Հրահանգ Բ. — Օրինակեցեմ սա ցուցակը եւ միտք պահեցեմ քե հակառակ դերանուններն ի՛նչպէս կը գործածուին խօսքի մէջ:

	Եզակի			
Տե՛ր բայի	Ուղղաւ.	Ես	, դուն	, ան ինք
Յատկացուցիչ	Սեռ.	Իմ	, քու	, անոր իրեն
Սեռի խնդիր	Հայց.	զիս	, զքեզ	, ան զինք
Բնութեան խնդիր	Տրակ	ինձի	, քեզի	, անոր իրեն
	Բաց.	ինձմէ	, քեզմէ	, անկէ իրմէ
	Գործ.	ինձմով	, քեզմով	, անով իրմով

	Յոճականի			
Տե՛ր բայի	Ուղղ.	մենք	, դուք	, անոնք
Յատկաց.	Սեռ.	մեր	, ձեր	, անոնց
Սեռի խն.	Հայց.	զմեզ	, զձեզ	, զանոնք
Բնութ. խն.	Տրակ.	մեզի	, ձեզի	, անոց
	Բաց.	մեզմէ	, ձեզմէ	, անոնցմէ
	Գործ.	մեզմով	, ձեզմով	, անոնցմով

Հրահանգ Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ:

66. ո՞ր բառեր բնութեան խնդիր կ'ըլլան եւ ի՞նչ հոլով, մէյմէկ օրինակ տուր: 67. Ի՞նչպէս կը ճանչցուի բնութեան խնդիրը: Օրինակ:

ԲԱՅԵՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՆԵՐԸ

68. Բայը փոփոխութիւն կը կրէ դեմքին, քիւիւն, ժամանակին և եղանակին համեմատ:

69. Դիւթ. Բայն ալ գերանուններուն պէս երեք դէմք ունի:

70. Թիի, Գործ մ'ընողը կրնայ մէկ հոգի կամ մէկէ աւելի ըլլալ անոր համեմատ բայն ալ եզակի կը դրուի կամ յոփնակի:

71. ԺԱՄԱՆԱԿը երեք է. ներկայ, անցեալ, ապառնի:

Ա. Բայը ներկայ ժամանակ կը ցուցնէ, երբ գործը կը կատարուի հիւնա: Օրինակ. Կը կարդամ (հիւնա):

Բ. Բայը անցեալ ժամանակ կը ցուցնէ երբ գործը կատարուած է առաջ: Օրինակ. Կարդացի (առաջ):

Գ. Բայը ապառնի ժամանակ կը ցուցնէ երբ գործը պիտի կատարուի վերջը: Օրինակ. Պիտի կարդամ (վերջը):

72. ԵՂԱՆԱԿ կը նշանակէ ձեռ, կերպ, և կը ցուցնէ թէ գործ մը ի՞նչպէս կը կատարուի:

Եղանակը վեց է. Սահմանական, Թեական, Հրամայական, Ստորադասական, Անեղելոյք և Ընդունելութիւն կամ Դերբայ:

ԶԲԱԶԱՆԳ 58. — Որոշեցեք բայերուն դիմքը, քիւր եւ ժամանակը:

Կ'երգեմ, պիտի երգեմ, կ'ուզենք, պիտի առնենք, կ'երթայ, կ'առնեն, թողուցիք, մեռան, պիտի մեռնինք, գրեցի, կը գրենք, պատժուեցաւ, պիտի քաղէ, գրէ՛, պիտի երթաս, երգէ՛, կը խաղային, մեռաւ, զարկէ՛ք, խածաւ, կը հաչէր, կու գար, պիտի խօսինք:

ԶԲԱԶԱՆԳ 59. — Նոյն բառերուն սկիզբը ներակայ մը (դերանուն կամ անուն) եւ խնդիրներ դնելով՝ խօսքն ամբողջացուցեք:

Ո՞Վ ԳՏԱԻ ԱՄԵՐԻԿԱՆ

Փոքրիկ Մովսէս քրոջը Ատրինէին հետ կը խաղար: Շատ կը զուարճանային և շատ ալ աղմուկ կը հանէին: Իրենց դաստիարակը, որ մօտակայ սենեակը կը գլուխէր, յանկարծ հարցուց անոնց:

«Տղա՛ք, ո՞վ գտաւ Ամերիկան»:

Մովսէս կարծելով որ կը հարցնէ թէ ո՞վ է աղմուկ հանողը՝ իսկոյն պատասխանեց:

«Ճշմարիտ կ'ըսեմ, պատուելի, քոյրս էր, ես չէի»:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք եւ որոշեցեք բայերուն դիմքը, քիւր, ժամանակը:

Հրահանգ Բ. — Նոյն հասուածք Սահմանական եղանակ ներկայ ժամանակ եզակի Գ. դիմքի վերածեցեք:

Հրահանգ Գ. — Վերլուծեցեք սա խօսքեր:

Միհրանիկ գանգատեցաւ դասատուին. — Զաւէնին քոյրը ինչաւ. — Քերականութեանս կանոնները կը սորվիմ եւ հրահանգները կը դրեմ. — Դուն ի՞նչ կ'ուտես. — Փառք տանք Աստուծոյ որ զմեզ ստեղծեց:

Օրինակ. — Գանգատեցաւ՝ բայ. — Ո՞վ գանգատեցաւ Միհրանիկ՝ յատուկ անուն եզակի ուղղական: Միհրանիկ գանգատեցաւ. — Որո՞ւ. դասատուին. հասարակ անուն եզակի տրական, և զիմորոշով. բնութեան խնդիր է զանգատեցաւ բային:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

68. Ի՞նչ փոփոխութիւններ կը կրէ բայը: 69. Ի՞նչ է դէմքը: Օրինա՞կ: 70. Ի՞նչ է թիւը: Օրինա՞կ: 71. Ի՞նչ է ժամանակը եւ քանի՞: Բայը ե՞րբ ներկայ ժամանակ կը ցուցնէ. ե՞րբ անցեալ, ե՞րբ ապառնի. տո՛ւր օրինակներ: 72: Ի՞նչ է եղանակը եւ քանի՞:

ԱՐՄԱՏ ԵՒ ՎԵՐՋԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

73. Բայը կը բաղկանայ երկու մասէ .

Արմատ եւ վերջաւորութիւն :

74. Արմատն է բային այն մասն որ կուտայ որոշ իմաստ եւ սովորաբար անփոփոխ կը մնայ :

75. Վերջաւորութիւնը կը փոխուի՝ դէմքին, թիւին, ժամանակին եւ եղանակին համեմատ :

Օր. — գործ եցի — գործ եցիք, եւայլն :

Լ Ծ Ո Ր Դ ՈՒ Թ Ւ Ի Ն

76. Բայը խոնարհել՝ կը նշանակէ նոյն բային բոլոր ձեւերը գրել կամ ըսել :

77. Բայերը խոնարհելու չորս ձեւ կայ որք կը կոչուին Լծորդութիւն :

Ա.	Լծ.	կը վերջաւորի	եւ եւ նել՝	(սիրել, տեսնել)
Բ.	»	»	իւ »	նիլ՝ (խօսիլ, հագնիլ)
Գ.	»	»	ալ »	նալ՝ (կարդալ, գողնալ)
Դ.	»	»	ուլ »	նուլ՝ (թողուլ, զբօսնուլ)

78. Կանոնաւոր են այն բայեր որ այս չորս Լծորդութիւններուն պէս կը խոնարհին :

79. Անկանոն կամ Զարսուղի կը կոչուի բայը երբ սոյն տիպար — օրինակներէն կը տարբերի :

ՀՐԱՀԱՆԳ 69. — Կ. Ի՞նչ կ'ընէ վարժապետը, մշակը՝ դերձակը, դարբինը, դահլձը, ատամնաբոյժը, պատկերահանը, հիւսնը, պայտարը, սափրիչը :

Ձ. Գառնը կը մայէ, իսկ կո՛վը, ձի՞ն, է՞ջը, չո՞ւնը, կատո՞ւն, սոխա՞կը, կաքա՞ւը, առի՞ւծը, օ՞ճը, մեղո՞ւն, հա՞ւը (զտե՞ք առոնց ձայները) :

Հրահանգ Ա. — Եզակիի վերածելով usnrագծեցիք տէ՛ր բային :

Ձիերը կը վրնջեն կամ կը խնջեն : — Էները կը գոան : — Եզները կը պոռոչան : — Կովերը կը բառաչեն : — Ոչխարները կը մայեն : — Շուները կը հաչեն : — Վագրերը կը խոնջեն : Տատրակները կը գուրգուրան : — Կատունները կը մլաւեն կամ կը նուան : — Խոզերը կը խանչեն : — Հաւերը կը կրկուան : — Վառեակները կը կտկտան : — Կաքաւները կը կարկչեն : — Աղանիները կը մնչեն : — Ճնճղուկները կը ճուլըլան : — Ծիծեռնակները կը ճուռողեն : — Սոխակները կը դայլայլեն : — Անծեղները կը կարկաչեն : — Ագռակները կը կոնչեն : — Գորտերը կը կռկռան : — Կոկորդիլոսները կ'աշխարհեն : — Լակոտները կը թնձկան : — Սագերը կը ռնգեն : — Աղուէսները կը կաղկանձեն : — Լորերը կը կայկայեն : — Եղնիկները կը բբան : — Եղջերուները կը գոչեն : — Գայլերը կ'ոռնան : — Առիւծները կը մոնչեն : — Օճերը կը սուլեն կամ կը չչեն : — Սիրամարգները կը ճչեն : — Ճանձերը կը բզզան : — Փիղերը կը գոչեն : — Ճպուռները կը ճոճոռն : — Արծիւնիւրը կը կառաչեն : — Արջերը կը մրմռան : — Արտոյտները կը գեղգեղեն : — Արագիւնները կը կափկափեն : — Բուերը կ'աղաղակեն : — Եղնորթները կը խորդան : — Թռիթակները կը խօսին : — Մուկերը կը ճուռն :

Հրահանգ Բ. — Գտե՛ք սա բառերուն հոմանիւրը :

Պարգեւել, զրուցել, յայտնել, ամուսնանալ, կցել, իշխել, ջախել, փշրել, յափշտակել, ստանալ, կամիլ, շարժել, հանդարտել, մերձենալ, սպառիլ, զատել, պահանջել, թուել, դարչիլ, ծիծաղիլ, վախճանիլ, պարզել, չողողալ, ճմլել, թարշամիլ, նուաղիլ, սթափիլ, արտասուել, խոնարհիլ :

Հրահանգ Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք :

73. Բայը քանի՞ մասէ կը բաղկանայ : 74. Ի՞նչ է արմատը : 75. Ի՞նչ է վերջաւորութիւնը : Օրինա՞կ : 76. Ի՞նչ է բայ խոնարհելը : 77. Բայ խոնարհելու քանի՞ ձեւ կայ, որո՞նք են : 78. Ո՞ր բայեր կանոնաւոր են : 79. Ե՞րբ անկա-

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

80. Էական կամ Օժանդակ կը կոչուի եւ (ընդ) բայը որ ուրիշ բայերու կազմութեան կ'օժանդակէ, և կը խոնարհի այսպէս.

Ս Ա Շ Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն			Ապառնի		ԱՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ	
ԵՂԱՆԱԿ			պիտի ըլլամ		ԵՂԱՆԱԿ	
Թոյնակի Եզակի	Ներկայ		»	ըլլաս	Ներկ. եւ Ապառն.	որ ըլլամ » ըլլաս » ըլլայ » ըլլանք » ըլլա » ըլլան
	Ա.	դեմք եմ	»	ըլլայ		
	Բ.	» ես	»	ըլլանք		
	Գ.	» է	»	ըլլաք		
	Ա.	» ենք	»	ըլլան		
	Բ.	» էք	»	ԹԷԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ		
Թոյնակի Եզակի	Գ.	» են	Ներկ. եւ Ապառնի			
	Անկատար		պիտի ըլլայի	Անկատար		
	Թոյնակի Եզակի	էի	» ըլլայիր	ՇՐԱՄԱՅԱԿԱՆ	որ ըլլայի » ըլլայիր » ըլլար » ըլլայինք » ըլլայիք » ըլլային	ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ
		էիր	» ըլլար			
		էր	» ըլլայինք			
		էինք	» ըլլայիք			
էիք		» ըլլային				
էին		» ըլլային				
Թոյնակի Եզակի	Կատարեալ		ԵՂԱՆԱԿ	Ներկ. եւ Ապառն.		
			Եզակի	Ներկ. եւ Ապառն.		
	եղայ	Բ. դեմք եղիր	Թոյնակի	ըլլալ	ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ	Ներկայ՝ եղող Անցեալ՝ եղած Ապառնի՝ ըլլալու
	եղար	Գ. » թող ըլլայ				
	եղաւ	»				
	եղանք	»				
եղաք	»					
եղան	»					

ՇՐԱՄԱՅ 61. Էական բային հետ խոնարհեցեմք սա բառերը. Աշակերտ, զինուոր, խելօք, խոնարհ, բժիշկ:

Հրահանգ Ա. — Շեղագիր բառերը փոխելով հոմանիշը դրեմք:

1. Պարապ գործաւորը ապրուստի անձկութիւն կը կրէ:
2. Պարապ գործաւորը ապրուստի անձկութիւն կը կրէ:
3. Պարապ գործաւորը ապրուստի անձկութիւն կը կրէ:
4. Պարապ գործաւորը ապրուստի անձկութիւն կը կրէ:
5. Պարապ գործաւորը ապրուստի անձկութիւն կը կրէ:

ՀՈՄԱՆԻՇՆԵՐՆ ԵՆ. — Դասարկապոյրս, բանուոր, սընուոր, նեղուորսն, կը փաշէ:

Հրահանգ Բ. — Գտեմք սա բառերուն հակառակը:

Օրհնել, ատել, հրամայել, առնել, մերժել, պարտել, ծնիլ, միանալ, կանխել, խռովել, դադարել, մոռնալ, կործանել, հեռանալ, գոհացնել, դանդաղել, շուտել, գումարել, շնորհել, հետեւել, աւելնալ, կորսնցնել, ամփոփել, անտարաձաք, փթթիլ, սթափիլ, արտասուել, պակսիլ, խօսիլ:

Հրահանգ Գ. — Կեցերուն տեղ յարմար տեղ բային դրեմք:

... կը քաջէ կառքը: — ... կը հերկէ արտը: — ... կը պահպանէ հօտը: — ... կու տայ կաթ: — ... կու տայ բուրդ: — ... կ'ածէ հաւկիթ: — ... կ'արտադրէ մեղր: — ... կը բռնէ մուկերը: — ... կ'ուտէ խայծը եւ կը կառչի կարթին: — ... կը կրծէ թթենիին տերեւը: — ... կը շինէ իր բոյնը: — ... կը փորէ հողը: — ... կ'ապրի իր պատեանին մէջ: — ... կը թռչտի ծաղիկներուն վրայ:

Հրահանգ Դ. — Վերլուծեցեմք սա էական բայերը:

Եղաւ, եղի՛ր, ըլլալու, որ ըլլանք, պիտի ըլլամ, է, պիտի ըլլայ, եղան, եմ, էիք, պիտի ըլլաս, եղող:

Օրինակ — Եղաւ՝ էական բայ, սահմանական եղանակ, կատարեալ ժամանակ, եզակի երրորդ դէմք:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմք:

80. Էական կամ Օժանդակ բայը ո՞րն է եւ ինչպէ՞ս կը խոնարհի:

ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ

81. Ստորոգելի կը կոչուի այն բառն որ ենթակային որպիսութիւնը կամ վիճակը կը ցուցնէ:

Օրինակ — Աստուած արդար է: Օգը ցուրտ պիտի ըլլայ:

Գիտելիք Ա. — Ստորոգելին կրնայ յոգնակի դրուիլ:

Օրինակ — Այս մարդիկ մեր քաղաքներն են:

Գիտելիք Բ. — Ստորոգելի կրնան ըլլալ գոյականն ու ածականը (ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ):

ՀՐԱՀԱՆԳ 62. — Որոշեցեք ստորոգելիները:

Առիւծը կենդանիներուն գլխաւորն է: — Այս շէնքն ընդարձակ էր բայց հին: Մարգագետինը կանաչ է: — Պէտք է հնազանդ ըլլանք մեր մեծերուն: — Զրհորը խոր է: — Ո՛րջափ մօտ է աս ճամբան: — Դուք իմ ընկերս էք: — Այս տարի բերքերն առատ պիտի ըլլան, անցեալ տարի սակաւ եւ սուղ էին: — Ե՞րբ ծեռ պիտի ըլլանք: — Հաճելի չեմ ձեզի: — Աղէկ եղաւ: — Սա տղաքը ձեր աշակերտներն են:

ՀՐԱՀԱՆԳ 63. — Գիծերուց սեղ ստորոգելի մը դիր:

Աստուած — է: Երկինքը — է: Խոտը — է: Նարինջը — է: Պնակներն — են: Ծծումբը — է: Կաթը — է: Աստղերը — են: Լեղակը — է: Ապակին — է: Աշակերտները — են: Ծառերը — էին: Սկաւառակն ու անիւր — են: Օգը — եղաւ: Մենք — էինք: Դուք — պիտի ըլլաք: Տղան, փրկար — : — պիտի ըլլամ: Մենք — ենք: Արեգակը — է: Ազդիւնն ու կիտրոնը — են: Անոնք — պիտի ըլլային: Տղաք թող — ըլլան իրենց մեծերուն: Բարեկամներն — ըլլալու են: — Յիսուս եղաւ — աշխարհի:

ՀՐԱՀԱՆԳ 64. — Իբր ստորոգելի գործածե մեկ մեկ խօսքի մէջ:

Հանդարտ, մաքուր, քաջ, կարճ, չոր, թաց, խոհեմ, բարձր, հովիւ, եղբայր, շէնք:

ԱՌԻԻՄ

Առիւծը կատուի ցեղին կը պատկանի և, վագրին պէս, մսակեր կենդանիներուն ամենէն զօրաւորն ու սոսկալին է: Մինչեւ երեսուն քառասուն տարի կ'ապրի և շատ փնաս կը հասցնէ ոչխարներուն: Գիշերը միայն իր որջէն կ'ելլէ և քիչ անգամ կը յարձակի մարդուն վրայ: Երբ վիրաւորուի, այն ատենն է որ ցոյց կուտայ ծայրայեղ վայրագութիւն, վասն զի կ'ուզէ ամէն կերպով վրէժ լուծել: Առիւծը խորհրդանշանն է զօրութեան, արիութեան և վեհանձնութեան, և կը կոչուի կենդանեաց գլխաւորը: Կերպարանքը շատ փառաւոր է, բայց բարկացած ժամանակ սոսկալի տեսք ունի: Առիւծին ձագը կը կոչուի կորիւն:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք այս հասուածը, որոշելով եական բայերը. skr բայիները եւ ստորոգելիները:

Հրահանգ Բ. — Վերլուծեցեք սա խօսքերը:

Այս մարդերը մեր ուղեկիցներն են: — Խոսքով կնքահայր եղաւ: — Անոնք երկու տարի առաջ ողջ էին: — Այս տարուան հունձքերը առատ պիտի ըլլան:

Հրահանգ Գ. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցեք եւ որոշեցեք բառերուց պատշտը:

Օրինակ — Մեղանին (յասկացողից), գոյնը (սեւ բայի), կապոյտ (ստորոգելի) է (բայ):

ՏԵՐ ԲԱՅԻ — Լեւոնին մաղերը, արծիւին կտուցը, Մաննիկին ասեղը, պարտէզին ծառերը, հաւկիթին դեղնուցը:

ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ — Խարտեաշ, կոր, սուր, խիտ, յարգի:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

81. Ի՞նչ է ստորոգելի, ի՞նչ թիւով կը գործածուի եւ ի՞նչ տեսակ բառ:

83. Երկուդ լծորդութիւն (*) — ԻԼ

ԽՕՍԻԼ — արմատ՝ խօս

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ	Ապառնի	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ
ԵՂԱՆԱԿ	Պիտի խօս իմ	ԵՂԱՆԱԿ
Ներկայ	» խօս իս	Ներկ. եւ Ապառնի
Կը խօս իմ	» խօս ի	Որ խօս իմ
» խօս իս	» խօս ինք	» խօս իս
» խօս ի	» խօս իք	» խօս ի
» խօս ինք	» խօս ին	» խօս ինք
» խօս իք		» խօս իք
» խօս ին		» խօս ին
Անկասար	ՔէԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ	Անկասար
Կը խօս եի	Պիտի խօս եի	Որ խօս եի
» խօս եիր	» խօս եիր	» խօս եիր
» խօս եր	» խօս եր	» խօս եր
» խօս եիք	» խօս եիք	» խօս եիք
» խօս եիք	» խօս եիք	» խօս եիք
» խօս եիք	» խօս եիք	» խօս եիք
Կասարեալ	ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ	ԱՆԵՐԵԻՈՅԹ
խօս եցայ	ԵՂԱՆԱԿ	Ներկ. եւ Ապառնի
խօս եցար	Ներկայ եւ Ապառնի	խօս իլ
խօս եցաւ	Եգ. Բ. դեմք խօս ե'	ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
խօս եցանք	» Գ. » Թող խօս ի	Ներկայ՝ խօս ող
խօս եցաք	Թք. Ա. » խօս ինք	Անցեալ՝ խօս ած
խօս եցան	» Բ. » խօս եցեք	Ապառնի՝ խօս նշռ
	» Գ. » Թող խօսին	

ՀՐԱՀԱՆԳ 66. Խոնարհեցեք. Փայլիլ, աշխատիլ, բնակիլ, յոգնիլ, նայիլ, բուսնիլ, հանիլ, մաշիլ:

(*) Այս լծորդութեան բայերէն զտէր և զրեցէր ձեր տետրին մէջ:

Հրահանգ Ա. — Շեղագիր բառերուն տեղ հոմանիւթները դրեմ:

1. Բարի ծառան հաւատարիմ է իր տիրոջը: 2. Աղէկ սպասաւոր մը անշուշտ հաւատարմութեամբ կը կատարէ իր տիրոջ գործերը: 3. Թերութիւններդ ուղղել ջանաւու ես: 4. Պէտք է աշխատես պակասութեան մէջ չգտնուիլ: 5. Արդիւնքէն կը ճանչցուի արհեստաւորի մը ճարտարութիւնը: 6. Վարպէս գործաւոր մը միշտ կրնայ գործել: 7. Շուները զիրար կը բզգէեն: 8. Պէտք է որ պատշաճ հագուստով դպրոց գաս:

Ծանօթ. — Հոմանիւթները հրահանգին մէջ են:

Հրահանգ Բ. — Օրինակին նման խօսքեր շինեցեք:

ՏԵՐ ԲԱՅԻ — Շուն, արեւ, անձրեւ, փայտահար, հօրեղբայր, աշակերտ, քահանայ:

ԲԱՅ — Կը տաքցնէ, կը պահպանէ, կը սիրէ, կը կտրէ, կ'ոռոգէ, կ'ուսանի, կը կարգայ:

ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ — Այծեր, ոչխարներ. — մարդեր, կենդանիներ. — դաշտ, մարգագետին. — կաղնի, փեկոն. — եղբորորդի, եղբորդուստր. — քերականութիւն, թուարանութիւն. — շարական, աւետարան:

Օրինակ — Շունը կը պահպանէ այծերն ու ոչխարները:

Հրահանգ Գ. — Սա խօսքերուն կցե՛ք յարմար խնդիր մը (սեռի կամ բնութեան խնդիր):

1. Աղիւ ձերունին կը բնակի: 2. Յանցաւոր աշակերտները կայնեցան: 3. Մաքուր օդը կը նպաստէ: 4. Ագահ մարդը կը գոհէ: 5. Ժիր երկրագործը կարօտ չըլլար: 6. Ծոյլ տղաք կը զբաղին: 7. Արգարատէր դատաւորը կը գործադրէ: 8. Զմարիտ բարեկամը կը հասնի:

Հրահանգ Դ. — Վերլուծեցեք սա բայերը:

Կը խօսէին, կը բնակէինք, յոգնեցայ, թող նայի, մի՛ մաշիր, որ ըլլայ, կտրած, լուացող:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

83. Ո՞րն է Բ. լծորդութեան տիպարը: Օրինակներ:

84. ԵՐՐՈՐԳ լծորդութիւն (*) — Ա.Լ.
ԿԱՐԴԱԼ — արմատ՝ կարդ

ՍԱՅՄԱՆԱԿԱՆ	Ապառնի	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ
ԵՂԱՆԱԿ	Պիտի կարդ ան	ԵՂԱՆԱԿ
Ներկայ	» կարդ աս	Ներկ. եւ Ապառնի
Կը կարդ ան	» կարդ այ	Որ կարդ ան
» կարդ աս	» կարդ անկ	» կարդ աս
» կարդ այ	» կարդ ակ	» կարդ այ
» կարդ անկ	» կարդ ան	» կարդ անկ
» կարդ ակ		» կարդ ակ
» կարդ ան		» կարդ ան
	ԹԷԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ	
	Ներկայ եւ Ապառնի	
Անկասար	Պիտի կարդ այի	Անկասար
Կը կարդ այի	» կարդ այի	Որ կարդ այի
» կարդ այի	» կարդ ար	» կարդ այի
» կարդ ար	» կարդ այիկ	» կարդ ար
» կարդ այիկ	» կարդ այիկ	» կարդ այիկ
» կարդ այիկ	» կարդ այիկ	» կարդ այիկ
» կարդ այիկ		» կարդ այիկ
	ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ	
Կասարեայ	ԵՂԱՆԱԿ	ԱՆԵՐԵԻՈՅԹ
կարդ այի	Ներկայ եւ Ապառնի	Ներկ. եւ Ապառնի
կարդ այի	Եգ. Բ. դեմ կարդ ակ	կարդ այ
կարդ այ	» Գ. » թղ. կարդ այ	ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
կարդ այիկ	Եգ. Ա. » կարդ անկ	Ներկ. կարդ այդ
կարդ այիկ	» Բ. » կարդ այիկ	Անց. կարդ այգած
կարդ այիկ	» Գ. » թղ. կարդ ան	Ապառ. կարդ այդ

ՀՐԱՅԱՆԳ 67. Խոնարհեցեմ. Լողալ, դողալ, ջուղալ, կողալ, աղալ, հաղալ, փռնդտալ, պծգալ, գոռալ:

(*) Ալ վերջաւորող բայեր գտեք և գրեցեք ձեր տետրակին մէջ:

Հրահանգ Ա. — Եզակիի վերածեցեք:

Ձէնքերը կը չկահեն. — Ձուրի մէջ ինկած մարմինները կը ճողփեն. — Անիւները կը ճռնեն. — Սուրերը կը խօշեն. — Գետերը կը խոխոջեն. — Տերեւները կը խարչափեն կամ կը սօսաւեն. — Խարտոցները կը խռնտեն. — Ծղիւնները կը ճռնեն. — Թնդանոթները կը գոռան. — Հոգեվարքը կը հոնտայ. — Ժայռերը կ'արձագագեն. — Բոցերը կը ճարձատեն. — Անձրեւները կը շառաչեն. — Ալիքները կը գոռան. — Ձանգակները կը ղողանջեն. — Ուղերը կը դոփեն. — Ձիերը կը դափրեն. — Առուակները կը կարկաչեն. — Անտառները կը խարչափեն. — Սրտերը կը տրոփեն. — Հողմերը կը սուլեն. — Ձեռքերը կը ծափահարեն. — Վտակները կը մրմնջեն. — Վիհերը կը դղրդրդին. — Անձաւները կը վանգեն. — Ականջները կը դռնջին:

Հրահանգ Բ. — Կեցերունց տեղ յարմար տեղ բային դրեք:

ՏԵՐ ԲԱՅԻՆՆԵՐ — Գինին, ձուկ, ջուր, կոշնական, խոհարարութիւն, ճաշ, սպասները, փայտ, ապուր, միս, հաց, աղանդեր, աղ:

1. ... կ'այրի վառարանին կամ ծխանին մէջ: 2. ... կ'եռայ խալիլինին մէջ: 3. ... կը տապկուի տապակին մէջ: 4. ... կը խորովուի շամփուրով: 5. ... կ'եփի փուռին մէջ: 6. ... կը ստիչ բանջարեղէնը: 7. ... համ կուտայ կերակուրներուն: 8. ... Սեղանին վրայ շարուած են: 9. ... չիլին մէջ է: 10. ... լեցուած է պնակներուն մէջ: 11. ... եկած են: 12. ... կերակուրէն վերջը կ'ուտուի: 13. ... պատրաստ է:

Հրահանգ Գ. — Վերլուծեցեք սա բայեր:

Կը լողամ, կը կարդային, դողաց, պիտի աղայ, կարդա:

Օրինակ — Կը շողամ, բայ Գ. լծորդութեան, սահմանական եղանակ, ներկայ ժամանակ, եզակի թիւ, առաջին դիմ: Տէր բային, եւ, զօրութեամբ խմացուած:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

84. Ո՞րն է Գ. լծորդութեան տիպարը: Օրինակ:

ԲԱՅԵՐՈՒՆ. ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

86. Այն բայեր որ արմատին վերջի ծայրը ն ունին, արմատական ժամանակներուն՝ այսինքն կասարեալին, հրամայականին և անցեալ ընդունելութեան մէջ նախորդ օրինակներէն կը տարբերին, այսպէս.

Կասարեալ

Մտայ, մտար, մտաւ, մտանք, մտաք, մտան.
Հագայ, հագար, հագաւ, հագանք, հագաք, հագան.
Գողցայ, գողցար, գողցաւ, գողցանք, գողցաք, գողցան:

Հրամայական

Մտի՛ր. թող մտնէ, մտնե՛նք, մտէ՛ք թող մտնեն.
Հագի՛ր, թող հագնի, հագնինք, հագէ՛ք, թող հագնին.
Գողցի՛ր, թող գողնայ, գողնանք, գողցէ՛ք, թող գողնան:

Անցեալ ընդունելութիւն

Մտած, հագած, գողցած:

Ասոնց կը հետեւին սկսիչ, պրծիչ, փրթիչ, նստիչ. միայն հրամայականի մէջ սկսե՛, պրծե՛, փրթե՛, նստե՛ կ'ըլլան:

87. Նոյնպէս չիլ վերջաւորող բայերէն շատը ասոնց կը հետեւին՝ կառարեալին, հրամայականին և անցեալ ընդունելութեան մէջ կորսնցնելով չ գիրը:

Ինչպէս. փախչիլ՝ փախայ, փախի՛ր, փախած:

88. Բառնայ, դառնայ և ասոնցմէ կազմուած բայեր այս կանոնին ենթակայ են, միայն թէ ուն գիրերը ընդ ի կը փոխեն արմատական ժամանակներուն մէջ:

Օրինակ — Դարձայ, դարձի՛ր, դարձած:

ՀՐԱՀԱՆԳ 68. — Խոնարհեցեմ:

1. Տեսնել, մտնել, իջնել, գտնել:
Հասնիլ, հագնիլ, մեռնիլ, անցնիլ, բուսնիլ:
Գողնալ, գիտնալ, կենալ, ունենալ:
2. Փախչիլ, թռչիլ, դաչիլ, փչիլ, կպչիլ:
3. Բառնալ, դառնալ, ամբառնալ, վերադառնալ:

Հրահանգ Ա. — Գտեմ արմատական ժամանակները:

Խրտչիլ, կառչիլ, տրտմիլ, փակչիլ, կպչիլ, դպչիլ, փըլչիլ, թռչիլ, թրջիլ, թրջել, տրտնջալ, փախչիլ, պրծիլ, փըրթիլ, սկսիլ, ընկնիլ, ծնանիլ, հագնիլ, հասնիլ, բուսնիլ, անցնիլ, մեռնիլ, տեսնել, մտնել, հատնիլ, գտնել, իջնել, հեծնել:

Հրահանգ Բ. — Եեղագիր բայերը կասարեալի փոխեցեմ:

1. Աղուէսը խաբէր ագուաւը եւ պանիրը ուտել: 2. Ժըպուրը երգել ամառը եւ երբ ձմեռը վրայ հասնիլ, անօթի մնալ: 3. Գայլը յափշտակել գառնուկն ու անտառը տանիլ ուտել: 4. Գորտը այնքան ուռիլ, փխանալ որ վերջապէս ճաթիլ: 5. Աղուէսը հրաւիրել արագիլը եւ անոր ճաղ հրամցրնել: 6. Ասիւծը յօշոտել եղնիկն եւ ճաշակել ամբողջապէս: 7. Աքիսը (կեղինճիֆ) մտնել շտեմարանը եւ այնքան ուտել ու գիրնալ որ ալ չկրնայ դո րա ելնել: 8. Հայրս նամակ գրել եւ ես ալ զայն թղթատուն տանիլ:

Հրահանգ Գ. — Նոյնը սահմանական ներկայ բրեմ:

Հրահանգ Դ. — Նոյնը ապառնի բրեմ:

Հրահանգ Ե. — Նոյնը սահմանական ներկայ բրեմ ժրխական ձեւով:

Հրահանգ Զ. — Սահմաններուն համապատասխանող բառը դրեմ: (Էջ ԻԲ. Հրահանգ Ա.):

1. Շէնքի մը այն մասն ուսկից կը մտնեք եւ կ'ելլենք:

2. Գործիք մը որով հիւսնը փայտ կը յղկէ:

3. Երկայն գէնք մը որով կը կռուին:

4. Ոչխարներու եւ արջառներու խումբ մը:

5. Քիթին ազդող (ներգործող) զգայութիւնը:

Հրահանգ Է. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ:

86. Ի՞նչ կ'ըլլան արմատին ծայրը ն ունեցող բայերը: Օրինակ: Ո՞ր ժամանակներ արմատական են: 87. Ի՞նչպէս կ'ըլլան չիլ վերջաւորող բայերէն շատը: Օրինակ: 88. Ուրիշ ո՞ր բայեր ասոնց կը հետեւին: Օրինակ:

89. Յնեղ կամ ցունեղ վերջաւորող բայեր՝ ինչպէս ցոցնեղ, հասցնեղ, եւայլն կը վերջաւորին այսպէս.

Կասարեալ. ցուցի, ցուցիր, ցուց, ցուցիմք, ցուցիք, ցուցինք. Հրամայական. ցուր. ցնեմք, ցուցեք.

Անցեալ բնդ. ցուցած:

90. Խածնեղ, թփնեղ, պագնեղ, առնեղ, ըսեղ, բերեղ, ընեղ, դնեղ, տանիղ, լալ և տալ բայերն արմատական ժամանակներու մէջ այլ եւ այլ զարտուղութիւններ կ'ընծայեն:

Ծանօթ. — Դասատուն այս բայերը խոնարհել կուտայ եւ կը ցուցնէ զարտուղութիւնները:

91. Միալանկ բայեր խոնարհման մէջ կու մասնիկը կ'առնեն և ոչ կը. ինչպէս՝ կու շառ, կու տայի:

92. Չայնաւորով սկսող բայերէ առաջ կը մասնիկն ը գիրը կը կորսնցնէ և ապաթարց կ'առնէ: Ինչպէս՝ Կ'առնեմ, կ'երգես, կ'ուզե, կ'որհնենք, եւայլն:

Գիտելիք — Գիտեմ, կրնամ, ունիմ, կամ, եմ բայերը մասնիկ չեն առներ:

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

93. Անկանոն են այն բայեր որոնց արմատը բոլորովին կը փոխուի խոնարհման մէջ (Կանոն 79):

94. Անկանոն են. ուտեղ, երթալ, գալ, ըրալ, լինիլ:

Ծանօթ. — Դասատուն ասոնց խոնարհման ձեւը կը գրէ տախտակին վրայ եւ աշակերտներն իրենց տետրակին մէջ օրինակելով կը սորվին:

ՀՐԱՀԱՆԳ 69 — Սա բայերուն արմատ ժամանակները գրեցեք:

1. Խաղցնել, լուսցնել, մեռցնել, կայցնել, հասկցնել:
2. Խածնել, թքնել, պագնել, առնել, ըսել, բերել, բռնել, դնել, տանիլ, լալ, տալ:
3. Ուտել, երթալ, գալ, ըրալ, լինիլ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 70. — Իբր մէկ բայ խոնարհեցեք:

Մեծցնել, թքնել, խառնել, ուտել, ուզել, ընել:

Թ Ո Ւ Յ Ի Կ

Դուք ամէնքդ ալ գիտէք թէ ինչպէս կը շինուի թռուցիկը. Եւր հով կայ, թռուցիկը թող կուտան օգին մէջ եւ երկար առասանով մը զայն կը բռնեն: Թռուցիկը լայն է եւ վերի կողմը սրածայր, թռչունի կը նմանի. սուր ծայրը օդը կը ճեղքէ և թեւերն ու տափակ պոչը գիւրաւ կը կենան օգին վրայ: Այս է պատճառը որ թռչունի պէս կը թռչի:

Հրահանգ. — Օրինակեցեք եւ գտեք բայեր. ի՞նչ դիտողութիւններ կրնաք բնել նոյն բայերուն վրայ:

Հրահանգ Բ. — Նոյն հասուածին մէջ, գոյականներէն որո՞նք յօդ ունին եւ որո՞նք յօդ չունին:

Հրահանգ Գ. — Աշակերտք գրաւոր եւ ապա բերանացի պատասխանե՛ք սա հարցումներուն:

1. Ի՞նչ կ'ըլլայ կը մասնիկը՝ ճայնաւորով սկսեալ բայերէ առաջ: 2. Ո՞ր բայեր կու մասնիկ կ'առնեն: 3. Ո՞ր բայեր կը եւ կու մասնիկ չեն առներ: 4. Ո՞ր ժամանակներ կը մասնիկ կ'առնեն, որոնք պիտի մասնիկ եւ որոնք կ'առնեն որ չաղկապ:

Հրահանգ Դ. — Սա արմատներէն ծագող բառերը գտե՛ք:

1. Մատ, քար, գիր, տէր, չէն, դաս, ճառ, ըյս, ծով:
2. Սուտ, խենթ, լուռ, բարձր, անուշ, դառն, նեղ, հիւանդ, ցուրտ, մի:

Օրինակ — Ներկ, ներկել, ներկարար, եւայլն:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցե՛ք:

89. Ինչպէ՞ս կը խոնարհին ցնեղ վերջաւորող բայեր. դըտէք տասը հատ: 90. Ո՞ր բայեր արմատական ժամանակներու մէջ կը զարտուղին: 91. Ո՞ր բայեր կու մասնիկ կ'առնեն: 92. Չայնաւորով սկսող բայերուն կը մասնիկն ինչպէ՞ս կ'ըլլայ: Որո՞նք են մասնիկ չառնող բայերը: 93. եւ 94. Ո՞ր բայեր անկանոն են: Օրինա՞կ:

95. Բայերը Դիսաւորաբար չորս տեսակ են. Էական, Ներգործական, Կրաւորական, Զեզոփ:

96. Ներգործական բայերը կը ցուցնեն թէ տէր բային կ'ազդէ ուրիշի մը վրայ:

Օրինակ — Արեւը կը շուսաւորե երկիրը:

97. Կրաւորական բայը, ներգործականին հակառակն ըլլալով, կը ցուցնէ թէ ենթական ուրիշէն բան մը կը կրէ, կ'ազդուի:

Օրինակ — Աշխարհ կը շուսաւորուի արեւէն:

Դիսելիփ — Կրաւորական բայերը կը շինուին ներգործականէն՝ ծայրը ուիշ կամ աջուիշ ձեւին փոխելով:

98. Զեզոփ են այն բայեր որոնց գործողութիւնն ենթական վրայ կը մնայ և չանցնիր՝ չներգործել ուրիշին:

Օրինակ — Ծովը կը փոփրի: Զուրը կը վազէ: Զին կը վրնջէ,

Դիսելիփ — Զեզոփ բայեր ցնէլ մասնիկով ներգործական բայ կ'ըլլան: Օրինակ. Մեծնալ՝-մեծցնէլ, Բիշնալ՝-բիշցնէլ:

99. Կան չէզոք բայեր որք միայն եզակի Գ. դէմքով կը գործածուին. ասոնք կը կոչուին Միադէմ:

Օրինակ — Կ'անձրեւէ, կը ձիւնէ, կ'որոտայ, կը շուսնայ, մթնէ:

100. Երբ ներգործական բայը ցուցնէ թէ տէր բային գործողութիւնը ուրիշի մը կատարել կուտայ, կը կոչուի Անցողական:

Օրինակ — Ես պիտի կարդացնեմ այս գիրքը (ուրիշի մը):

Դիսելիփ — Անցողական բայը կը կազմուի ներգործականին կցելով ցնէլ մասնիկը կամ տալ բայը:

ՀՐԱՆԱՆԳ 71. — Ներգործական բայերը կրաւորական ըլլալու փոխադարձաբար:

Խզել, ծածկել, հնձուիլ, հրամայուիլ, որոշել, կարգաւ, խաղալ, լուսացուիլ, նեղուիլ, փռել, քաշուիլ, հոգալ, քաշուիլ, սուլել, պարարուիլ, փակել, պրկել, գրկուիլ:

Զապէլ փողոցէ մը կ'անցնէր, թեւն անցուցած ծրար մը՝ զոր դերձակահիւսիս կը տանէր:

Փոքրիկ աղջիկ մը. որ քովէն կ'անցնէր վազելով, սահեցաւ և գետինն ինկաւ:

Իսկոյն ծրարը վար կը դնէ Զապէլ, փոքրիկ աղջիկին ձեռքէն կը բռնէ և վեր կ'առնէ: Կը նայի որ խեղճին ճակատն ուռեցք մը կայ, ձեռքով կը շոյէ կը չփէ որ դարմանէ:

Բայց փոքրիկը կուլար: Զապէլ անուշ Խօսքեր ըսաւ անոր, համբուրեց և ճամբան շարունակեց:

Այսպէ՛ս, պէտք է միշտ իրարու բարիք ընենք:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցիք այս հասուածք եւ բայերը գտնելով որոշեցիք անոնց տեսակը (ներգործական, կրաւորական, չեզոփ, եւ այլն):

Հրահանգ Բ. — Ներգործական բայերը կրաւորական ըլլալու:

1. Խոշոր ձուկերը կ'ուտեն մանր ձուկերը: 5. Կիւղէն պէրկ հնարեց տպագրութիւնը 1436 ին: 3. Մենք կ'աշխատանք ենք ծոյլերը: 4. Շողոքորթներն զմեզ կը խաբեն: 5. Դուն տեսա՞ր մեր կովերը: 6. Մենք հնձեցինք ցորենը: 7. Այգեկութիւնը կը քաղենք խաղողը: 8. Շուները թող հալածեն զանոնք: 9. Վարժապետը պատժեց պղտիկ Սիմոնը: 10. Դո՛ւն ծեծէ սա անպիտանը:

Հրահանգ — Գ. Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

95. Քանի՞ տեսակ բայ կայ: 96. Որո՞նք են ներգործական բայերը: Օրինակ: 97. Ի՞նչ կը ցուցնէ կրաւորական բայը: Օրինակ: Ինչպէ՞ս կը շինուի: 98. Ո՞ր բայեր չէզոք են: Օրինակ: Զեզոփ բայերն ինչպէ՞ս ներգործական կ'ըլլան, տուէ՞ք տասը օրինակ: 99. Որո՞նք են միադէմ բայերը: Օրինակ: 100. Ո՞րն է Անցողական բայը: Օրինակ: Ինչպէ՞ս կը կազմուի:

101. Բայը հարցական կ'ըլլայ, երբ վերջին ձայնաւորն երկար հնչուի: Կրութեան մէջ նոյն ձայնաւորին վրայ կը դրուի պարոյկ (°):

Ինչպէս. Կրնամ, կը տարակուսի՞մ, պիտի աշխատե՞մ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 72. — Սա բայերը հարցական րեւ:

Ձիւն կուգայ. — Ճերմկեղէնները չփռեցիր. — Անկէ ալ կը վախնաս. — Դեղ պիտի խմես. — Խօսքերը մօտիկ կ'ընեն. — Միայն հացով կ'ապրի մարդս. — Ձեր շունը հաւատարիմ է. — Ուտել կ'ուզէիք. — Միշտ կը վարձատրես աշխատասէրները. — Կարելի է որ դասը չգիտնայ. — Մենքներն յաւրութիւն պիտի առնեն. — Կեանքը գերեզմանով չի վերջանար. — Յիսուս խաչին վրայ մեռաւ. — Մարդուս կեանքն անվերջ բաղձանքներու շղթայ մ'է:

ՀՐԱՀԱՆԳ 73. — Սա խօսքերուն մեջ ո՞ր բառերը բայ են եւ ի՞նչ տեսակ բայ են:

Վարժապետը խրատեց իր աշակերտները. — Արեւը ծագեցաւ. — Հագուստ կարել կու տամ. — Գրիչդ ո՞վ կ'ոտրեց. — Անդին գնա. — Ուսկի՞ց առիր այս ոսկին. — Ճամբան գտայ. — Յիսուս խաչուեցաւ Հրէաներէն. — Մանկիկը ծպտեցաւ. — Ինչո՞ւ խօսիլ կու տաք. — Ցաւերս մոռցուցիր. — Որո՞ւ գողցնել տուիր գիրքդ. — Երկինքը կ'որոտայ. — Ո՞ր չափ շուտ մթնեց. — Աս հացը մզէր է, չուտուիր. — Դու ո՞ր կղզուեցաւ. — Ղազարոս մեռաւ եւ Քրիստոս զայն կենդանացուց չորս օր վերջ. — Տղա՛ք, շուտ հագուեցէք, գըրքերնիդ առէք, դպրոց վազեցէք. — Ամպերը կը գոռան:

ՀՐԱՀԱՆԳ 74. — Հետեւեալ բառերն իբրեւ ենթակայ գործածեցէ՛ մեյմէկ նախադասութեան մէջ:

Նս, դուն, ան, դպրոցը, մեր հայրը, հաւերդ, իմ դասս, վարժուհին, զմրուխտը, կաղամարս:

Լուսաւորման համար կը գործածենք ճրագ եւ մեղրամոմ, բուսական իւղ, քարիւղ եւ օդային կաղ:

Ճրագը կը շինուի կենդանիներու փորէն ելած ճարպով, իսկ մեղրամոմը՝ մեղրը հալեցնելով:

Բուսական իւղը կը գոյանայ բոյսերէ, (ձիթենի, խաչիաշ եւն) : Փարիւղը բնական աղբիւրներէ կամ հորերէ կը բղխի քանի մը երկիրներու մէջ, ինչպէս հիւսիսային Ամերիկա եւ Կովկասու Պաքու քաղաքը: Կաղը գեանածուխէն կ'արտադրի:

Վերջապէս կայ նաեւ ելեկտրական լոյսը որ մեր ճանցած լոյսերու մէջ ամենէն գեղեցիկն է, բոլորովին նոր գիւտ է այն, եւ օրէ օր կը կատարելագործուի:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցէ՛ք եւ որոշեցէ՛ք բայերուն տեսակը, լեզոյ գտէ՛ք նոյն բայերուն անեղեղոյք:

Հրահանգ Բ. — Յարմար տեղ բայիները դրէ՛ք կետերուն տեղ:

ՏԵՐ ԲԱՅԻ. — Լոյս, ջրվէժ, քամի, շոգի, ակն, անձրեւ, գետ, գետակ, վտակ կամ առուակ, աղբիւր:

... ամպերէն կ'իջնէ: — ... կու գայ արեւէն: — ... ժայռերէն վար կը գահավիժի: — ... գետինէն կը բղխի: — ... կը փչէ հիւսիսէն: — ... ծովէն կը գոյանայ: — ... կը վազէ առուակին մէջ: — ... կը հոսի գետակին մէջ: — ... կը հոսի գետին մէջ: — ... կը թափի ծովուն մէջ:

Հրահանգ Գ. — Վերլուծեցէ՛ք հետեւեալները:

Հագայ, գողցար, փրթաւ, դարձաք, հրամցուցի, խաժած, թքնող, պագաւ, առնել, ըսինք, դի՛ր, կը տանիմ, լացաւ, տուինք, կ'ընէի, կերար, եկանք, պիտի ուտէ, եղի՛ր:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէ՛ք:

101. Բայը ե՞րբ հարցական կ'ըլլայ: Օրինակ: Գրութեան մէջ ի՞նչ կը դրուի հարցական բային վրայ:

102. Բայը ժխտական կամ բացասական կ'ըլլայ և մի' մակբայներով որք կը գրուին բայէն առաջ:

103. Սահմանական ներկան և անկոտարը բացասական կ'ըլլան եւ և էի բայերով և գլխաւոր բային աներեւոյթով, որուն յ գիրը կը փոխուի ռի ('):

Օրինակ — Ձեւ սիրեր, չես սիրեր, չսիրեր, չեմք սիրեր, չեք սիրեր, չենք սիրեր: Ձեի սիրեր, չեիր սիրեր, չէր սիրեր:

Գիտելիք — Ինչպէս կը տեսնուի, ներկայ եղակի Գ. դէմքն առանց օժանդակի կը գործածուի, երբեմն ալ, բաղաձայնով սկսող բայերէն առաջ, չ գրին քով կը գրուի ի: Ինչպէս. չի սիրեր, չի գար, չի տար, չի կարդար, եւայլն:

104. Մի' ժխտականը միայն հրամայական եղակի և յղենակի Բ. դէմքերուն հետ կը գործածուի:

Օրինակ — Մի' սիրեր, մի' սիրեք, մի' խօսի՛ր, մի' խօսի՛ք, մի' կարդար, մի' կարդա՛ք, մի' քողոր, մի' քողո՛ւք:

ՀՐԱՀԱՆԳ 75. — Սա բայերը խոնարհեցեք դեմ առ դեմ հաստատական եւ ժխտական:

Քաղել, դանդաղիլ, մոռնալ, թողուլ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 76. — Հետեւեալ խօսքերը ժխտական քրեք:

Ո՞վ կը տեսնէ զիս. — Յովսէփ կը լսէ քու ձայնդ. — Շուտ կ'ուտես. — Այսօր զուարթ կը տեսնեմ զձեզ: — Խաղացէ՛ք շարունակ: — Դասատուն զձեզ կ'անջեց. — Շուտ ըրէ՛. — Ասեղով փայտ կը կտրե՞ն. — Փորձանքէ ազատեցանք. Ո՞վ է կերեր. — Ես ըրի. — Ծովը կը փրփրի. — Մերթ կ'որոտաս, մերթ կ'ամպես, մերթ կը մթնես մոռլ, մերթ կը տեղաս անձրեւ. — Բժիշկն հիմա կու գայ. — Տա՛ր զմեզ ի փորձութիւն. — Կ'ուտեմ, կ'աշխատիս, կ'աղայ, կը խընդօրենք, կը թողուք, կը դրուին, կ'երթայի:

(') Ունիւմ եւ կամ բայերուն ժխտականը կ'ըլլայ. չունիւմ, չունիս, չունի, եւայլն. չի կամ, չի կաս, չի կայ, եւայլ:

Հրահանգ Ա. — ԼԸ. եջի հասուածը (ԼՈՒՍԱԽՈՐՈՒՄ) փոխեցեք ժխտական հարցական ձեւի:

Հրահանգ Բ. — Սա աներեւոյթներուն Սահմանական ներկան, Անկատարը եւ Հրամայականը գրեցեք հաստատական եւ ժխտական դեմ առ դեմ:

Առնել, տանիլ, վախճալ, երդնուլ:

Հրահանգ Գ. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցեք:

ՏԵՐ ԲԱՅԻ. — Մուկը, գայլ, եզ, տզրուկ, կէտ, ճընճ, շուկ, շուն, կատուն, գազան, արծիւ:

ԲԱՅ. — Կրծել, պատառել, ճարակել, ծծել, կլել, կտցել, խածնել, լակել, բափել, գիշատել:

ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ. — Արմատներ, ոչխար, խոտ, արիւն, մանր ձուկեր, ցորեն, գոլ, կաթ, որս, դիակ:

Օրինակ — Մուկը արմատներ կը կրծէ:

Հրահանգ Դ. — Վերլուծեցեք սա բայերը:

Պիտի խնդայի, կը պատժուէր, լսեցինք, մտան, կարդացուած, կը փրփրի, թող քիչնայ, մեծցո՛ւր, ամպեց, կը խաղցնեն, կը դրուի, կ'անցնիմ, կ'անցընես, կը մթնէ, մնա՛, ելէ՛ք, որ հանուի, զրկե՛նք, ուտել, կերցուց:

Օրինակ. — Պիտի խնդայի՝ բայ Ձէզոք, երրորդ լծորդութիւն, Թէական եղանակ, ներկայ եւ ապառնի ժամանակ եղակի Ա. դէմք. աներեւոյթն է խնդայ:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

102. Ինչպէս ժխտական կ'ըլլայ բայը: 103. Ինչպէ՞ս ժխտական կ'ըլլան Սահմանական ներկան ու Անկատարը: Օրինա՞կ: Ի՞նչ գիտելիք կայ Սահմանական ներկայ եղակի Գ. դէմքին վրայ: 104. Ե՞րբ կը գործածուի մի' ժխտականը: Օրինա՞կ: Ի՞նչ գիտելիք կայ ունիւմ եւ կամ բայերուն ժխտականին վրայ:

Բային եւ ենթակային համաձայնութիւնը

105. Բայը թիւով եւ դէմքով պէտք է համաձայնի ենթակային հետ:

Օրինակ — Դուռն կը կարդաս: Աստղերը կը փայլին:

Կը կարդաս եղակի Բ. դէմք է որովհետեւ Դուռն ենթական եղակի Բ. դէմք է: Կը փայլին յոքնակի Դ. դէմք է, վասն զի աստղերը ենթական յոքն. Դ. դէմք է:

ՀՐԱՀԱՆԳ ԴԴ. — Տե՛ր բային եւ բայը յոքնակի րեւ.

Սպասուհին կը վառէ ճրագը. — Դաստիարակը կը կրթէ մանուկը. — Տղան պիտի սերտէ դասը. — Շեփորը կը հրաւիրէ զինուորը. — Քոյրդ կ'աւել եւ կը մաքրէ սենեակն ու սանդուխը. — Վաճառականը ծախեց իր գոյքը եւ մեկնեցաւ. — Եզը կը վարէ արածը. — Քահանան պատարագ կ'ընէ, իսկ վարդապետը քարոզ կու տայ. — Պահապանը թող հանգչի, չունը կը հակէ. — Զինուորը խոյս տուաւ. — Անձրեւ կը տեղայ եւ փողոցը ջրով կը լեցուի. — Հիւսնը տախտակ կը կտրէ. — Վարդը այլ եւ այլ գոյնով կրնայ ըլլալ:

ՀՐԱՀԱՆԳ ԴԵ. — Եզակիի վերածեցի ենթակայ, բայ եւ խնդիր:

Գործաւորները կը սրէին իրենց գործիքները. — Սպասաւորները կը բանային սպասուհանները. — Աքաղաղները պիտի խօսին. — Օտարականներն այցելեցին քաղաքները. — Նաւաստիները պարզեցին առագաստները. — Գողերը կողոպտեցին տունները, բայց ոստիկանները վրայ հասան եւ ձերբակալեցին զիրենք. — Ուղեցոյցներ կ'առաջնորդէին ուղեւորներուն. — Ուղտերն անապատի նաւերն են. — Բանաւորներ ջրհորները փորեցին. — Զաղացականները ցորեն կը գնեն, կ'աղան եւ իր ծախեն. — Այգեպաններ կը կթեն այգիներն եւ գինի կը շինեն. — Մենք համեմեցինք աղցաններն: — Պայտարները կը լուսնեն ձիերը:

Հրահանգ Ա. — Սահմաններուն համապատասխանող նրմանաձայն բառերը գտի:

1. Ա. Հատու գործիք մը որով հաց, միս, եւայլն կը կտրեն: Բ. Հեղուկ մը որուն մէջ թաթխելով գրիչը՝ կը գրենք:
2. Ա. Այն տեղն ուր հաց կ'եփեն: Բ. Սպիտակ փխրուն հող մը զոր ջրով կը մարեն պատ ծեփելու համար:
3. Ա. Գործիք մը որով կը փչեն հնոցներուն կրակը: Բ. Զմրան՝ ցուրտ եւ սաստիկ քամի:
4. Ա. Տեսակ մը փեղոյր՝ զոր կը կրէին իշխաններ եւ վեհապետներ: Բ. Փայտէ գործիք մը որով լուացքի ատեն լաթերը կը ծեծեն աղտ մաքրելու համար:
5. Ա. Մեռած կենդանիի մը մարմինը: Բ. Փայտէ գործիք մը՝ ձողաձեւ որով ջրին մէջ կը քալեցնեն նաւակները:

Հրահանգ Բ. — Շեղագիր բայերն յոքնակի Ա. դեմք րեւ փակագծի մեջ ցուցուած ժամանակներով:

1. Մենք գոհ ըլլալ (Սահմանական ներկայ) երբ մեր դասը լաւ սորվի (Սահմանական ներկայ):
2. Եթէ դուն առաքինի ըլլալ (Ստորադ. Անկասար), երջանիկ սեպուի (Թեական):
3. Թէպէտ չճանցնայ (Սահմ. Անկասար), սակայն քանի մ'անգամ տեսնուի (Կասարեայ) հետը:
4. Երբ մեծնայ (Ստորադ. ներկայ ծնողացս օգնելու ջանալ (Ապառնի):
5. Մենք ցաւի (Սահմ. ներկայ) որ պատճառ ըլլալ (Կասարեայ) ձեր վնասուելուն:
6. Մենք չիրնայ (Կասարեայ) ընդունիլ ձեր հրաւերը, ինչու որ հիւանդ ըլլալ (Անկասար):

Հրահանգ Գ. — Սա նմանաձայններով խօսեմ շինեցի:

1. Դանակ, քանաֆ. — 2. Փռոռ, բռռոռ. — 3. Փռֆ, բռռֆ. — 4. Թագ, քակ. — Դիակ, քիակ:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցի:

105. Ինչպէս կը համաձայնի բայը Տէր բային հետ:

106. Երկու եզակի կ'արժեն մեկ յոթնակի. — Բայ մը որ ունի քանի մը եզակի ենթակայ, յոթնակի կը դրուի:

107. Եթէ ենթակաները երրորդ դէմքի անուն կամ գերանուն են, բայը կը դրուի յոթնակի Դ. դէմք: Ինչպէս. Հայր եւ որդի կ'աշխատին: Քու հայրդ եւ իմ եղբայրս պիտի գան:

108. Եթէ ենթակաները զանազան դէմքերով են. բայը կը դրուի յոթնակի եւ կ'առնէ նախապատիւ դէմքը: Ա. Դէմքը երկրորդէն նախապատիւ է, երկրորդն ալ երրորդէն: Ինչպէս. Դուք եւ ես կ'երթանք այգի. Դուք եւ իմ եղբայրս կրնանք կարդալ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 79. — Փակագծեալ բայերը սահմ. ներկայ դրեք եւ համաձայնեցուցեք ենթակային:

Պետրոս եւ Նշան (խաղալ). — Այժմ ու ոչխարը (ուտել) խոտ. — Արդարութիւն եւ խաղաղութիւն (իշխել) երկրի վրայ. — Զին եւ էջը (տանիլ) մեր բեռները. — Ծիծառն ու սոխակը (երգել) ծառերուն մէջ. — Վարդն ու մանիշակը անուշ (բուրել). — Դիւղացին եւ քաղաքացին (դիմել) վաճառանոցը. — Հացն ու միսը (սնուցանել) զմեզ. — Թնդանօթն ու հրացանն (սպաննել) մարդերը:

ՀՐԱՀԱՆԳ 80. — Բայերն ապառնիք դրեք եւ ենթակային համաձայնեցուցեք:

Եղբայրս եւ ես (պաշտպանել) զձեզ. — Դուք եւ Պողոս (հերկել) այս դաշտը. — Ընկերներս ու ես (լողալ) լիճին մէջ. — Այս աղջիկն ու դուք (փետել) հաւերը. — Ան ու ես (գալ) ձեր տունը. — Եղբայրդ եւ դուք հեռաւոր երկիր (ճամբորդել). — Դուք եւ ես (չինել) տուն մը. — Հրանտ եւ ես այգի (երթալ): — Դուք, Մարկոս եւ փոքրիկ Սեպուհ (խաղալ) պարտէզին մէջ:

Փ Ո Ք Ր Ի Կ Թ Ռ Զ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ը

Ան փոքրիկ երաժիշտները որ, գարունը, զուարթօրէն կը թռչտին պարտէզներու եւ պուրակներու մէջ, ի՞նչ կըլլան արդեօք ձմեռ ատեն. Անոնք կ'երթան հեռու տեղեր, մեր երկրէն աւելի տաք երկիրներ, ուր կը վայելեն գեղեցիկ եղանակը, մինչ ձմեռուան ցուրտն ու տրամուլիւնը կը պաշարէ զմեզ: Յետոյ, երբ նորեկ գարունը վարդեր ցանէ մեր պարտէզներուն ու հովիտներուն վրայ, անոնք նորէն կուգան մեր քով:

Հրահանգ Ա. — Եզակիի վերածեցեք այս հասուածք:

Հրահանգ Բ. — Գտեք նոյն հասուածքն մէջի դերանուններ եւ որոշեցեք անոնց տեսակը դեմքը, քիւր, հոլովը:

Հրահանգ Գ. — Էջ Խ. Ի Բ. Հրահանգը Եզ. Ա. դեմքի վերածեցեք, այսպէս. Ես գոհ կ'ըլլամ երբ դասս ըստ սորվիմ:

Հրահանգ Դ. — Նոյնը Եզակի Բ. դեմքի վերածեցեք:

Հրահանգ Ե. — , Յոհն. Բ. , ,

Հրահանգ Զ. — , » Գ. » ,

Հրահանգ Է. — , Եզակի Գ. » ,

Հրահանգ Ը. — Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցեք:

Հորթ, ուլ (կամ ամիկ), թոժիւն, կորիւն, գաւազ, եղնորթ, վառեակ, մորուկ (կամ բոշոյ), քուռակ (կամ յաւանակ), լակոտ (սկունդ կամ կորնակ), գառնուկ (որով կամ բուծ), խոճկոր, ձագ, երախայ (կամ մանուկ), կողո:

Օրինակ. — Հորթ կը կոչուի փոքր կովը:

Հրահանգ Թ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

106. Քանի մը եզակի տէր բայի ունեցող բայը ի՞նչ թիւ կ'առնէ: Օրինակ: 107. Բայը ե՞րբ յոթնակի Գ. դէմք կը դրուի: Օրինակ: 108. Տարբեր դէմքով տէր բայի ունեցող բայը ի՞նչ դէմք կ'առնէ: Օրինակ:

109. Նախադասութիւն կը կոչուի խօսք մը որուն մէջ կայ էական բայ, Տէր բայի և Ստորոգեղի:

Ինչպէս. Հացն ու միսը ուտելիք են: Օղը զով է:

110. Շատ անգամ ստորոգեղին էական բային հետ միացած կ'ըլլայ, Ինչպէս. Տղան կը կարդայ իր դասը:

Կը կարդայ բայը կը պարունակէ ստորոգեղի մը՝ կարդացող եւ էական բայ մը՝ է:

Գիտելիք — Այս տեսակ բայեր կը կոչուին ածական բայ:

111. Խօսքի մը մէջ այնքան նախադասութիւն կայ որքան դիմաւոր բայ:

Գիտելիք — Բային աներեւոյթէն եւ ընդունելութիւններէն զատ, միւս բոլոր եղանակները դիմաւոր են:

ՀԱՐԱՆԱԳ 81. — Գտեմ հետեւեալ հասկումին մէջ նախադասութեան զանազան մասերը (1) (Ենթակայ, բայ, ստորոգեղի, խնդիր):

Հրաշալի բոյսեր են ծաղիկներն որ դարունը կը ծաղկին գոյնզգոյն եւ անուշ բուրումներ ունին: Պարտէզներու մէջ կը մշակուին վարդը, շահարակը, շահքրամը, մանիչակը, յակինդը եւ յամիկը Մարգերու մէջ կը բուսնին զատկի ծաղիկը, շուշանը, առուոյտը, Լայլի:

Ծաղիկներէն ետք կուգան պտուղները: Տեսակ տեսակ պտուղներ կան. կոստաւոր կ'ըսուին այն պտուղներն որ մսոտ ու ջրոտ են. բայց մէջն ունին կոստ մը, ինչպէս են դեղձը, ծիրանը, սալորը, կեռասը: Թիւնաւոր պտուղներն ալ ջրոտ ու մսոտ են, բայց ներքին կուսն ունին հատիկներ կամ քիւներ, ինչպէս են խնձորը, տանձը, գլխարը եւայլն: Հասաւոր կ'ըսուին այն պտուղներ որոնք կախուղ ու կըր են եւ ունին շատ մանր հասիկներ, ինչպէս են խաղողը, նարինջն եւ ելակը: Փեմնաւոր են նուշը, ընկոյզը, կաղինը, չաղանակը:

(1) Դիւրութեան համար նախ Թիւերով զատեցէք նախադասութիւններն իրենց վերաբերեալ մասերով. յետոյ պատշաճ հարցումներով գտէք մէն մի բառի պաշտօնը:

Աշխատէ՛, ուժով եղիր, համարձակ, զուարթ եւ անկախ: Երբ ես մեռնիմ, խորհէ՛ իմ վրաս՝ որ քեզի համար աշխատած ու տանջուած եմ: Բարի եղի՛ր: Զանա՛, առանց վարանելու, օգուտ ընել ուրիշին. մի՛ ցաւիր կորսնցուցածիդ վրայ, վասկէ՛ առանց վատութեան և ստորնութեան: Քո սիրելիներուդ երջանկու-թիւնը աւելցնելու աշխատէ՛:

Հրահանգ Ա. — Շեղագիր բառերը լոգոգրի վերածեցէք:

Հրահանգ Բ. — Գտէք ածական բայերը (կանոն 110) եւ զատեցէք ստորոգեղին եւ էական բայը:

Հրահանգ Գ. — Շեղագիր բառերուն տեղ, համապատասխան դեմքով եւ քիւով դերանուններ դրէք:

1. Երկրագործը կը հնձէ ցորենը, յետոյ երկրագործը կը կապէ ցորենը: 2. Յովսէփ սրբագրեց Միհրանին դասը, եւ Միհրան շնորհակալ եմ ըսաւ Յովսէփին: 3. Կառապան Յակոբ լծեց իր կառքը, կառապան Թադիլ ալ լծեց իր կառքը: 4. Ամէնքդ գիտէք ձեր դասերը, ես ալ իմ դասերս գիտեմ: 5. Սալորները — մենք քաղցինք սալորները — հասունցած եւ անուշ էին: 6. Աս տղաքը կը սիրեն իրենց դրացիները, դրացիներն ալ կը սիրեն եւ կը մեծարեն աս տղաքը:

Հրահանգ Դ. — Յոգնակի վերածեցէք ներհակը գրեթով:

1. Ես կը ճերմկեմ: Դուն կը յառաջադիմէիր: Ան սկը: սալ: Որ նա անիծէ: — 2. Ես կը հետեւէի: Դուն կ'իջնէիր: Որ ան խնդար: Ես լալու եմ: Դուն խօսեցար:

Օրինակ — Ես կը ճերմկեմ — մենք կը սեղմենք:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցէք:

109. Ի՞նչ է նախադասութիւն: Օրինա՞կ: 110. Ստորոգեղին ի՞նչ կ'ըլլայ շատ անգամ: Օրինա՞կ: 111. Խօսքի մը մէջ ո՞րչափ նախադասութիւն կայ: Օրինա՞կ: Ո՞ր եղանակները դիմաւոր են:

ԳԼՈՒԽ Զ.

ԸՆԴՈՒԵՆԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ԴԵՐԲԱՅ

112. Ընդունելութիւն կը կոչուին այն բառեր որք թէ՛ ածականի և թէ՛ բայի դեր (դեր բայ) կը կատարեն:

Ա. Բայի պաշտօն կը կատարեն երբ գործ կը ցուցնեն եւ այն ատեն դիմաւոր բայի հետ կը գտնուին ընդհանրապէս:

Օրինակ — Սիրող եմ, տեսած ես կամ տեսեր ես, շէշու է:

Բ. Ածականի դեր կը կատարեն երբ վիճակ կամ որպիսւորքիւն կը ցուցնեն եւ պարզապէս իբր ածական դրուած են գոյականի մը քով:

Օրինակ — Սիրող մարդ, տեսած գործ, շէշի՛ք ձայն, գրեշու քուղոք, ցանկալի բարեկամ, ուսեալ կիւն, եւայլն:

113. Երեք տեսակ ընդունելութիւն կայ

1. Ներկայ ընդունելութիւն որ կը վերջաւորի ող կամ իջ:
2. Անցեալ՝ որ կը վերջաւորի ած, եր կամ եալ:
3. Ապառնի՝ որ կը յանգի լու, լի, լիք:

ՀՐԱՀԱՆԳ 82. — Որոշեցեք ընդունելութիւններն:

Եկող տղան բարեկամս է. — Աստուած ներող եւ արգահատող է. — Այս կիւնը հագուստ կարող է. — Հասունցած պտուղները կ'ուտուին. — Պարտէզին պտուղներն հասունցած ըլլալու են. — Ուսեալ կիւները յարգելի են. — Երեկոյեան քանի՞ ժամ մնացած է. — Մնացած ցորենն աղածատներուն բաժնեց. — Հինցած կօշիկներդ նետէ՛. — Լաթերս չատ հինցած են. — Մեռած մարդը տեսայ. — Ե՞րբ մեռած է հաւդ. — Խմելու ջուր չի կա՞յ. — Ի՞նչ է ընելիքդ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 83. — Որոշեցեք սա դերբայիները:

Հնձող, փրկիչ, գրուած, անցեալ, ուտելիք, ցրուիչ, մկրտիչ, արարիչ, հրաժարեալ, ամբաստանեալ, երգիչ:

Ա Ղ

Ածուխին և ուրիշ հանածուներու պէս, աղն ալ կը գտնուի երբեմն հողին տակ: Բայց ընդհանրապէս ծովէն կը հանեն զայն, ծովին ջուրը դարձնելով ցածկէկ աւազաններու մէջ որք կը կոչուին աղալիճ: արեւուն ջերմութիւնը կը շոգիացնէ այդ ջուրը որ կը ցնդի, եւ հողին վրայ կը մնայ աղը:

Հրահանգ Ա. — Որոշեցեք դիմաւոր բայեր եւ ապա գրեք անոնց աներեւոյթներն ու դերբայները:

Հրահանգ Բ. Գրաւոր եւ բերանացի պատասխանեցեք սա հարցումներուն:

1. Ի՞նչ ըսել է հանածու:
2. Ուսկի՞ց կը հանուի:
3. Աղը ո՞ր տեղերէ կը հանեն:
4. Ինչպէ՞ս կը հանեն:
5. Ի՞նչ է աղալիճը:
6. Ջուրը ի՞նչ կ'ըլլայ արեւուն ջերմութեամբ:
7. Հողին վրայ ի՞նչ կը մնայ:
8. Ի՞նչ բանի կը գործածուի աղը:

Հրահանգ Գ. — Սա դերբայները խոնարհեցեք եական բային հետ, ժխտական ձեւով:

1. Օրհնող:
2. Լացած:
3. Ամբաստանեալ:
4. Աւեր (միայն Սահմաներկայ եւ անկ.):
5. Ցուցնելու:
6. Նստելիք:

Օրինակ — Օրհնող չեմ, օրհնող չես եւայլն: Լացած չեմ, լացած չես եւայլն: Չեմ աւեր, չես աւեր՝ եւայլն: Ցուցնելու չեմ եւայլն: Նստելիք չեմ, նստելիք չես եւայլն:

Հրահանգ Դ. — Սա աներեւոյթներէն ծագող բոլոր դերբայները գրեցեք: Փրկել, գրգռել, նեղել, գտնել, գործել, գեղջել:

Օրինակ — Փրկած, փրկեր, փրկելիք, փրկող, փրկիչ:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

112. Ո՞ր բառեր դերբայ են: Ե՞րբ բայի պաշտօն կը կատարեն եւ ե՞րբ ածականի: Օրինակներ տուէ՛ք: 113. Բանի՞ ընդունելութիւն կայ, ի՞նչպէս կը վերջաւորի ներկայ ընդունելութիւնը, անցեալը, ապառնի՞ն:

ՊԼՈՒԹ Ե.

ՄԱԿԲԱՅ

114. Մակբայն անփոփոխ բառ մ'է որ կը ճշդէ՝
բայի մը, ածականի մը կամ ուրիշ մակբայի մ'իմաստը:

Օրինակ — Քիչ խօսիչ, շատ աղուոր դեմք, աւելի կանուխ կ'արթննամ:

Քիչ մակբայը կը ճշդէ խօսիչ բային իմաստը, շատ մակբայը կը ճշդէ աղուոր ածականին իմաստը: Եւ աւելի մակբայը կը ճշդէ կանուխ մակբային իմաստը:

115. Գլխաւոր մակբայներն են.

1. Ժամանակական. — հիմա, երբ, կանուխ, ուշ:
2. Տեղական. — հոս, հոն, վեր, վար, մէջ, ներս:
3. Քանակական. — շատ, քիչ, աւելի, միայն, ա'լ:
4. Հաստատական. — այո', հարկաւ, իրաւ, ճիշդ:
5. Ժխտական. — ոչ, չ, մի', երբէք, բնաւ:
6. Հարցական. — ի՞նչպէս, ե՞րբ, ինչո՞ւ, ո՞ր, ուսկի՞ց:
7. Տարակուսական. — գուցէ, արդեօք, միթէ:
8. Եղանակական. — շուտ, կամաց, աղէկ, գէշ, լաւ:
9. Յուշական. — ահա, ահաւասիկ, աւասիկ:

ՀՐԱՀԱՆԳ 84. — Որո՞նք են մակբայ եւ ո՞ր բայերուն կը վերաբերին:

Ի՞նչպէս իմացար այս գաղտնիքը. — Կամաւ անձնատուր եղան. — Իսպառ մինակ մնացի. — Դեռ կը տընտընա՞ս. — Երկու տարի միասին ապրեցանք. — Մերթ զուարթ է մերթ տխուր. — Երբեմն տկարութիւն կը զգամ. — Երբ դուն եկար, արդէն լինցած էր հանդէսը. — Շատ կանուխ է. — Նախ խորհէ՛ եւ ապա խօսէ. — Ըսածիդ վրայ ետքը պիտի զղջաս անշուշտ. — Ի՞նչու տխուր ես. — Ժամը քանի՞ն է արդեօք. — Հո՞ս եկուր:

ԱԳԱՀԸ

Շարունակ կը մտմտայ, ամէն բանէ կը յուզուի, կը կասկածի, կը տանջուի, իր շուքէն անգամ կը վախճայ: Ո՛չ գիշերը քուն ունի, ո՛չ ցերեկը հանգիստ: Իր հարստութիւնը չի կրնար վայելել: Իր տուածին վրայ կը զղջայ, միշտ կը վախնայ ունեցածը կորսնցնելէ, անընդհատ կը չարչրկի ստակ գիզելու համար: Մարդերէ հեռու կ'ապրի. միս մինակ, տրտում տխուր կը փակուի իր ապարանքին ներսերը. բարեկամներն իսկ չեն համարձակիր իրեն մօտենալ:

Հրահանգ Ա. — Որո՞նք են մակբայներն եւ ի՞նչ տեսակ են:

Հրահանգ Բ. — Թիւերով զատեցիք նախադասութիւններն եւ որոշեցիք նախ բառերու պատշտը, յետոյ անոնց տեսակն ու կրած փոփոխութիւնները:

Հրահանգ Գ. — Յոգնակիի վերածեցիք այս հասուածը:

Հրահանգ Դ. — Շեղագիր մասնիկներով մակբայներ կազմեցիք: Այսպէս. հայրաքաւ, մեծապէս, կուրօրէն, շեղակի:

ԱԲԱՐ = Հայր, իշխան, մտերիմ, բարեկամ, խոհեմ:

ԱՊԷՍ = Մեծ, ճամարիտ, գաղտնի, յայտնի, արագ:

ՕՐԷՆ = Անգութ, կոյր, լուրջ, վեհ, թեթեւ, զուարթ:

ԱԿԻ = Շեղ, շեշտ, երբեմն, ուղիղ, կողմն, յաճախ,

թեթեւ, յանկարծ, ուժգին, վաղվաղ, փոփոխ, որոշ:

ԳԻՆ = Ոյժ, ողբ, տրտում, ցաւ, սիրտ, զուարթ, լալ:

Հրահանգ Ե. — Խօսքեր շինեցիք նետեալ մակբայներն ու անոնց ներհակը գործածելով:

Քիչ, կանուխ, աղէկ, շուտ, աւելի, հեռու, հոս, երբէք, կամաւ, ճամարիտ:

Օրինակ. — Քիչ խօսեցէք, բայց շատ աշխատեցէք:

Հրահանգ Զ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք:

114. Ի՞նչ է Մակբայ: Օրինա՞կ: 115. Որո՞նք են ժամանակ ցուցնող մակբայները, տեղ ցուցնող, քանակութիւն, հաստատութիւն, ժխտում, հարցում, տարակոյս, եղանակ, եւայլն ցուցնող մակբայները:

ԳԼՈՒԹ Ը.

ՆԱԽԴԻՐ ԿԱՄ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

116. Նախդիր կամ Նախադրութիւնն անփոփոխ բառ մ'է որ գոյականին կամ դերանունին կցուելով՝ կը ցուցնէ ուրիշ բառի մը հետ նոյնին առնչութիւնը:

Օրինակ — Ծառին վրայ երաւ: Ինծի հետ եկուր:

117. Նախադրութիւնն ունեցող բառը կը կոչուի նախադրութեան խնդիրը:

Ինչպէս, վերի օրինակին մէջ, ծառին եւ ինծի բառերը:

118. Նախադրութիւններէ ոմանք իրենց խնդիրէն առաջ կը դրուին, ոմանք ալ՝ վերջը: Վերջը դրուողները կ'ըսուին նաեւ յետադիր:

119. Գլխաւոր նախադրութիւններն են.

Մեք, քաւ, վրայ, ներս, դուրս, քով, մօտ, առաջ, հետ, ետք, ետեւ, համար, հետ, չափ, պէս, զան, եւայլն:

Գիտելիք — Նախդիրներէ մէկ քանին կրնան հորովուրդ եւ յօդ առնել, ինչպէս. Գոյս, քովիս, քովիս, ներսովս, մօտեք, վրան:

120. Վերոյիշեալներէն ոմանք կրնան ըլլալ թէ՛ մակրայ եւ թէ՛ նախդիր:

1. Մակրայ են, երբ բայի մը քով են:

2. Նախդիր են, երբ գոյականի կամ դերանունի քով են:

ՀՐԱՆԱՆԳ 85. — Որո՞նք են նախադրութիւններն եւ անոնց խնդիրները:

Այս մարդն իբրեւ զրպարտիչ պիտի պատժուի. — Զայնդ մինչ ինծի հասաւ. — Ուղեւորները լեռն ի վեր մագլցեցան. — Զմեռն ի բուն ձիւնեց. — Պարիսպին վրայէն իջան. — Զքեզ տեսնելէ վերջ անոր հանդիպեցայ. — Որսորդներուն հետ ճամբայ ելանք. — Մեզմէ հեռու պիտի ըլլաս. — Լեռան անդիի կողմը կը բնակին. — Դատաւորին առջեւ ելաւ. — Յովսէփ դէպի իր եղբայրները վաղց. — Իբրեւ թշնամիէ կը զգուշանամ. — Ես ալ ձեզի չափ դիտեմ. — Ընկերոջս համար է. — Ծիծեռնակը կ'երգէ ծառին վրայ. — Եղբօրն հետ կը խօսէր:

Հրահանգ Ա. — Կետեւուն տեղ նախդիրներ դրեմ:

Ծառին ... նստայ: — Գիրքերդ դարակին ... դիր: — Այդ հովանոցն ինծի ... է: — Ծովուն ... ձուկ կայ եւ օղին ... Թռչուններ: — Յիսուս այրի մը ... ծնաւ եւ խաչին ... մեռաւ: — Երկու շարագործներ ալ խաչուեցան Աստուծոյ ... — Հայրս կ'աշխատի առաւօտէ ... իրիկուն մեր ապրուստը ճարելու ... — Տասն պատուէրները գրուած էին քարէ տախտակներու ... — Աստուած պատուիրեց որ իր անունը բերան չառնենք պարապ բաներու ...:

Հրահանգ Բ. — Դիտեմ սա բառերուն հոմանիշը:

Համ մատ, մօտ, առանց, վար, ետեւ, վրայ, դուրս, մէկտեղ, հեռու, զատ, առջեւ, մէջ:

Հրահանգ Գ. — Վերոյիշեալ նախդիրները մէյմէկ խօսքի մէջ գործածեցեմ, այսպէս.

Գու պատուէրիդ համեմատ կարգադրեցինք ամեն ինչ:

Հրահանգ Դ. — Վերլուծեցեմ սա խօսքերը:

Հիմա կու գայ: — Հոս կը բնակէր: — Ծառ կ'ուտես: — Հարկաւ բան մը պիտի ըլլայ: — Զեմ ընդունիր: — Ինչո՞ւ չկրցար: — Արդեօք պիտի ընդունի: — Աղէ՛կ ըսիր: — Ահա ձեր բաժինը:

Օրինակ — Հիմա՛ ժամանակական մակրայ՝ կու գայ բային: Կու գայ բայ չէզոք, անկանոն. Սահմանական եղանակ ներկայ ժամանակ եղակի Գ. Դէմք: Տէր բային է ան՝ զօրութեամբ:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեմ:

116. Ի՞նչ է նախդիրը եւ ի՞նչ կը ցուցնէ: Օրինակ: 117. Ո՞ր բառեր կը կոչուին նախադրութեան խնդիր: Օրինակ: 118. Նախադրութիւնները խնդիրէն առաջ կը դրուին թէ՛ ետք: Ե՞րբ յետագիր կ'ըսուին: 119. Որո՞նք են գլխաւոր նախդիրները: Նախդիրը կամ յետագիրը կրնայ՝ հորովուրդ: 120. Նախդիրներն ե՞րբ կրնան մակրայ ըլլալ: Օրինակ:

Պ Լ Ո Ւ Թ

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ

121. Շաղկապն անփոփոխ բառ մ'է որ իրարու կը կապէ միեւնոյն տեսակէ բառեր կամ նախադասութիւններ:

Օրինակ — Զին եի եշը օգտակար կենդանիներ են:

Աշխատութիւնը դառն կը թուի, ԲԱՅՑ իր պտուղը փայլը ե:

122. Գլխաւոր շաղկապներն են:

Եւ, ու բայց, այլ, թե, եթե, սակայն, ալ, այդեւ, թե որ, թեպէս, թեւ, ինչպէս, զի, վասնզի, քանզի, որովհետեւ, երբ, կամ, մինչ, մինչդեռ, իսկ, որ, մանաւանդ, նաեւ, ոչ թե, ոչ միայն, քան թե, անգամ, նոյն իսկ, արդ, ուստի, ուրեմն, հասկա, սպա, սպա թե ոչ, թող թե, բայց թե, իբր թե, գրեթե, այսինքն, զոնե, գեթ, զոր օրինակ, այն ե, եւայլ:

Շ Ր Ա Շ Ա Ն Գ ՏԵ. — Ստորագծեցեք շաղկապները:

Պետրոս եւ Յովնանէս կ'երթային. — Խնդրէ՛ իրաւունքդ, բայց ճանցիր նաեւ պարտքերդ. — Ո՛րչափ կ'ուզէի որ հայրս տեսնէի. — Նամակն հասա՞ւ թէ չհասաւ. — Եղբայրդ կամ քոյրդ պէտք է հոս գայ. — Աստուած Սողոմ Գոմոր քաղաքներն այրեց, վասն զի անոնց բնակիչներն անզգամ էին, բայց միայն Ղովտ ապառեցաւ. — Եթէ ուզես, կրնաս զիս փրկել. — Եղբայրս տունն է, իսկ քոյրս՝ ոչ. — Եթէ ուզես՝ քեզ ալ կուտամ:

Շ Ր Ա Շ Ա Ն Գ ՏԶ. — Զանգ սկսեցեք մակբայներն ու նախորդներն:

Սպասէ՛, մինչեւ որ գամ. — Մինչեւ մահը հաւատարիմ մնաց. — Հակառակ իմ կամքիս մեկնեցար եղբորդ հետ. — Ի՞նչու հակառակ կը խօսիք. — Օրինաց համաձայն գործէ. — Համափոխ եւ համաձայն պիտի վարուիք. — Ծառին վերայ թառեցաւ. — Զինուորները վրայ հասան եւ ձերբակալեցին յանցաւորն. — Իմ ետեւէս կուգայ. — Հագուելէ ետեւ դուրս ելաւ. — Ինծի հետ կուգաս:

Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ամէն մարդ կը խօսի կը գրէ. բայց մինչեւ որ քերականութիւն սորված չըլլայ, խօսածին ու գրածին մէջ սխալներ կ'ընէ: Քերականութիւն գիտցողը լաւ կը գրէ եւ ճիշդ կը խօսի, հոլովներն և խոնարհումները սխալ չի գործածեր, եղակի տէր բայիին հետ յոքնակի բայ չի դնէ: Այս տեսակ սխալներ չփոթութիւն կը պատճառեն և խօսքը չի հասկցուիր. ուրեմն ինչո՞ւ հոգ չտանինք՝ այսօրն կարեւոր ուսում մը լաւ սորվելու:

Հրահանգ Ա. — Օրինակեցեք հասուածն եւ գտե՛ք մակբայներ, յետդիրներ ու շաղկապներ:

Հրահանգ Բ. — Որոշեցեք նախադասութիւններն եւ բառերու պատշտն ու տեսակը նշեցեք:

Հրահանգ Գ. — Էջ ԻԶ. Հրահանգ Բ. ի դերանունները մեյմէկ խօսքի մէջ գործածեցեք:

Օրինակ — Ես ձեր եղբայրն եմ:

Հրահանգ Դ. — Վերլուծեցեք սա խօսքեր:

Ընկերիդ քովէն մի՛ բաժնուիր: — Ինծի մօտ պիտի ըլլայիր: — Լեռան վրայէն անցաւ: — Դռնէն դուրս չելանք: — Սրտիդ մէջ չարութիւն չունիս անշուշտ: — Ճամբորդներուն վրայ խուզարկեցին, բայց բան մը չգտան:

Օրինակ — Ընկերիդ՝ հասարակ անուն եղակի սեռական դերանոր, քովէն նախադրութեան խնդիրն է: Քովէն նախադրութիւն հոլովուած՝ եղա՛լի բացառական, և դերանոր յօդով. — Մի՛ ժխտական մակբայ՝ բաժնուիր բային մի բաժնուիր՝ բայ կրաւորական հրամայական եղանակ. եղակի Բ. դէմք. տէր բային է դուռն զօրութեամբ:

Հրահանգ Ե. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

121. Ի՞նչ է շաղկապը: Օրինա՞կ: 122. Որո՞նք են գրաւոր շաղկապները:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՄԻՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

123. Միջարկութիւն կամ Չայնարկութիւն կը կոչուի այն բառն որ կը բացատրէ մեր հոգւոյն կերքը կամ յուզմունքը, ինչպէս. գարմանք, ց շ, բարկութիւն, ուրախութիւն, արհամարհանք, երկիր, զգուսնք, եւլն.

124. Գլխաւոր միջարկութիւններն են.

1. Զարմանք յայտնող — ո՛հ, գարմանք:
2. Ուրախութիւն » — ո՛հ, ա՛հ:
3. Ցաւ, գութ, զղջում » — վա՛հ, ախոս, աւա՛ղ, մե՛ղք, բաքե՛, մեղա՛յ:
4. Անէծք յայտնող — վա՛յ, անե՛ծք:
5. Բաղձանք » — երանի՛ք, ո՛ւր եր քե, իցի՛ւ քե:
6. Խրախոյս » — օ՛ն, հապա՛, աղե՛, ապրի՛ս, կեցցե՛, ազնի՛ւ, հա՛:
7. Զգուսնք » — ո՛հ, գարշեղի՛, պի՛ղծ, ե՛հ:
8. Բարկութիւն, թշնամանք յայտնող — ա՛յ, հա՛յ:
9. Արհամարհանք » — վա՛շ, բե՛հ:
10. Վրէժխնդրութիւն » — վա՛հ, օ՛ն:
11. Մերժում, սոսկում » — օ՛ն անդր, քա՛ յիցի:
12. Կանչելու համար. — ո՛, ո՛վ, ա՛յ, հե՛:
13. Գովելու համար. — ազնի՛ւ, կեցցե՛ս, քա՛ց ե:
14. Ողջունելու համար. — բարե՛ւ, ողջո՛յն:

ՀՐԱՀԱՆԳ 88. — Որոշեցեք միջարկութիւնները:

Ա՛հ, ի՞նչ գեղեցիկ է արեւը. — Ո՛հ սիրելիս, կը ցաւիմ վրադ. — Մե՛ղք որ չկրցայ տեսնել. — Վա՛յ անօրէն, ինչպէս յանդգնեցար. — Ո՛հ մի խոցեր կարեմէր սիրտս. — Ո՛վ տէր, մի՛ մերժեր խնդիրքս. — Երանի՛ համբերողներուն, վասնզի անոնք պիտի ժառանգեն երկիրքը. — Ապրիս, որդեակ իմ. — Հա՛յ չարձձի. — Աւա՛ղ փառացս անցաւորի:

ԳԻՏՆԱԼՈՒ ԲԱՆԵՐ

Գիտեմ թէ խօսած բառերս այլ եւ այլ խումբերու կը բաժնուին. անձ, կենդանի եւ առարկայ ցուցնող բառերը կը կոչուին ԳՈՅԱԿԱՆ (¹): Որպիսութիւն ցուցնող բառերը կը կոչուին ԱՆՍԱԿԱՆ (¹) Գործողութիւն կամ վիճակ, այսինքն ընել կամ ըլլալ նշանակող բառերը ԲԱՅ (¹) կը կոչուին: Կրնամ նախադասութիւն մը վերլուծել, այսինքն բառերուն տեսակն ու պաշտօնը որոշել:

Հրահանգ Ա. — Ուղղածի գիծերով որոշեցեք նախադասութիւններն եւ անոնց մասերը:

Հրահանգ Բ. — Կետերուն տեղ յարմար մակբայներ դիր:

1. Ազնիւ ծերունին ... կը բնակի շատ ատենէ ի վեր:
- 2. Յանցաւոր աշակերտները ... կայնեցան սրահին դուռը:
- 3. Մաքուր օդը ... կը նպաստէ մեր առողջութեան:
- 4. Ազահ մարդը ... իր շահին կը զոհէ իր հանգիստը:
- 5. Ժիր երկրագործը ... կարօտ չըլլար շապիկի:
- 6. Ծոյլ աղաները ... կը զրազին անպէտ բաներով:
- 7. Արդարասէր դատաւորը ... կը գործադրէ օրէնքը:
- 8. Ծըշմարիտ բարեկամը ... կը հասնի օգնութեան:

Հրահանգ Գ. Օրինակին համեմատ խօսքեր շինեցեք:

Բրուտ, բժիշկ, դարբին, դայեակ, դերձակ, լպուտ, խաղախորդ, հիւսն, հովիւ, ձկնորս, ոսկերիչ, ոստայնանկ, որսորդ, պայտար, պարտիզպան, ջաղացպան, սափրիչ, սեղանաւոր, ստնտու, վարժապետ, փայտահար, քահանայ:

Օրինակ — Բրուտը կը շինէ հոգէ ամաններ:

Հրահանգ Դ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցեք:

123. Ո՛ր բառեր ձայնարկութիւն կը կոչուին: Օրինա՞կ:
124. Որո՞նք են գլխաւոր միջարկութիւնները: Ի՞նչ բաներ կ'արտայայտեն:

(¹) Օրինակներ տուէք:

Բ Ա Յ Ա Յ Ա Յ Տ Ի Չ

125 Բացայայտիչ կը կոչուին այն բառերը որոնք ուրիշ բառի մը իմաստը բացայայտ ընելու համար գործած են :

Օրինակ — Աշխարհի փրկիչը՝ Յիսուս՝ ծնաւ այրի մը մէջ : Մովսէս Մարգարէն բերաւ Իսրայէլացիներուն՝ տասնաբանեայ պատուիրանքը :

Աս խօսքերուն մէջ բացայայտիչ են Յիսուս եւ Մովսէս բառերը, իսկ աշխարհի փրկիչը եւ մարգարէ բառերը բացայայտեայ են :

126. Բացայայտիչը բացայայտեալէն առաջ կամ ետքը կ'ընայ գրութիւլ :

Օրինակ — Յորդանան՝ գետ կամ գետ Յորդանան : Եղբայր Յակոբ՝ կամ Յակոբ եղբայր :

Հրահանգ Ա. — Բացայայտիչին սակ մէյմէկ գիծ եւ բացայայտեալին սակ երկու գիծ փառեցիք :

Յովհաննէս Մկրտիչ Յորդանան գետին մէջ մկրտեց աշխարհի փրկիչ Յիսուսը : — Մայր եկեղեցւոյ ժամօրհնողն է Մամբրէ վարդապետ : — Հռովմ քաղաքը եօթը բլուրի վրայ շինուած է : — Շաթ-էլ-Արապ գետը կը թափի Պարսից ծոցը : — Անգղիոյ մայրաքաղաքը, Լոնտոն, շինուած է Թէմզ գետին վրայ, իսկ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը՝ Բարիզ՝ Սէն գետին վրայ — Յակոբ Նահապետ շատ լացաւ իր սիրական որդւոյն՝ Յովսէփի՝ մահը լսելով : — Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ, Օսմանեան Թագաւորը, Կ. Պոլիսն առաւ : — Մեր զպրօցին տնտեսն է Ղուկաս եղբայր :

Հրահանգ Բ. — Գրեցիք սա բայերուն Սահմանական ներկան, անկասարը, ապառնին, եւ՝ ստորադասականը :

Զենուլ, հեղուլ, յեղուլ, գեղուլ : աստնուլ, երդնուլ, ընթեռնուլ, զգենուլ, զրօնուլ, առնուլ, զարթնուլ :

Հրահանգ Գ. — Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք :

125. Ի՞նչ է բացայայտիչը եւ բացայայտեալը : Օրինակ :

126. Ո՞րը առաջ կը գրուի :

Կ Ո Չ Ա Կ Ա Ն

127. Կոչական կ'ըսուի այն բառը որ կը ցուցնէ անձը կամ իրը զոր կը կոչենք, անոր ուղղելով մեր խօսքը :

Օրինակ — Մովսէս, Կօշիկդ հանէ : Հայրիկ, հրաման կու տա՞ս որ երթամ պտտիմ :

128. Կոչականը ստորակէտով կը բաժնուի խօսքին միւս մասերէն, եւ վրան կը դրուի շեշտ կոչուած նշանը(') :

Օրինակ — Սիրելի՜դ իմ բարեկամ, սիրելի՛ բարեկամս : Հոս եկուր, տղա՛ս :

Հրահանգ Ա. — Կոչականներն ստորագծեցիք :

Տէ՛ր Աստուած, ներէ՛ մեղքերուս : — Կ'աղաչեմ, եղբայր, ինծի օգնէ՛ քիչ մը : — Մի՛հրա՛ն, ինչո՞ւ քովս չես դար : — Մայրի՛կ, նայէ՛ ի՛նչ աղուոր ծաղիկ մ'ունիմ : — Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ վրա թողուցիր : — Ո՛վ մարդ, միշտ պիտի տքնիս, եւ պիտի յոգնիս : Վազեցէ՛ք, արցունքներ, առատ հոսեցէ՛ք աչքերէս : — Վարժապետ, հրաման կ'ուտա՞ս որ խաղանք : — Ո՛հ, ի՛նչ անուշ կը փչես, հո՛վիկ :

Հրահանգ Բ. — Կետերուն տեղ շաղկապներ դրեք :

Անձրեւն ... ձիւնը երկինքէն կ'իջնեն : — Զուրը հեղուկ է ... սառոյցը պինդ մարմին : — Ինծի ալ տուէք ... կը հաճիք : — Զեմ կրնար քնանալ ... շատ յոգնած եմ : — Շատ ցաւեցայ իմանալով ... հիւանդ էք : — Պէտք է ցանես ... հնձես : — Այդ արգիլեալ պտուղէն մի՛ ուտեր ... կը մեռնիս : — Մարդ չի հաւատար քեզի ... անգամ մը սուտ խօսած ես : — Աս վարդապետը լաւ կը խօսի ... շատ կը խօսի : — Հին ատեններ կը կարծէին . . . երկիրը տափարակ է : — Օրինակն աւելի ազդու է ... խօսքը :

Հրահանգ — Գ. Բերանացի եւ գրաւոր պատասխանեցիք :

125. Ի՞նչ է Կոչականը : Օրինակ : 126. Ի՞նչ գիտելիք կայ Կոչականին վրայ :

ԿԷՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կէտադրութեան նշանները կը գործածուին՝ գրութեան իմաստն աւելի լաւ բացատրելու համար. անոնցմէ կը հասկցուի թէ կարգալու ասեն ո՞ր տեղ, ո՞ր բառերէ վերջ կանգ առնելու, կամ ո՞ր տեղ շեշտելու է եւայլն։

Կէտադրութեան նշաններն են.

1. Մտառակէ (,) որ կը դրուի միևնոյն տեսակէ եղող բառերը եւ խօսքին միջանկեալ մասերը զատելու համար։ Օրինակ՝ Զուարճութիւնը, հիւսկիւնը եւ պարզութիւնը տղայ հասակին առարկանութիւններն են։

2. Միջակէ () կը դրուի խօսքի մը զլիարու նախադասութիւնները իրարմէ զատելու համար։

Օրինակ. Վազգին օգուտ տուի. պէտք է ժամանակին ճամբայ ելնել։

3. Բռք (') որ կը դրուի բառի մը վերջը՝ որպէս զի հասկցուի թէ յաջորդ բառին չվերաբերիր. նաեւ զեզջուած բառի մը տեղ։

Օրինակ. Ով որ բարիք կ'ընէ՝ ապերախութիւն կը գտնէ։

Կաղնին ծառ է, իսկ կաղինը՝ պտուղ։

4. Վերջակէ (.) որ կը դրուի ամբողջ եւ լրացած խօսքի մը վերջը։ Օրինակ. Բնաւ սուտ չեմ խօսիր։

5. Շեշտ (') որ կը դրուի հրամայական եւ կոչական բառերու վրայ։

Օրինակ. Մի՞հրա՛ն, եկո՛ւր իմ բալս. Մի՛ հեռանա՛ր։

6. Պարզիկ (°) որ կը դրուի հարցական բառերու վրայ։

Օրինակ. Քանի՞ ժամ աշխատեցար։ Ո՞վ եկաւ, ելի։

7. Երկար (˘) որ կը դրուի կիրք յայտնող բառերու վրայ։

Օրինակ. Մե՛ղք, չկրցայ վինքը տեսնել։

8. Կախման կէտ (...) որ կը դրուի կիսկասար խօսքի մը վերջը։

Օրինակ. Չեմ սիրեր զքեզ, քանի որ ...

9. Գիծ (—) որ կը դրուի դէմ առ դէմ գրուցուած խօսքերու մէջ։

Օրինակ. « Ով էս դու. — Քու սիրական որդիդ եմ »։

10. Չափեր (α α) որ ուրիշէ մը յառաջ բերուած խօսքին սկիզբն ու վերջը կը դրուի։

Օրինակ. « Շատ աշխատելու ես » . ըսաւ վարժապետը։

11. Փակագիծ () որ կը դրուի խօսքի մը մէջ իրեն մեկնութիւն դրուած աւելորդ բառերը զատելու համար։

Օրինակ. Երբ տեսնեմ Սեւուկը (այս էր իրենց սիրական կովին առնուք) անոր քով եկան եւ կը համբուրէին զայն։

12. Ապաքարց (°) որ կը ճանաչուած ծայրաւոր գրին տեղ կը դրուի։

Օրինակ. Մէկ մ'ալ չեմ ընէր. Ա՛ս ալ կ'անցնի։

13. Ենթամնայ (˘) որ տողադարձի նշանն է եւ կը դրուի տողջընին վ կէտ մնացած բառին ծայրը քիչ մը վարով։

Օրինակ. խա- խաչե- խաչելու- խաչել օւթիւն։

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

Հրահանգ Ա. — Օրինակին պէս խօսքեր շինեցէք։

1. Ասեղ, գնտասեղ — Գիրք, քաղեր — Եղ, կով — ճի, զամբիկ — Ոչխար, գառնուկ — Խաչիկն, սան — Դեղձանիկ, թութակ — Հիւանդ, վիրաւորեալ — Զինուոր, սպայ — Լիրա եւ մէճիտիէ։

2. Գրադարան, զօրանոց, քսակ ասղաման, գոմ, փառախ (մանգրա) ակառ, վանդակ, խոհանոց, հիւանդանոց։

Օրինակ — Ասեղն ու գնտասեղը ասղամանին մէջ են։

Հրահանգ Բ. — Սա խօսքերն յոյճակի վերածեցէք։

1. Ես կը հերկեմ արտա։ Ես կը փորեմ պարտէզս։ — Ես կը քաղեմ խաղողս։ — Ես կը շահեմ ապրուստս։

2. Դուք կը քաղէս խոտը։ — Դուք կը հնձես ցորենդ։

— Դուք կը լեցնես պարկերդ։ — Դուք կը տնկես ծառը։

3. Նա կը կտրէ իր ծառը։ — Նա կը զատէ իր ոչխարը։ — Նա կը կրէ իր բեռները։

Հրահանգ Գ. — Որոշեցէք շեղագիրներուն տեսակն ու պատշոյն։

1. Խօսիկն արծաթ է, լուսնն՝ ոսկի։

2. Գրածդ չի կարդացուիր։

3. Մեղանդներն յարութիւն պիտի առնեն։

4. Անցեալը շուտ կը մոռցուի։

5. Կարդալիք տառջուց թող սերտէ։

6. Ըսելիքս հարկաւ գուշակեցիր։

7. Հրախրեալները ժամանակին եկան։

8. Առնելիք պիտի սեպուի։

Հրահանգ Դ. — Գիծներուն տեղ դրէք պատշաճ նախդիր։

Դասագիրքիս — գեղեցիկ պատկերներ կան։ Վաղը հօրս — այգի պիտի երթանք։ Սանդուխտ կոյս նահատակուեցաւ Թաղէս առաքեալին — Օգը ցուրտ ըլլալուն համար, մայրս

արգիլեց որ դուրս ելլեմ: Զուրը կը լեցնեն դոյլին —, իսկ գինին տակառի —: Ծառին — նստինք: Պարտէզին — ցանկ կը քաշեն: Մեր տան — աղբիւր մը կայ: Թռչունն իր բոյնը կը շինէ ծառերուն կամ տանիքներուն —: Առաւօտէ — իրիկուն խաղա՞լ կ'ուզես:

Հրահանգ Ե. — Խօսքերը ամբողջացուցեմ կեսերուն տեղ դնելով սա բառերը:

1. Սեր, սեր, սեռ: 2. Երեկ, երեք: 3. Գունս, գունդ, կունս: 4. Մեկ, մեզ: 5. Հարթ, յարդ:

1. Մայրը իր տղոց վրայ շատ ... ունի: — Ագարակն էինք ուր մեզ հրամցուցին կաթ ... եւ կարագ: Մարդիկ եւ կենդանիներ երկու մեծ խումբ կը ձեւացնեն. Արական ... եւ Իգական ...:

2. ... ամսոյն 13-ն էր, այսօր 14-ն է: — Քերականութեան մէջ գէմքը ... է: Խօսողը, մտիկ ընողը եւ բացակայ անձը որուն վրայ կը խօսուի:

3. Աշխարհս կ'ըրէ, ինչպէս ... մը: — Բանակի մը զօրքերը կը կազմեն ... մը: — Ծերերուն եւ շատ տքնող անձերուն գլուխը ... կ'ըլլայ:

4. Աստուած ... է: — Երբ արեւը ծագի ... կամ մշուշը կը փարատի:

5. Ամէն գործ դիւրին չէ, ինչպէս ամեն ճամբայ ... չէ: — Եզն ու ձին կ'ուտեն գարի ... եւ խար:

Հրահանգ Զ. — Ո՛ւր կը բնակի. Թռչունը, օձը, գիւղացին, հովիւը, արջը, մարդը, ձին, ոչխարը, զինուորը, հարուտը, աղանձին, առիւծը, ձուկը, սարդը, մուկը, կրիան, մեղուն, շերամը, քահանան, ճամբորդը, կրօնաւորը:

Գրեցեմ այսպէս. Օձը կը բնակի հողին մէջ:

Հրահանգ Է. — Սա մասնիկներով վերջացող հինգական անվան գտեմ:

Ական, աւոր, ային, եան, երի, ալի, ոտ, ուտ, եղէն, եայ, եղ, ող, ած, իշ, աւետ, գին, գոյն, եայ, երէն, որդ, իկ, աի, ուկ, ուն, կոտ, ուրդ, ատ, բար, պէս, օրէն, ալի:

Հրահանգ Ը. — Յոնական վերածեցեմ եւ ստորագծեցեմ տեքստերը:

Ձին կ'արշաւէ: Նապաստակը կը վազէ: Էջը կը ցատքտէ: Եզը կը քալէ: Գառնուկը կը վազվզէ: Այծը կ'ոստոտէ: Կատուն կ'ոստուն: Գորտը կը ցատքէ: Մողեզը կը սահի: Օձը կը սողայ: Կրիան կը դանդաղի: Թռչունը կը թռչի: Ձուկը կը լողայ: Որդը կը զեռայ: Դրոշը կը ծածանի: Սկիւռը կը մագլցէ: Երկիրը կը թաւալի: Արծիւը կը ճախրէ եւ կը սաւառնի: Առիւծը կը խոյանայ: Կոյրը կը դանդաղէ եւ կը խարխափէ: Մանուկը կը կայտուէ: Նետը կը սլանայ: Ասուպը կը սուրայ: Արեւը կը ծագի: Եղջերուն կը վազվզէ: Անիւր կը հողվի: Զուրը կը հոսի, կը վազէ կամ կը թափի: Ժամացոյցին սլաքը կը յառաջէ եւ կը դառնայ: Ծօճանակը կը ձօճի: Նաւը կը սուրայ: Կառախումբը կը թաւալի: Անձրեւը կը տեղայ:

Հրահանգ Թ. — Հետեւեալ բառերը միացնելով բարդ բառեր կազմեցեմ, այսպէս. գիր-գրող, գրագիր:

Պտուղ-բերող, քուն-բերող, Աստուած-սիրող, արծաթ-սիրող, նիւթ-պաշտող, ուսմունք-սիրող, մարմին-մարդող, Աստուած-ծնող, լուսով-փայլող, արագ-հոսող, բեռն-կրող, լեռն-բնակող, հուր բղտող, այգի-գործող, երկիր-գործող, աստղով-զարդարուած, վրէժ-խնդրող, կուռք-պաշտող, Աստուած-չնչուած, նոր-ծնած, երկաթով-կռուած, ոսկիով-ձուլուած, արծաթով-օծուած:

Հրահանգ Ժ. — Սա խօսքերուն մէջ ջնջեցեմ վերադիրները (անվան եւ մական):

1. Այն աղնիւ ծերունին հոս կը բնակի շատ ատենէ ի վեր: 2. Յանցաւոր աշակերտները կարգաւ կայեցեան սրահին դուռը: 3. Մաքուր օդը շատ կը նպաստէ մեր առողջութեան: 4. Ազահ մարդը միշտ իր շահին կը զօնէ իր հոս-գիտը: 5. Ժիր երկրագործը բնաւ կարօտ չըլլար չապկի: 6. Ծոյլ տղաք շարունակ կը գրադին անպէտ բաներով:

7. Արդարասէր դատաւորը շատ ծանր պաշտօն մ'ունի:
8. Ճշմարիտ բարեկամն հաշուազիւտ դանձ մ'է ստուգել:

Հրահանգ ժԱ. — Խօսքերն ամբողջացուցե՛ք շեղակի բառերով:

1. Ձախ, ցախ: 2. Համր, յամր: 3. Պարկ, բարկ, բարբ: 4. Որք, որդ:

1. Փռքիկ Բլւզանդ կը խաղար պարտէզին մէջ ուր դէպ մը ... կար, եւ ... ձեռքը արիւնեցաւ:

2. Աւելի լաւ է ... ըլլանք քան ստախօս: Ծերունի մը կ'անցնէր ... քայլերով:

3. ... մը ալիւր դնեցին: — ... քացախը իր տանին կը զննէ: — Ամէն ժողովուրդ ունի մասնաւոր նկարագիր, սովորոյթներ եւ ...:

4. Փռքիկ ... մը կրնայ կրծել ոչնչացնել ահագին ծառ մը: — ... կու տայ մեզ խաղող որմէ կը շինենք դինի:

Հրահանգ ժԲ. — Առաջին բառը սեռական քեք յետոյ բայ մը կցեցե՛ք, յետոյ խնդիր մը, վերադիրներ, եւայլն, եւայլն:

Արեւ ջերմութիւն: Թթենի տերեւ: Սէր անկեղծութիւն: Սեբաստիա կլիմա: Դարուն ծաղիկ: Ծնունդ չարական: Աշուն հովեր:

Հրահանգ ժԴ. — Սա բայերէն ծագող ուրիշ բայերգտե՛ք:

Օրինակ — Պատուել (Ներգործ.), պատուիլ (Չեզոք), պատուել (Կրաւ.):

Պատուտել, կտորել, կտորտել, կտրել, կտրտել, այրել, աւրել, ստկել, պարտկել, հալել, մաշել, խաշել, ընկճել, վառել, արածել, վաթել, թափել, շփոթել, համարել, գրգռել, քրքրել, կործանել, թաւալել, զլորել, չրջել:

Հրահանգ ժԴ. — Դե՛հ սա բառերուն հոմանիշը:

Այժմ, ի զուր, տակաւին, իսկոյն, խալաւ, մերթ, մերձ, ստէպ, հզօրագէտ, միասին, գաղտնի, կամաց, սաստիկ, արագ, արիւղաբար, ստոյգ, երբէք:

Հրահանգ ժԵ. — Սահմաններուն համապատասխան բառերը գտե՛ք եւ ապա անոնցմով խօսքեր կազմեցե՛ք:

1. Էական Դերանուան Բ. Դէմքի յոքնակի ուղղականը: Մարդերու եւ կենդանիներու բերանին մէջ գոյացած ջուրը կամ ըրձուները:

2. Ծովային կենդանեաց ամենէն մեծն: Ամենախոքորիկ նշանը զոր գրիչը թղթին վրայ կրնայ թուլ:

3. Տարւոյն երրորդ ամիսը: Երկու բանակի մէջ եղած կռիւ:

4. Տան մը գտնիկներ: Տարբը զոր հպատակները կը վճարեն:

5. Կենդանիներուն փոքրը: Տախտակի, քարի կամ ուրիշ առարկայի մը վրայ բաց մնացած տեղ:

Հրահանգ ժԶ. — Հետեւեալ բառերը յոգնակի շինեցե՛ք այսպէս. Թուրքերու պրակներ:

Պրակ մը թուղթ, տրցակ մը բանալի, կապոց մը մանած, խուրձ մը հասկ, ձեռք մը հագուստ, ծրար մը կտաւ, փունջ մը ծաղիկ, հատոր մը գիրք, գլուխ մը սօխ, ըհ մը սապոն, հոյլ մը աստղ, շարք մը ստուլթիւն, ընթացք մը դաս, կարգ մը աշակերտ, գունդ մը զօրք, բեռ մը փայտ, պարկ մը ածուխ, շիզլ մը ջուր, կյտ մը հող, շեղլ մը յարդ, դէպ մը ցախ, ափ մը չամիչ, պտղունց մը աղ, բուռ մը խոտ, տորմիլ մը նաւ, ծաղք մը պատուիւ, կամ մը ապուխտ, շերտ մը հաց, պճեղ մը սխտոր:

Հրահանգ ժԷ. — Հետեւեալ բառերը դե՛հ կետերուն տեղ ըստ պատշաճին:

Սեռի եւնիւթ — Փողոցները, հունձքերը, մարդագետիները, ամպերը, երկիրը, լեռները, դաշտերը, կերակուրները, հողը:

1. Գետը կ'ոռոգէ . . . : — 2. Առուակը կ'արգասաւորէ . . . : — 3. Հովը կը ցրուէ . . . : — 4. Անձրեւը կը զովացնէ . . . : — 5. Արեւը կը տաքցնէ . . . : — 6. Կարկուտը կ'աւրշուի . . . : — Զիւնը կը պատէ . . . : — 8. Կաղը կը լուսաւորէ . . . : 9. Կրակը կ'եփէ . . . :

Հրահանգ ԺԸ. — Հետեւեալ բառերով բարդ բառեր կազմեցե՛ք, այսպէս. հազիւ-զսնուող — հազուագիւս :

Առաջ-դրուած, վաղ (կանուխ) մեռած, բարձրէն-դիտող, միշտ-դաւար, նախ-ընծայուած, միշտ-բղխող, շատ-խօսող, սակաւ-ուտող, ամուր-կուած, պինդ-կազմուած, յառաջ-դասուած, կարի-վիրաւորուած, սաստիկ-կոծուած, բարձր-դրուած, կանխաւ-որոշուած, վաղ-ծանօթ, դիւրաւ-հաւանող, ստոյգ-պատմուած, ուժգին-պրկուած, յանկարծ-հասնող, շատ-չրջող, մեղմով-տատանող, յամր-քաղող, խըստիւ-պահանջող :

Հրահանգ ԺԹ. — Օրինակից համեմատ վեց հոլովով գործածեցե՛ք սա բառերը :

Պարիսպ, եկեղեցի, արեւ, վերմակ, քաղաքավարութիւն :

Օրինակ — Ծառը չորցաւ : Ծառին քար մի՛ նետեր : Ծառը կտրեցինք : Ծառեն խնձոր քաղեցինք : Ծառով զարդարեցինք մեր պարտէզը :

Հրահանգ Ի. — Գտե՛ք սա բառերուն հոմանիւրը :

Ոչ, առջեւ, դուրս, առանձին, արագ, հեռու, քիչ, ուշ, դրսէն, վար, վարէն, առջեւէն, վաղը, երեկոյն, վերջապէս, ետք, բնաւ, ծանր, առաջ, սաստիկ, տխրագին, ուժգին, ցրտագին, յայտնի, սուտ, դիւրաւ, կամովին :

Հրահանգ ԻԱ. — Ի՞նչ հոլով են շեղագիր բառերը :

Աս բանւորները գիւղ տարէք : Նամակը թղթատարով յղեցի Պոլիս : — Երկու վայրկեանէն դպրոց հասայ : — Նուտ մը դասարան մտէք : — Վարժապետը դպրոցն է : — Ութ օրէն Փարիզ պիտի ըլլանք : — Տարին վեց անգամ կ'այցելեմ :

ագարակներս : — Մօրեղբայրս Եղիպոս հաստատուած է : — Մետաքսեղէն կերպասները Լիոն կը շինուին : — Գրուխ ցաւ մը մտաւ : — Մեջքս դօտի չիկայ : — Գրպանդ ո՞րչափ ստակ ունիս : — Թուղթը ծոցդ դիր : — Քեզ տեղ պիտի ղրկեմ : — Ամէն բան տեղն է :

Ծանօթ. — ԻԱ. Հրահանգին մէջ պէտք է զանազանել աննախդիր տրական հոլովներն ու աննախդիր ներգոյականները :

Հրահանգ ԻԲ. — Օրինակից համեմատ խօսքեր շինեցե՛ք :

Տէ՛ր ԲԱՅԻ — Եղ, ձի, խող, կատու, կէտ, փիղ, գայլ, խեցեւորին կամ խեչափառ, կրիայ, խղունջ, պիծակ, բազէ, արծիւ, առիւծ, ոչխար, թութակ, ոչնի :

ԽՆԴԻՐ — Եղջիւր, փուշ, սմբակ, կտուց, ժանիք, կրճղակ, թաթ, ճիրան, տոռն, մագիլ, պատիճ, ճանկ, հերձատամներ, խայթոց, խեցի, շօշափուկ, պատեան :

Օրինակ — Եզը եղջիւր ունի :

Հրահանգ ԻԳ. — Հետեւեալ նոյնանալ բառերը մեկ մեկ խօսքի մեջ գործածեցե՛ք :

Աղ (չաղկապ) ա՛յ (մակրայ) իր (գոյական) իր (ստաց. ած.) թե (չաղկապ) թե՛ (մակրայ) որ (յարար. դեր.) որ (չաղկապ) :

Հրահանգ ԻԴ. — Օրինակից պէս, չորս ձեւով գործածեցե՛ք սա բառերը :

Դաշտ, սեղանատուն, բանտ, երկինք, անտառ :

Օրինակ — 1. Դպրոցը (ուղղական) նոր շինուեցաւ : — 2. Եղբայրդ այցելեց դպրոցը (հայցական) : — 3. Ուսմանը դպրոցը (ներգոյական) կը սորվինք : — 4. Կանուխ դպրոց (տրական) դացի :

Հրահանգ ԻԵ. — Սա բառերուն արմատները գտե՛ք :

Գտնել, եռալ, ելնել, շինել, քաղել, տեսնել, փոխել, անցնիլ, սահմանել, ցանել, խաղալ, դրել, տնկել, բուսնիլ, խաչել, շարել, ծագիլ, արտօրալ, վազել, հնձել, օծել, օրօ-

րեւ, փորեւ, խոցեւ, դատարկեւ, փութաւ, զբօնուլ, արթըն-
նաւ, մածնուլ, մակրդեւ, խագեւ, ճարեւ:

Օրինակ — Գտնեւ — գլւտ, եռաւ — եռք:

Հրահանգ ԻԶ. — Դեմ առ դեմ խոնարհեցեմ:

Փթթիւ — փրթիւ, ճռնեւ, — հանգչիւ, միտեւ — միտաւ,
ընկերանաւ — ընկերակցիւ:

Հրահանգ ԻԷ. — Սա բառերը մակբայ են, անոց քով
դրեմ բայեր:

Շատ, քիչ, կրկին, նորէն, դուրս, ներս, հոս, հոն,
հիմա, վերջը, վաղը, այսօր, միշտ, երբեմն, գիշեր, ցե-
րեկ, հերոս:

Հրահանգ ԻԸ. — Գրեցեմ սա բայերուն արմատական ժա-
մանակները (կատարեալ, հրամայական եւ անցեալ դերբայ):

Բերեւ, ըսեւ, ընեւ, դնեւ, ուտեւ, գարնեւ, լինիւ, ըլ-
լաւ, նստիւ, տանիւ, գաւ, տալ, լաւ, գնաւ, երթաւ, իյնաւ
առնեւ, թքնեւ, խառնեւ, խածնեւ, պագնեւ, դառնաւ, ոռ-
նաւ:

Հրահանգ ԻԹ. — Յոգնակիի վերածեցեմ եջ Զի հասաւով
(ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԵՐԸ):

Հրահանգ Լ. — Նոյնը առաջին դեմքով գրեցեմ այսպէս.
ԻՄ ՊԱՐՏՔԵՐՍ. — Ես պէտք է սիրեմ, եւայլն:

Հրահանգ ԼԱ. — Էջ 11ի հասուածը (ԳՍԱՐԱՆԻ ՄԷԶ)
յոգնակիի վերածեցեմ:

Հրահանգ ԼԲ. — Էջ ԺԳ.ի հասուածը (ՓՈՔՐԻԿ ՎԵՐ.
ԳԻՆԷՆ) գրեցեմ ուրիշ կերպով. ներկայացուցեմ անոց եւ ա-
նուադիր աղօթի վր, այսպէս. Վերգինե մեծիակ աղօթի վր,
դանդաղ եւ քրաւիս:

Հրահանգ ԼԳ. — Էջ ԺԹ.ի հասուածը (ՀՈՎԻԻԸ) յոգնա-
կիի վերածեցեմ, այսպէս. Իրենց ոչխարներուն քովիլը...:

Հրահանգ ԼԴ. — Էջ ԼԳ.ի հասուածը (ՈՐԹՆ ՈՒ ԵՂԷԳԸ)
յոգնակիի վերածեցեմ, այսպէս, Երկու որքանունկ կը տեսնե-
ցային, եւայլն:

Հրահանգ ԼԵ. — Գծեցեմ սաք սիւնակ եւ անոց մէջ
գաւ գաւ գրեցեմ Էջ ԼԶ.ի հասուածին (ԹՈՌՈՅԻԿ) բառերը,
որոշելով բառերուն տեսակը (գոյական, ածական, եւայլն):

Հրահանգ ԼԶ. — Էջ ԽԱ.ի հասուածը (ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՉՈՒՆ-
ՆԵՐ) եզակիի փոխեցեմ:

Հրահանգ ԼԷ. — Էջ ԽԳ.ի հասուածը (ԱԳԱՀԸ) յոգնա-
կի քրեմ:

Հրահանգ ԼԸ. — Էջ 49 կէտադրութեան վրայ տրուած օ-
րինակներուն պէս ուրիշ օրինակներ գտեմ:

Հրահանգ ԼԹ. — Սա դերբայները խոնարհեցեմ եական
բային հետ:

Քալու, քալած, քալեր, քալելու: — Հալու, հալած,
հալեր, հալելու: — Լուացող, լուացած, լուացեր, լուալու:
— Թողող, թողած, թողեր, թողելու:

Գիտելիք. — Անցեալ դերբային եր վերջացող ձեւը՝ միայն
Սահմանական ներկայ եւ անկատար կրնայ խոնարհուիլ: Ա-
սոնք կը կազմեն բաղադրեալ ժամանակ:

Հրահանգ Խ. — Վերոյիշեալ հրահանգի բայերը խոնար-
հեցեմ նաեւ ժխտական ձեւով:

Հրահանգ ԽԱ. — Սա երեք կարգ բառերով խօսքեր կազ-
մեցեմ օրինակին պէս:

Ա. Ստանու, ուտայնանկ, խաղախորդ, պայտար, որ-
սորդ, ձկնորս, ջաղացական, պարտիզական, հիւսն, լալու:

Բ. Մաքրեւ, աղաւ, գործեւ, բռնեւ, մշակեւ, դիեցնեւ,
որսաւ, լուսնեւ, տալեւ, գղեւ:

Գ. Ցորենը, ձիերը, ծաղիկները, փայտ, թռչունը, մոր-
թը, ձուկը, կտուր, բամբակ, մանուկը:

Օրինակ — Ստանուն կը գլխեցնէ մանուկը:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Դաւթեան Գործակալութեան

Թիւ 16, Գազապէր խան, Պահնէ-Դարու

		Գրքերու	Տիպ	Դահ.
1	Ա. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ	Վեցերորդ	Տիպ	3
2	Բ. » »	Չորրորդ	»	5
3	Գ. » »	Երրորդ	»	5
4	ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ	Չորրորդ	»	2
5	ԱՇԽԱՐՀԱՔԱՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹ.	Չորրորդ	»	3
6	ՓՆՋԱԿ, ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ	Երկրորդ	»	1 1/4
7	ՓՈՒՆՋ, ԱՇԽԱՐՀ. ՀԱՒԱՔԱՄՈՅ	Երրորդ	»	3
8	ԵՐԿՐՈՐԴ ՓՈՒՆՋ »	Երրորդ	»	6
9	ԳՈՐԾՆ. ԸՆԹ. ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ	Երկրորդ	»	3
10	ԲԱՆԱԼԻ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ			10
11	ԸՆՏԵԼԱՐԱՆ ՀԱՅ ԼԵՋՈՒԻ	»	»	2
12	ՄԿՋԲՈՒՆՔ ՀԱՄԱՋԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՏԱՐԱԳԱՍՈՒԹ.			2 1/2
13	ALPHABET FRANÇAIS, Օր. Ո. Հալէպլեանի			2
14	ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ ԿՐՕՆԻ ՈՒՍՄԱՆ, Վ. Աղանեանի			2
15	ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ, ՆՈՐ ՈՃՈՎ			1 1/2
= 100 ր 25 Դահ. =				
16	ՅԱՅՏԱԳԻՐ ԴԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ			2
17	ԾԱՂԿԱՔԱՂ ՀԱՒԱՔԱՄՈՅ, ՄԻՋԻՆ ԵՐՋԱՆ,			
	Նոր ու գեղեցիկ հատուածներ, մանկական ճաշակի			
	համաձայն, միօրինակ աշխարհաբարով շարադրուած			4

ԴԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՆԳՐՈՆՆԷ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԷԻՑ

معارف نظارت جلیله سنک فی ۱۶ کانون ثانی ۱۳۱۱ تاریخلی
و ۷۱۹ نومرولی رخصتنامه سیله طبع المشر

ՀՀ Ազգային գր

NL0061

